ULUSAL SORUNU DÖRT PARÇADA BİRLİKTE ÇÖZME OLANAĞI YOKTUR

Kürdistan Yurtsever Birliği Genel Sekreteri Celal Talabani, Adımlar'ın sorularını yanıtladı. "Kürt ulusu bir bütündür ama, parçalanmışlık da bir gerçektir." (Sayfa: 15)

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ

adımlar

12-25 ŞUBAT 1989 4 1500 lira

Sorguların bitimiyle, TBKP davası yeni bir aşamaya girdi.

YASAL ÇALIŞMA İSTEĞİ CEZALANDIRILABİLİR Mİ?

TBKP Davası'nın 27 Ocak günü yapılan on beşinci oturumunda, Haydar Kutlu davanın "siyasal boyutları" üzerinde durdu. Kutlu bir yılı aşkın süredir tutuklu yargılanmalarının doğurduğu hukuki sonuçların aydınlatılması için, bütün hukukçulardan, hukuk otoritelerinden, hukuk kurumlarından, hukukun üstünlüğüne inanmış herkesten düşünsel yardım istediklerini söyledi. TBKP Genel Sekreteri, sorunu ulusal ve uluslararası platformlara götüreceklerini açıkladı. (Sf:3)

Sargın ve Kutlu: *"Biz geldiğimizin ertesi günü tabelamızı asacak değildik. Marksist sol ve daha da geniş demokrasi çevreleriyle görüşüp, görüş ve amaçlarımızı anlattıktan sonra, Marksist sol içinde olabilen en geniş çevreyle birlikte girişimde bulunmayı hedefliyorduk..."*

▶DEVLET BAKANI ALİ BOZER'LE SIRAT KÖPRÜSÜNDE KONUŞMA

Jülide Gülizar, AET'den sorumlu bakan Bozer'le, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü açısından, Avrupa'nın Türkiye'yi nasıl gördüğünü tartıştı. (Sayfa: 6)

▶ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNE ZEHİRLİ ATIK İHRACI

Batılı ülkeler, zehirli kimyasal maddeler ve nükleer atıkları üçüncü dünya ülkelerine göndererek, yaşamı tehdit ediyorlar. (Sayfa: 14)

ADIMLAR ÇIKIŞ ŞENLİĞİ COŞKUYLA YAPILDI

▶STALİN'İ NASIL TARTIŞABİLİRİZ

Stalin dönemini anlatan kitapları nasıl değerlendirmeliyiz? Olan bitende Stalin'in öznel katkısı ne olabilir? Dönem, parti, toplum ne kadar sorumludur? (Sayfa: 20)

Balkanlarda barış köprüsü

Yunanistan'daki üç barış hareketi; AKE (Bağlantısızlar Barış Hareketi Yunan Solu Partisi taraftarlarının), EEDYE (Uluslararası Yumuşama ve Barış İçin Yunanistan Komitesi YKP) ve KEADEA (Bağlantısızlar Uluslararası Barış ve Silahsızlanma Hareketi-PASOK) 22 Ocak günü Türkiye, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk barış hareketi temsilcilerine barış ve dostluk mesajını ilettiler.

Mesajda; "Balkanlarda nükleer silah ve yabancı üslerden arındırılmış barış ve dostluk kuşağını; tüm halkların ortak evi Avrupa'yı, yabancı asker varlığı ve filoların, nükleer silah ve zehirli gazların reddedildiği barış denizi Akdeniz'i birlikte yaratacağız" deniyor.

Aynı gün, aynı saatlerde Yunanistan'ın üç barış hareketi temsilcileri Yunanistan'la sınırı olan Balkan ülkelerine, Türkiye'nin Dikili, Bulgaristan'ın Kaluta, Yugoslavya'nın Evzonus, Arnavutluk'un Kakavia şehirlerinde BALKAN HALKLARININ BARIŞ VE DOSTLUK MESAJI'nı ilettiler.

22 Ocak tarihli Rizospastis (YKP MK organı) gazetesi, konuyla ilgili haberinde, Türkiye Barış hareketi temsilcileriyle Dikili'deki görüşmenin ayrı bir öneme sahip olduğunu; çünkü bu görüşmeye bizzat Türkiye Barış Derneği Başkanı Mahmut Dikerdem'in yanında belediye başkanları, bilim adamı, sanatçı, aydın ve milletvekillerinin katılacağını yazıyordu.

Bu girişimler, Balkan ülkeleri barış hareketlerinin ortak çabalarının daha da güçlenmesine katkıda bulunacak. □ Gülenay Öztürkçü/Atina

NÜSHED, ek yükümlülüğe karşı

Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği (NÜSHED), NATO çevrelerince gündeme getirilen üye ülkelere ek yükümlülük önerisine karşı çıkarak "Barış güçlerinin yoğun savaşımları sonucu gerileyen ve bazı mevzilerini kaybeden dünya silah tekelleri NATO kanalıyla yeniden güvensizlik ve silahlanma ortamı yaratmak istemektedirler" dedi.

NÜSHED tarafından yapılan açıklamada, son günlerde basında geniş olarak yeralan görüş, yorum ve değerlendirmelerde genellikle ek nükleer yükümlülüğe olumsuz bakılmasına karşın, modernizasyona olumlu yaklaşıldığına dikkat çekilerek yeni ve güçlü, daha etkili silahlar yerleştirmekle sonuçlanacak olan modernizasyonun da ek nükleer yükümlülükle eş anlamlı olduğunu vurguladı. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

"NÜSHED ülkemizde her tür yeni nükleer silah konuşlandırılmasına karşı olduğu gibi, tüm dünya ile birlikte bölgemizin ve topraklarımızın nükleer silahlardan arındırılması gerektiğine inanmaktadır. Denemelere ve silahlanmaya harcanan her kuruşun insanların ekmeğinden, sağlığından, eğitiminden kesilen paralar olduğunu ayrıca belirtmekte yarar vardır. Bu bağlamda Sovyetler Birliği'nin barışa ve insanlığa katkılarını sevinçle karşılıyoruz." □

Askeri mahkeme işkenceyi kabul etti

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 no'lu Askeri Mahkemesi Dev-Yol davası sanıklarından Veysel Kubat'ın soruşturma sırasında yapılan işkence sonucu akıl hastası olduğunu kabul etti.

Askeri Mahkeme Heyeti aldığı kararda, İstanbul Adli Tıp Kurumu'nun sanık Veysel Kubat hakkında verdiği 10 Mayıs 1984 tarihli raporda, sanığın hastalandığı tarih olan 12 Nisan 1982 ve bundan önceki suç tarihlerinde cezai ehliyetinin tam olduğunun, şuur hareket ve serbestisine sahip olduğunun belirtildiğine dikkat çekerek, "Sanığın yakalandıktan sonraki soruşturma safhasında akıl hastalığına tutulduğu anlaşılmıştır" kararını verdi. □

TSİP ve TBKP'den açıklama

Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) birleşme çalışmalarına ilişkin 7 Şubat 1989 günü bir açıklama yaptılar.

Açıklamada özetle "TSİP ve TBKP'nin ortak program tasarısı hazırlama" komisyonu, yürüttüğü çalışmalar sonucunda gelinen bugünkü aşama üzerine yaptığı değerlendirmeyi bir tutanakla iki partinin Merkez Komitelerine iletmiştir.

"İki parti arasındaki birlik sürecinin bugün geldiği aşamayı, partilerin konumlarını ve birlik sürecini ilerletmek amacıyla nasıl bir yol izleyeceğini daha kapsamlı değerlendirme ihtiyacı konusunda görüş birliğine varılmıştır. TSİP ve TBKP yönetimleri konuyu görüştükten sonra, birlik süreci üzerine yapılacak ortak değerlendirmenin ayrıca kamuoyuna açıklanmasına karar verilmiştir" deniliyor.

Basın açıklamasına yasak

26 Mart yerel seçimlerine ortak sosyalist adaylarla bağımsız olarak katılmaya karar veren dokuz sosyalist derginin yapmak istedikleri basın açıklamasına yetkililerce yasak kondu.

Çağdaş Yol, Emek, Hedef, İktidar Yolu, İşçi Sesi, Siyaset, Sorun, Yeni Öncü, Yeni Yol dergilerinin İstanbul Tabip Odası'nda basın ilanı ile düzenlemeye karar vermiş oldukları seçimlere ilişkin tutumun açıklanacağı basın toplantısı ilk kez gerçekleşen bir uygulama ile yasaklandı. Birleşik Sosyalist Kampanya'yı yürüten dergi temsilcileri bugüne kadarki uygulamada hiçbir basın açıklaması için vilayetten önceden izin alma şartı aranmadığı halde, bu şartın ilk olarak kendilerine karşı ileri sürüldüğünü belirttiler.

Dergi yöneticileri; "Esas olarak bu uygulama işçi sınıfının bağımsız tavrının engellenmesine yönelik bir tutumdur. Bu tutumu şiddetle protesto ediyoruz" dediler.

Temsilciler: "Özellikle son zamanlarda sosyalistleri gayri meşru göstermeye yönelik çabalar ile tırmandırılmak istenen kışkırtmalara karşı sorumluluklarımızın bilincinde olarak, yasalardan doğan bütün haklarımızı kullanacağımız açıktır. Sosyalistleri, devrimcileri, işçi sınıfı ve tüm emekçileri bugünkü yönetimin baskı ve kışkırtmalarına karşı uyanık olmaya ve Birleşik Sosyalist Kampanya'yı desteklemeye çağırıyoruz" dediler. □

▶ Hayrullahoğlu'nu öldüren polisler. Beş kişiler. Yüzlerini kapatıyorlar.

İşkence yapan polislerin beraat kararını yargıtay bozuyor

Mahkeme salonunda beş sanık. Sanıkların hepsi emniyet görevlisi. Suçları işkenceyle insan öldürmek. Fotoğraf makinalarından korkuyorlar. En çok Ümit Bağbek isimli polis memuru korkuyor. Yüzlerini kapatıyorlar.

Mustafa Hayrullahoğlu (Deniz Yoldaş) polis tarafından gözaltına alınmasından kısa bir süre sonra ölü olarak ortaya çıktı. Otopsi raporları gırtlak kemiğinin (Hioid) kırılmış olduğunu tesbit ediyordu. Adli tıp ölüm nedeninin "kötü muamele" olduğunu gizliyordu. Yayımladığı adli tıp kitabında "Hioid kemiğinin kırılmış olması elle boğmanın kesin kanıtıdır" diyen Şemsi Gök, bilirkişi kurulunda görevlendirilince yazdıklarını unutuveriyor ve işkenceyle suçlanan polisler "beraat" ediyordu.

▶ Mustafa Hayrullahoğlu: 1948, Diyarbakır doğumlu. TKP MK üyesi ve İstanbul İl Komitesi Sekreteri. 1982 yılında gerçekleştirilen operasyonda gözaltına alındıktan kısa süre sonra, 16 Kasım günü ölü olarak ortaya çıktı. Kimsesizler mezarlığına gömüldü.

Hayrullahoğlu'nun ailesi, avukatları aracılığıyla bu karara itiraz etti. Dava Yargıtay'da yeniden görüşüldü. Aldığımız haberler başkan ve bir üyenin işkencecilerin "beraat" kararını bozar nitelikte görüş bildirdiklerini ve kararı imzaladıklarını söylüyor. □

Özgürlük ve demokrasi kurultayına doğru

İzmir ve Ankara toplantılarında sonbaharda üç gün süreli bir "Özgürlük ve Demokrasi Kurultayı" düzenlenmesi eğilimi ağırlık kazandı.

Daha önce İstanbul'da yazar Aziz Nesin ve Prof. Dr. Sadun Aren'in ortak çağrısıyla gerçekleştirilen "Aydınlar Girişimi"nin 3 Şubat'ta İzmir ve 7 Şubat'ta da Ankara toplantıları yapıldı.

3 Şubat'ta Adımlar İzmir Bürosunda gerçekleşen İzmir toplantısına, aydın, yazar, sendikacı, teknik elemanlardan 40 dolayında kişi katıldı.

Tartışmalar genellikle çağrı metninde de sözü edilen 141-142. maddelere 163. maddenin de eklenip eklenmemesi ile, girişimin ülke genelinde ve uzun vadeli planlanması, çalışmalarda yeni ve kamuoyunda yankı bulacak miting ve yürüyüş gibi etkinliklere yer verilmesi, bir deklarasyon hazırlanarak, imzaya açılması konularında yoğunlaştı.

Bir ilginç ve gerekli öneri de, tüm politik kesimlerden insanların katıldığı ve demokrasinin bilimsel anlamda açıkça tartışılıp gereklerinin tesbit edildiği bilimsel bir "Demokrasi Kurultayı" toplanması oldu.

Toplantı sonunda, Av. Güney Dinç, Av. Cemal Erdem, Av. Ayhan Kızılaz, Av. K.Sami Alptekin İzmir Hukuk Bürosu'nu oluşturdular. "Aydınlar Girişimi"nin İzmir Yürütme Komitesi içinse, Muzaffer İzgü, Turhan Tuna, Zeliha Şehirlioğlu, Nevcihan Erdinç, Fatih Kurtuluş ile K.Sami Alptekin seçildiler.

31 aydının katıldığı Ankara toplantısında, genellikle İzmir toplantısında ileri sürülen görüşler benimsendi ve sonbaharda üç gün süreli bir "Özgürlük ve Demokrasi Kurultayı" düzenlenmesi eğilimi ağırlık kazandı. Toplantıda ayrıca, "Aydınlar Girişimi"nin büyük kentlerde komitelerinin oluşturulmasıyla, bu oluşumun sürekliliğinin sağlanması kabul edildi. İllerde kurulan komiteler daha sonra bir araya gelerek, yurt çapında düzenlenmesi düşünülen etkinlikler örgütleyecek.

Ankara'da düzenlenen toplantıda, "Kurultay" hazırlıkları çerçevesinde olmak üzere, 141, 142 ve 163. maddeleri eksen alan panel ve açık oturumların düzenlenmesi, sosyalistlerin bu konulardaki görüş ayrılıklarının giderilmesine çalışılması, Kurultay'a uluslararası hukukçuların ve uzmanların çağrılması, ayrıca, "Kurultay Tutanağı"nın dünya parlamentolarıyla devlet başkanlarına, uluslararası kuruluşlara ve kamoyuna açıklanması görüşü ağırlık kazandı. İç hukuk olanaklarının tüketilmesi ve sonuç alınamaması durumunda, konunun uluslararası platformlara kaydırılması önerisi de oy çokluğu ile benimsendi.

Toplantı onunda, Av. Ergun Sanal, Vedat Barutoğlu ve Doç. Fatih Gümüş'e "Aydınlar Girişimi" Ankara Komitesi'nin Hukuk Bürosu'nu oluşturma görevi verildi. Ankara Yönetim Komitesi'ne ise Prof. Cevat Geray, Dr. Haluk Gerger, Özcan Kesgeç, Tevfik Çavdar, Güngör Aydın, Vecihi Timuroğlu, Doç. Fatih Gümüş seçildi.

7 Şubat 1989 günü Ankara'da yapılan toplantıya şu kişiler katıldı:

Ahmet Abakay, İlhan Alkan, Aziz Nesin, Sadun Aren, Atilla Aşut, Güngör Aydın, Vedat Barutoğlu, Akın Birdal, Tevfik Çavdar, Süleyman Ege, Feyzullah Ertuğrul, Mustafa Gazalcı, Cevat Geray, Haluk Gerger, Aykut Göker, Hikmet Göksel, Jülide Gülizar, Arif Gülökkaya, Fatih Gümüş, Remzi İnanç, Ahmet Kahraman, Özcan Kesgeç, Leziz Onaran, Yılmaz Onay, Yavuz Önen, Varlık Özmenek, Tahsin Saraç, Bilsel Seferoğlu, Cahit Talas, Vecihi Timuroğlu, Galip Yalman.

Çağrılı aydınlardan Mustafa Ekmekçi, Muzaffer İlhan Erdost ve Metin Çulhaoğlu ise mazeretleri nedeniyle toplantıya katılamadılar.

Öte yandan, "Aydınlar Girişimi"nin İstanbul'daki ikinci toplantısı da, Adımlar'ın başında bulunduğu 11 Şubat Cumartesi günü Bilar İstanbul Şubesi'nde yapılıyordu. □

Sorguların bitimiyle TBKP davası, yeni bir aşamaya girdi

YASAL ÇALIŞMA İSTEĞİ CEZALANDIRILABİLİR Mİ?

***Kutlu:** "Bay Savcı telaşa kapılmıştır. Biz, geldiğimizin ertesi günü tabelamızı asacak değildik. Marksist sol ve demokrasi çevreleriyle görüşüp, en geniş birliktelikle girişimde bulunmayı hedefliyorduk."*

TBKP Başkanı Nihat Sargın ile Genel Sekreteri Haydar Kutlu, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde sorgularının sona ermesiyle, davanın "Yeni ve ilginç" bir aşamaya geldiğini belirttiler. Davanın son iki oturumunda "hukuksal" ve "siyasal" açıdan bir "durum değerlendirmesi" yapan TBKP önderleri, "yasal çalışma isteklerinin cezalandırılmak istendiğini" vurguladıktan sonra, "Davamız bir bakıma sorguların bitimiyle bitmiştir, hüküm önceden verilmiştir. Bir başka açıdan ise bizim için asıl şimdi başlıyor" dediler. 30 Aralık 1988 günü duruşmada Nihat Sargın, TBKP Davası'nda gözlenen "hukuk ihlalleri"ni örnekleriyle sergilerken, Haydar Kutlu, 27 Ocak 1989'da yapılan 15. oturumda, ağırlıklı olarak davanın "siyasal boyutları" üzerinde durdu.

"Savcı telaşa kapılmıştır"

"Bu davada yargılanan, yasal çalışma talebimizdir" diyen Haydar Kutlu, hukukun temel ilkelerine aykırı olarak yargılandıklarını belirterek şöyle konuştu:

"Yasal çalışma talebimiz suça teşebbüs sayılıyor. Yasal çalışma isteği cezalandırılmak isteniyor. Deniyor ki, 'Hayır, yasal çalışamazsınız', sonra ise, 'İllegal olduğunuz için sizi cezalandırıyoruz...' Bu davanın özü işte budur. Bu nedenle dava mantığa, sağduyuya aykırıdır. Sağduyuya aykırı bir hukuk, adaletsizdir. Aynı nedenlerle sağduyunun desteğini her gün biraz daha fazla kazanıyoruz. Bu, halkımızı kazanmak demektir. Bu davada düşüncenin yargılanıyor olması, toplumumuzda giderek artan bir hoşnutsuzluk yaratıyor, kamu vicdanını kanatıyor".

Davanın aynı zamanda, "insan hakları kavramı içinde kişisel hakların ayrılmaz derecede bitişik olan politik haklar sistemi"nin ihlali anlamına geldiğini anlatan TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu, "Biz ülkeye döner dönmez, bir parti kurma girişiminde dahi bulunmadan tutuklandık. Böyle değil de girişimde bulunduktan sonra, kurulan partiyi Anayasa Mahkemesi kapatmış olsaydı, durum hukuki açıdan daha farklı olacaktı. Oysa bu anayasal hakkımızı kullanmamız zorla önlendiği gibi, bu davada Komünist Partini'ni kurmaya teşebbüs ettiğimiz nedeniyle suçlanıyoruz. Bu durum Anayasa'ya aykırıdır" dedi. Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'ın "gereksiz bir telaşa kapıldığını" da kaydeden Haydar Kutlu, bu konudaki görüşlerini şöyle açıkladı:

▶ *TBKP Davası'nın 27 Ocak günkü duruşmasına katılan konuklardan avukat John Bowden, CTP milletvekilleri Fadıl Çağda, Hasan Erçakıca, Yunanistan'ın Keseryani Belediye Başkanı Panayotis Mikris, Rizospastis editörlerinden Thanasis Papazigos.*

Fotoğraf: Mehmet Güzel

"Biz, geldiğimizin ertesi günü tabelamızı asacak değildik. Marksist sol ve daha da geniş demokrasi çevreleriyle görüşüp, görüş ve amaçlarımızı anlattıktan sonra, Marksist sol içinde olabilen en geniş çevreyle birlikte girişimde bulunmayı hedefliyorduk. Emniyet'te partiyi ne zaman ve kimlerle kuracağımız sorusu da en fazla sorulan soruydu. Kendilerine, hiçbir ismin önceden belirlenmiş olmadığını, herkesle görüşeceğimizi söylemiştim."

"Antikomünizmi geriletmek için Komünist Partisi"

Haydar Kutlu, demokrasinin bir "yasa" konusu olmaktan çok "bir yaşam tarzı" olduğunu belirttiği konuşmasında, "Tüccar kafası ile demokrasinin getirilemeyeceğini" söyledikten sonra sözlerini şöyle sürdürdü:

"Koskoca devletin yetkililerinin, Komünist Partisi'nin yasallaşmasını, yani insan hakları ve demokrasi sorununun alım-satım konusu, AT ile pazarlık konusu yaptıklarını hayret ve üzüntü ile izledik. Demokrasi ve özgürlükler halkımız için gereklidir, AT için değil. Ne var ki, Atatürk dönemi dışlanırsa, Tanzimat'tan bu yana ülkemizde demokrasi, dışarıyla pazarlığın konusu olageldi hep. Asıl, ulusal onuru kırıcı olan budur. Ancak, hiçbir zaman bu pazarlık bu kadar ayağa düşmemişti. Dışarıya makine parçası yerine çöp bidonu kapağı ihraç edebilirsiniz ama, kimseye hayali demokrasi satamazsınız."

Haydar Kutlu, kimi sol çevrelerde de tartışılan, "Komünist" adından neden ısrarlı olduklarını da şöyle açıkladı:

"Kaba antikomünizmi geriletmek için, herhangi bir ad altında değil, 'Komünist Partisi' adı altında politik faaliyet hakkımızı yasal olarak elde etmek için mücadele ediyoruz. Cezaevine geldiğimizde, her ikimize de aynı sorunun sorulduğunu

"Kaba antikomünizmi geriletmek için, herhangi bir ad altında değil, 'Komünist Partisi' adı altında politik faaliyet hakkımızı yasal olarak elde etmek için mücadele ediyoruz.

görmüştük. Buna, 'Niye Komünist adıyla parti kurmak istiyorsunuz, başka bir ad seçerek kendinize, hemen kurabilirdiniz' diyorlardı. Bunu defalarca yinelediler. Eminim ki dediklerini yapsaydık, gerçekten de şimdi karşılaştığımız zorluklar olmayacaktı. İşkence dahi görmeyeceğimiz kesindi. Bizim iyiliğimizi mi düşünüyorlardı acaba? Hayır... Yıllardır kullandıkları kaba antikomünizm silahını terk etmek istemiyorlardı. ama biz görüşlerimizden ödün verecek olsaydık, daha uygun koşullarda dönerdik ülkemize. Biz bunun için dönmedik. Kimseden lutuf beklemiyor da değiliz. Bir yurttaş olarak bu ülkede örgütce yaşamak, insan olarak var olmak, özgür politik faaliyet hakkımızı, yani yurttaşlık haklarımız talep ediyoruz. Ne bir fazla, ne bir eksik."

Haydar Kutlu, konuşmasının sonunda da şunları söyledi:

"Böyle bir dava, usul tartışmaları ile gidemez. Biz, doğrudan doğruya antidemokratik, çağdışı yasalar ve zihniyetle mücadele ediyoruz. Evet, yasal çalışma talep ediyoruz, ama antidemokratik yasalara boyun eğmiyoruz.

Ülkemizde artık Komünist Partisi'nin kurulabileceği açıklık kazanmışken, bizim bir yılı aşkın süredir tutuklu olarak yargılanmamızın doğurduğu hukuki sonuçların aydınlatılması için, bütün hukukçulardan, hukuk otoritelerinden, hukuk kurumlarından ve hatta hukukun üstünlüğüne inanmış herkesten düşünsel yardım istiyorum. Çağdaş hukuk tarafından güvence altında olan, anayasal bir hak olan politik haklarımızın ihlal edilişi ile ilgilidir bu sorun. Altında hükümetlerin imzası olan uluslararası sözleşmelerin bir iç hukuk kaidesi olarak yürürlükte olup olamayacağı sorunudur bu sorun. Bu nedenle, bundan böyle insan hakları ihlalinin yeni bir yönü olarak, bu sorunu ulusal ve uluslararası platformlara götüreceğiz."

▶ *"Koskoca devlet yetkililerinin, Komünist Partisi'nin yasallaşmasını, yani insan hakları ve demokrasi sorununu AT ile pazarlık konusu yaptıklarını hayret ve üzüntü ile izledik."*

Ankara DGM'de 27 Ocak 1989 günü yapılan duruşma ile TBKP Davası'na devam edildi. Bir önceki oturumda (30 Aralık 1988), Nihat Sargın tarafından dile getirilen eksikliklerin tamamlanması ve savunma avukatlarının, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın haklarında başka mahkemelerde bakılmakta olan davaların birleştirilmesi ve davada Ankara DGM'nce görevsizlik kararı verilmesi istekleri konularında DGM Savcılığı görüş belirtmek için süre istemişti. 27 Ocak 1989 günü yapılan duruşmada Ankara DGM-Savcılığı bu isteklerin tümünün de reddine karar verilmesini istedi.

Bu arada söz alan Haydar Kutlu, davanın esasının "yasal çalışma" talebi olduğunu belirterek, Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddelerinin, artık "devlet güvenliği aleyhinde bir suç" niteliği taşıyamayacaklarına değinerek, davada görevsizlik kararı verilmesini istedi ve taleplerini içeren 9 sayfalık dilekçesini Mahkemeye verdi.

Aynı gün öğleden sonraki oturumda avukatlar adına söz alan Ersen Şansal, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun serbest bırakılmalarını istedi.

Ankara DGM, aldığı ara kararı ile, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın haklarında, ağır ceza mahkemelerindeki davaların, DGM'nin görevine girmediği için, Malatya DGM'deki davanın ise, Ankara'daki davadan daha eski olduğu için reddine karar verdi. Görevsizlik ve tahliye isteklerinin de reddine karar veren Ankara DGM, duruşmayı 22 Şubat 1989 tarihine erteledi.

Kutlu-Sargın Davasının duruşmalarına 8 Haziran 1988 tarihinden beri devam ediliyor.

Duruşmayı izleyen yabancı gözlemciler

TBKP Davası'nın 27 Ocak günkü duruşmasına, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nden Hukukçular Birliği Başkanı **Friedrich Wolff**, Federal Almanya'dan Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi **Paul Schnittker**, İngiltere'den Çağdaş Avukatlar Birliği Üyesi Av. **John Bowden**, "7 Gün" dergisi editörü **Brenda Klash**, Yunanistan'dan Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi ve Keseryani Belediye Başkanı **Makris Nayoals**, Tripoli İşçi Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi **Gurgaris Vargos**, "Rizospastis" gazetesi editörü **Paparikas Tannais**, Macaristan'dan İnsan Hakları Uzmanı Prof.Dr. **György Ruttner**, Danimarka'dan Av. **Beck Sören**, Fransa'dan Av. **Claude Duvernoy** ve "Humanite" gazetesi muhabiri **François German Roben**, Hollanda'dan gazeteci **Anne de Boyer** ve KKTC'den Girne Milletvekili **Fadıl Çağda** ile Mağosa Milletvekili **Aktan Sadık** da gözlemci olarak katıldılar.☐

Yirmi sekiz yıl sonra, bir yıldönümü için

13 ŞUBAT

Gerçekten sıradan bir gündü 13 Şubat. Öyle de kalmaya devam edecekti, eğer 13 Şubat 1961 olmasaydı, eğer 13 Şubat 1961'de Türkiye İşçi Partisi kurulmasaydı... Ve bugün, işte o 13 Şubat 1961'den bu yana -hiç abartmasız söyleyelim- Türkiye tarihinin sayılı birkaç gününden biridir artık.

■ Nihal Sargın

Benden 13 Şubat'la ilgili duygu ve düşüncelerimi sordular, kısa bir yazıda aktarmak üzere çalışacağım.

Baştan başlayayım: Şubat, malum; önce. 13'e gelince, belki çok daha eski çağlardan beri, en azından İsa peygamberin son yemeğinden bu yana tekin sayılmıyor.

Hadi bunları meraklılarına bırakalım; geriye ne kalıyor? Sıradan bir gün işte 13 Şubat. "Tarihten yapraklar", "Geçmişte bugün", yazarları sıra bugüne gelince konu sıkıntısı çekiyor olmalıydılar herhal.

Gerçekten sıradan bir gündü 13 Şubat. Öyle de kalmakta devam edecekti, eğer 13 Şubat 1961 olmasaydı, eğer 13 Şubat 1961'de Türkiye İşçi Partisi kurulmasaydı.

Kurucuların da bu günü özel olarak seçtikleri sanılmasın. 27 Mayıs'dan sonra, Anayasa ve seçim yasası tasarılarını hazırlamakla görevlendirilen ve bu arada Millet Meclisi görevini de üstlenen kurucu Meclis'de seçim komisyonu çalışmalarını daha çabuk bitirmiş ve hazırlanan tasarıda Anayasa'nın ilkbaharda halkoyuna sunulacağı düşünülerek Haziran'da genel seçimler öngörülmüştü. Buna dayanarak da yeni kurulacak partilerin seçime katılabilmek için Şubat ortasına kadar kurulmuş olması şartı koyulmuştu. (Oysa Anayasa çalışmaları daha geç tamamlandı. Anayasa ancak Temmuz'da halkoyuna sunulabildi. Seçimler de Ekim'e ertelendi; fakat bu konumuz dışı.)

Yasanın öngördüğü son gün -veya ondan ancak bir gün önce- hazırlık çalışmaları tamamlanabilen Türkiye İşçi Partisi yaşama gözlerini açtı. (AP de 12 Şubat'da kurulmuştu.)

Ve bugün, işte o 13 Şubat 1961'den bu yana -hiç abartmasız söyleyelim Türkiye tarihinin sayılı birkaç gününden biridir artık.

Kurucular, ki aynı zamanda İstanbul sendikalar birliğinin de yöneticileri idiler, aynı kurulda görevli olarak birbirlerini yakından tanıyorlardı. Aynı zamanda her biri ayrı bir işkolunda, ağırlıklı bir sendikanın başkanı veya önde gelen yöneticisi, gene aynı zamanda Türk-İş'in de kurucu veya yöneticisi idiler çoğunlukla. Türkiye İşçi Partisi'nin kurucuları olarak, kuruluş bildirisini Bakanlığa verdikleri sırada, bugünün Türkiye'nin tarihinde böylesine önem kazanacağını kestirmişler miydi?

Belki. Ama şurası açık ki, daha sonraki gelişmeleri önceden bütünüyle kestirmiş olsalar veya olmasalar, büyük iş görmüşlerdir. Birçoğunun daha sonrasındaki önemli katkıları bir yana, bir başka sefer de altını çizerek belirttiğim üzere, daha kurmakla büyük iş görmüşlerdir. İşçi sınıfının, kendi sınıflarının bağımsız legal partisini kurmakla büyük iş görmüşlerdir. Ve daha o anda, sonraki kuşakların tükenmeyecek saygılarına hak kazanmışlardır.

Sonrası biliniyor. Yeteri kadar örgütlenemediği için seçime katılamama, başkanın bir burjuva listesinden bağımsız aday olarak seçime katılmak üzere partisinden çekilişi, bir bocalama dönemi, hattâ kimilerinin o sırada Ankara'da yürütülmekte olan Çalışanlar Partisi girişimine katılmayı ciddi olarak düşünmeleri. Buna karşılık, o zaman adı İşçi Sigortaları olan SSK'nın genel kurulunda, yurdun değişik yörelerinden gelen sendikacıların [illegible] Parti'ye sahip çıkmaları ve destek olmaları.

Bunun üzerine, bu işi eskiden beri bilenlerle ve bilenlerin öncülüğünde yürütme düşüncesinin giderek bütün kafalarda yer edişi. Ve sonuç: Kuruluştan hemen bir yıl sonra, 8 Şubat 1962'de, Aybar'ın Parti'ye genel başkan olarak davet edilişi. Onu izleyen sürede yasal sakıncası olmayan -yani mahkumiyeti olmayan veya devlet memurluğu gibi partide görev almaya engel hukuki bir durumu olmayan- hemen tüm "eski"lerin arka arkaya TİP'e girerek sahip çıkışları ve yurt çapında örgütlenme çalışmaları.

Ondan sonrası, bir destandır artık, ay ay, kent kent, hatta gün gün, kişi kişi yazılası bir destan.

Daha sonraları 60'lı yıllar için ülkemizin görece en demokratik dönemidir denmiştir ve bu doğrudur. Ancak o demokratik dönem, Anayasayı, tek tek maddelerini, olabilecek en demokratik biçimde yorumlayıp bir silah gibi kullanarak, adım adım, nice özveri, nice eza cefa pahasına kazanılmıştır; bilen bilir.

O günlerin partililer ve yandaşlar arasında en çok sorulan ve küçücük pırıltılardan olumlu genellemelere gidilmeye çalışılan sorusu, "maya tutuyor mu, tutcu mu?" idi. Bugün sorunun yanıtı açık; sormaya gerek kalmadı. Aşıldı bu soru, kimse de sormuyor artık.

Bir destandır, demiştim, o çalışmalar için. Nice özveri, eza cefa pahasına demiştim. Taşlı sopalı saldırıların haddi hesabı olmamıştır, o en demokratik denilen dönem boyunca da. İlk mücadele şehidimiz Eminönü TİP üyesi Vedat kardeşimizdi, gencecik. İlk faili meçhul politik cinayet kurbanı da Amasya İl Başkanımız Şerafettin'dir. Daha otuzunu sürüyordu o sıra. Merkez Yürütme Kurulu üyeleridir, gene kemiği, kaburgaları kırılan. Genel Başkan'dır, genel sekreterlerdir, etrafları gözü dönmüş saldırganlarla çevirtilip kim vurduya getirilmeye çalışılan. Eskişehir başkanıdır, Muş başkanıdır, 141-142'den cezaevine gönderilen. Ya ardı arkası kesilmeyen provokasyonlar, ne yapıp yapıp bir gaflet anını kollayıp Parti'yi çökertme gayretleri, üstüste tanzim edilen dosyalar, ajan provokatörler. Ya yerel yöneticiler üzerinde bütün bunlara ek baskılar, maddi manevi her türden. Kimi yerde bir "eski" vardır; vaktiyle geçirilmiş uzun mihnet ve kahır döneminin, imanüstü çabalarının mükâfatı, belki etrafı saygınlık halesi ile çevrili.

Yönetici o çevresinden yana emindir, sıkıntıları bu çevrenin dışından gelir, resmi makamlar, polis, iktidarın adamları, yörenin kodamanlarından ve onların kışkırtıp körüklediği cehalet yuvalarından. Onların durumu gene de rahattır, kimi tabular daha önce yıkılmış, kimi alanlar açılmıştır daha önce; nefes alacak yaşam alanı vardır önceden, büyük kentlerde çokça olduğu gibi. Oysa büyük çoğunluk, çok büyük çoğunluk bu talihe sahip değildir. O, her iki kesimle de, hem yakın aile çevresi, hem de resmi makamlarla ve kışkırtıcılar ve kışkırtılanlarla, o yaygın cehalet yumağı ile baş etmek zorundadır, örülmek istenen ağın iplerini tek tek ayırıp çözerek.

Kolay olmamıştır kabullenmek. Şehirlerinde, kasabalarında, mahalle ve köylerinde TİP'lilerin, yani komünistlerin, "kominist" dediklerinin, "komünist" bildiklerinin varlığını kabul. O kişilerle vaktiyle, partiyi kurmalarından önce mevcut ilişkilerin kısmen de olsa yeniden tazelenmesi, kolay olmamıştır.

Yalnızca cehaletten ileri gelen karşı koyuşlar gene de çabuk yıkılmıştır. Parti'nin, doğruları görüp doğruları söylediği, onlara karşı çıkarken bile, TİP'in onların, kendilerinin haklarını savunduğu tez anlaşılmıştır. İktidarı asıl ürküten telaşlandıran da bu olmuştur ya. Yıllar boyu arka arkaya yinelenmiş baraajların, durmaksızın pıyanlandırılan ön yargıların kısa sürede yıkılıp yiteceği, buna bel bağlanamayacağı çabucak görülmüş, daha büyük zorlamalara, daha ince tekniklerle daha sinsi uygulamalara [illegible] o ki, hani bugünlerde gene içimizden kimileri ad konusu üzerinde duruyor, komünist adı üzerindeki yasak kalkmış olsa da, bu adın önyargılılar üzerinde yaratacağını düşündüğü olumsuz etkiyi ve sonuçta, çevre daralmasına yol açacağını ileri sürüyor ya; gerçekte bu konu daha 60'lı larda çözülmüştür, esas olarak. O mücadele o zaman yapılmış, önyargılar o zaman kırılmış, o cehalet daha o zamanlardan yenilgiye uğratılmıştır. Eğer yalnızca cehaletin önyargısı söz konusu ise, endişeye yer yoktur. Yok, eğer marksist, sosyalist, komünist, vb. terimlerin kapsamlarını yeterince bilerek o "ad"dan çekinenler olabilir, o adla kendini özdeşleştiremeyenler de olabilir diye düşünülüyor ve endişe ediliyorsa, bunu açıkça ortaya koymak ve ciddi olarak tartışmak gerekir. Niye parmağımızın arkasına saklanalım ki.

Geçmişten geleceğe kesintisiz akıp giden gelişme süreci içinde, öncesi ve sonrası arasında, sözünü ettiğim süre, bir ara dönemdir kuşkusuz, birkaç yıllık. Hatta birkaç on yıllık alsaydı bile ne çıkardı. Elbette bir ara dönemdir, geçmişten alıp, geleceğe aktaran, geçmişi geleceğe bağlayan. Ama bu ara dönem geniş zaman aralıklarında ancak kendini gösteren bir yoğunluktadır, hem uzun yılların, ayrı ayrı, birer birer ele alındığında belki bunca emek, bunca kahır, minnete değdi mi diye bile düşünülebilecek, iğne ile kuyu kazarcasına elde edilip birbirine eklenen birikimin niteliksel bir dışa vurumudur, hem de bizzat kendisi daha sonrasına, yeni kuşaklara paha biçilmez bir birikim hediye etmiştir, değeri her geçen gün biraz daha kavranıp altı çizilen.

Ve de, bir destan yaşanmıştır o dönem Seydişehir'deki sendika temsilcisinden Zonguldak'dakine, Çanakkale'deki işportacıdan Adıyaman'daki arzuhalciye, Balat'daki işçi kızdan Eskişehir'deki ev kadınına, en "eski"sinden en yenisine, bir destan yaşanmıştır, 13 Şubat 1961'den bu yana.

Bir yaşama bu destan uğmaz herhalde, büyük çoğunlukta bir teki bile bulunmaz, ne kadar arzu edilse de. O birçok faktörün birbirine denk düşmesine bağlı.

Stefan Zweig, "yıldızın parladığı anlar" diyordu bir eserinde. Ben ülkemizde yıldızın parladığı anlardan birinde yaşayabildiğim için, tarifsiz derecede mutluyum.□

DİSK'İN 22. KURULUŞ ŞÖLENİ

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (DİSK) 22. kuruluş yıldönümü İstanbul'da düzenlenen bir toplantıyla kutlanacak. Kuruluş şöleni 13 Şubat Pazartesi günü, saat 19.00-24.00 arası Bahçelievler Zafer sinemasında yapılacak.□

Başbakan Özal'ın, bakanlara gönderdiği "Gizli" genelge

İŞKENCEYE KARŞI SÖZDE TEDBİRLER

Özal'ın, 6 Aralık 1988 tarihli, "GİZLİ" ve "KİŞİYE ÖZEL" damgalarını taşıyan yazıları, ANAP hükümetinin telaşını gösteriyor.

ANAP Hükümeti, bir yandan imzaladığı uluslararası sözleşmelerin özellikle insan haklarıyla ilgili olanlarını umursamaz davranırken, öbür yandan etekleri tutuşmuş bir hal içinde. Yurtiçindeki umursamazlığı, iktidarını yürütebilmek için baskı tedbirlerini tehdit edici unsurlar olarak gündemde tutma politikasından ötürü. Oysa yurtdışında, sahip olduklarını söyledikleri kendinden menkul "itibar" yaftasını taşıyabilmek için, kimi gerçek tedbirleri de almak zorunluluğu duyuyorlar.

Başbakan **Turgut Özal'ın**, kendi imzasını taşıyan ve dağıtımı bakanlara yapılan, 6 Aralık 1988 tarihli, "GİZLİ" ve "KİŞİYE ÖZEL" damgalarını taşıyan yazıları, ANAP hükümetinin telaşını gösteriyor.

Söz konusu yazıda, hükümetin 28 Ocak 1987 tarihinden başlayarak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkı tanındığı ve "**İşkenceye ve Gayrinsani ya da Küçültücü Ceza ve Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi**'nin 1 Şubat 1989'da yürürlüğe girdiği bakanlara hatırlatılıyor ve "**bütün ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşlarından gerekli tertip ve tedbirlerin alınması**" isteniyor. Bu arada Dışişleri Bakanlığı'nın "**koordinatörlük görevi ifa etmesi**" bildiriliyor.

Özal'ın bakanlara "ÖZAL" ve "GİZLİ" genelgesi, daha sonra alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak şu hatırlatmaları yapıyor:

"1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girecek olan bu sözleşme, 1. maddesi uyarınca kurulacak bir komiteyi, hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin bulunduğu; karakollar, sivil ve askeri hapishaneler, sorgulama merkezleri, hastahaneler dahil herhangi bir yeri, ilgili ülkeye yapılacak bildirimi müteakip, herhangi bir zamanda ziyaret edebilme yetkisiyle techiz etmekte, taraf devlet ise bu ziyaretlere izin vermek ve gerekli kolaylıkları sağlamakla mükellef kılınmaktadır."

Özal, bu uyarılarını, A. **Mesut Yılmaz imzasını taşıyan "Dışişleri Bakanlığının 31.10.1988 gün ve ÇTAK-2345-4140 sayılı yazısı"** üzerine yaptığını belirtiyordu. Dışişleri Bakanlığının ilgili yazısında, Türkiye'nin durumu açıksözlülükle şöyle anlatılıyordu:

"Ülkemizde işkence uygulamasının devam ettiği yönündeki iddialara yoğunluğunun kuruduğu dikkate alındığında, Komitenin ilk ziyaretini Türkiye'ye yapacağına ve bu ziyaretlerin ileride de sık sık tekrarlanacağına kesin gözüyle bakılabiliz. Bu itibarla, ilgili makamlarımızın 1989 yılı Mart ayından itibaren Komite'nin Türkiye'nin herhangi bir yerindeki karakolu, hapishaneyi,

hastahaneyi veya herhangi bir müesseseyi örneğin 24 saatlik bir bildirim süresinin sonunda ziyaret edebileceğini gözönünde bulundurmaları ve Komite raporlarının ahzkılınmada tavsiyeler içermesini engellemek üzere, gerekli tüm tedbirleri şimdiden almaları büyük önem arzetmektedir. **Aksi halde Türkiye, insan haklarını sürekli olarak ihlal eden** ve insan hakları uygulamalarını ancak yabancı heyetlerin müdahalesiyle düzeltme yoluna giden bir ülke olduğu imajını vermekten kurtulamayacaktır. Bu durumun ortaya çıkaracağı ciddi sakıncaları izaha gerek yoktur."

Başbakan Özal'ın ve özellikle Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın yazılarında ayrı ayrı belirttikleri kaygıları, böyle bir hükümetin duymaması elbette olanaksız. Ülkemizde işkence uygulamasının devam ettiği, uluslararası kuruluşların insan haklarının en çok çiğnendiği ülkeler arasında Türkiye'yi dikkat merkezinde tuttuğu, karakolların, hapisanelerin, hastanelerin ya da benzer kamu kurum ve kuruluşların insan haklarının sürekli olarak çiğnendiği ve işkence yapıldığı yerler olarak izlendiği, her iki yazıda, diplomatik bir dille, ancak böyle anlatılabilirdi...

Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın bu yazılarda karşılıklı olarak dile getirdikleri pekâlâ, Türkiye'nin insan hakları konusunda son derece "sakıncalı" bir durumda olduğunun itirafları olarak alınabilir.

Öte yandan, anılan "GİZLİ" yazılarda belirtilen tedbirlerin, neden kamuoyuna açıklanmadığı ve bu tedbirlerin gerçekten alınıp alınmadığı da sorularak sorular arasındadır.

Mahmut Alınak'tan İçişleri Bakanı M.Kalemli'ye

«SİZ Mİ EMİR VERDİNİZ?»

SHP Kars Milletvekili Mahmut Alınak, İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli'nin yanıtlaması isteğiyle TBMM Başkanlığına bir soru önergesi verdi. Alınak, önergesinde Bakan Kalemli'ye şu soruları yöneltti.

▶ Doğu'lu insanlara insan dışkısı yedirilmesine imkan veren bir yasa var mıdır?

▶ Yeşilyurt köylülerine reva görülen bu insanlık dışı zalimce uygulamanın yapılması için siz mi emir verdiniz?

▶ Emir vermemişseniz, İsrail'lilerin Filistin halkına, Güney Afrika'da beyazların zenci halka yapamadığı bu canavarlığı uygulayanlar sizin tutumunuzdan mı cesaret almaktadır? Sizden cesaret almıyorlarsa hangi görünmez gücün emriyle hareket ettikleri konusunda soruşturma açacak mısınız?

▶ Dünyada, eşi benzeri görülmemiş böyle bir zorbalık herhangi bir Avrupa ülkesinde meydana gelmiş olsaydı hükümetler düşerdi. Size bağlı bir bakanlık bünyesinde bu kadar çirkin bir insanlık suçu işlendiğine göre bakanlık koltuğunda oturmaya devam edecek misiniz? Ne zaman istifa etmeyi düşünüyorsunuz?

▶ Bütün bu işkenceler ve zorbalıklar için emirleri siz vermiyorsanız, bu maiyetinizin artık otoritenizi ciddiye almadığınızı gösterir. Maiyetine söz geçiremeyen bir bakan olarak bakanlık koltuğunu işgal etmeyi onur kırıcı bulmuyor musunuz?

▶ Camiden çıkardığı insanlar dahil bütün Yeşilyurt köylülerine insan dışkısı yediren binbaşının halen aynı bölgede göreve devam etmesi olay tanıkları üzerinde bir baskı aracı değil midir? Adli ve idari soruşturmanın her türlü etkiden uzak bir şekilde sürdürülmesi için sanık binbaşıyı neden görevinden almıyorsunuz? Binbaşının tüyler ürperten bu suça rağmen göreve devam etmesi başka işkencecilere cesaret vermez mi?

▶ Olay mahallinde soruşturma yapan müfettişler üzerinde baskı kuracak mısınız? Müfettişlerin raporları dışkı suçlusu binbaşının aleyhinde olursa müfettişleri görevden alacak mısınız?□

Demokrasi Kültürü

Haydar Kutlu

Demokrasi bir yaşam tarzıdır denir. Yani bir kültürdür. Kültür insanın toplumsal bir varlık olarak emek ve düşünce ile doğal çevreden farklı olarak ve onu farklılaştırarak yarattığı insansal çevredir. Bu nedenle her insan topluluğunun yarattığı bir kültür vardır. Toprağı işlemek, suyu kullanmak, demiri dövmek bir kültürdür. Maddi çevreyi, yada maddi yaşam koşullarını değiştirme tarzımız kültürümüzün de niteliğini ve düzeyini belirler. Demiri karasabanda mı kullanıyoruz, yoksa pullukta mı, traktörde mi veya bileklere vurulan kelepçede, sevk zincirinde mi?

Demokrasi ve özgürlükler bir gereksinim olarak mı kabul ediliyor yoksa tahammül edilmesi gerekli birşey olarak mı? Genelinde sınıflı toplumlarda, bu, ikincisidir. Fakat temeli böyle de olsa, demokrasi geleneği, (ki bu gelenek mücadelelerle oluşmuştur) özgürlükleri tahammül edilir birşeyden gereksinim duyulan şey haline getirir. İkincisi demokrasi kültürü, birincisi ise zoraki evliliktir ve zoraki evliliği bekleyen tehlike burada da sözkonusudur.

Özgürlüklerin bir gereksinim olarak kabul edilmesi, "benim için demokrasi"den "senin için demokrasi" bilincine geçmekle olanaklı. Ancak o durumda, başkası ya da başka düşünce özgür değilse, ben de özgür olamayacağımın bilincine varabilirim. Ve ancak bu durumda özgürlüğü tanımlamak olanaklı olabilir. Aksi halde "sınırsız özgürlük olamaz" yanılsaması, kendini gerçekten demokrat sayan ve gerçekte de öyle olan, fakat hala, yine de bakış tersliği içinde bulunan çevrelerde bile sürüp gider. Sınırlamalar var olduğu için özgürlük gerekli oluyor. Özgürlüğün sınırlanmasını düşünmek "az gebelik" gibi birşeydir. Yapmayı ya da yapmamayı bir zorunluluk olarak kavramışsak, bu özgürlüktür.

Bu düzeye yükselmenin kolay olmadığını biliyoruz. Bizde özgürlükleri kavrayış, hala, tahammül edilmesi gerekli şey düzeyindedir. Biz bu düzeyin kavgasını vermekteyiz. Bu nedenle özgürlüklerimiz için kararlı, zorunda kaldığımızda sert mücadeleleri göze almak gerekiyor. Ama aynı zamanda diyalog politikası ile "demokrasi korkusunu" yenmemiz de yaşamsal önemdedir.

Günümüzde askersel diktatörlükler ve zorbalık rejimlerinin analizi, genelinde üzerinde ciddi olarak durmadığımız bir unsuru ortaya çıkarıyor. Demokrasi geleneğinin, demokrasi kültürünün zayıf olduğu ülkelerde egemen güçlerdeki "panik" psikolojisi, bir darbe ya da müdahaleyi kaçınılmaz kılan nedenler yokken, bu yönde itici bir rol oynuyor. Panik psikolojisi, demokrasi ve özgürlükler korkusundan kaynaklanıyor. Egemen güçler ciddi nedenler yokken geleceklerini tehlikede görüyorlar.

Özgürlüklerin bir gereksinim olarak kabul edilmesi, "benim için demokrasi"'den "senin için demokrasi" bilincine geçmekle olanaklı.

Aynı psikoloji değişik biçimde halkta da görülüyor. Geleceklerini aydınlık görememeleri, onları her an bir yerlerden bir tehlike gelecek korkusuna itiyor. Toplumun biraz hareketlendiği, hak ve özgürlüklerini ister hale geldiği ortamda, yani tam ileri yürümek gerektiği noktada, bir adım ileri atıyorlar ama, her an geri sıçramaya hazır bir tedirginlik içinde. Kısaca, her iki taraf için de ciddi neden yokken panik hali ortaya çıkıyor.

Bu iki yönlü korkuyu yenmek görevi önem taşıyor. Nasıl sorusuna dördörtlük hazır yanıtlarımız yok. Ama şu kadarını söyleyebiliriz: Korkuyu yenmek onun üzerine gitmekle olanaklı. Baskılara rağmen özgürlüklerimizi kullanarak özgürlüklerin korkulacak birşey olmadığını gösterebiliriz. Kuşkuları ve düşünceleri algılayabiliriz. İkincisi, ancak aydınlık korkuyu kovabilir, ancak akıl sağduyu paniği önleyebilir. Öyle ise akla, sağduyuya seslenmeyi politikalarımızın önemli bir unsuru durumuna getirmeliyiz. Toplumda öncelikle aklı, sağduyuyu egemen kılmayı başlıbaşına politika haline getirmek zorundayız. Ve nihayet üçüncü nokta; kendi korkuları nedeniyle korkuyu toplumda yönetici norm haline getirmek isteyenlere, baskılar, tutuklamalar, işkenceler, yargılamalara rağmen sesimizi daha da yükselterek, onlara bu yöntemlerin korkuya çare olmadığını gösterebiliriz. Bugün işkence uygulamalarıyla yaratılmak istenen korku duvarı artık yıkılmıştır.

Evet, demokrasi kültürünü böyle yaratacağız. Demokrasiyi kazanma mücadelemiz demokrasi kültürü yaratarak sürmelidir diyoruz.■

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerine

DEVLET BAKANI ALİ BOZER'LE SIRAT KÖPRÜSÜNDE KONUŞMA

Ali Bozer: "Topluluk üyelerinin en çok üzerinde durdukları konular, TCK'nın 141-142. maddeleri (163 daha az gündeme geliyor), gözaltı süresi, Komünist Parti'nin kurulması, işkence... Bu sözlerimden, bu sorunların yoğun biçimde gündeme geldiği anlamını çıkarmayın.

Jülide Gülizar

Turu başından beri Özal hükümeti'nin en sıkıntılı, diken üstünde bakanı Ali Bozer. Bunda hiç kuşku yok. AET'den sorumlu Devlet Bakanı Ali Bozer'in alanına giren konular öylesine önemli, Türkiye açısından öylesine yaşamsal ki... 20'nci yüzyılın bu modern seyyahı "ayağında iskarpinleri, elinde demir leblebi dosyaları" Avrupa senin, Türkiye benim koşturup duruyor. Çeşitli uluslararası kuruluşlarda ter döküyor, sonra Ankara'ya dönüyor. Karşısında gazeteciler. Ardından sorular, sorular, sorular. Yanıtları zor olmasa da, alabildiğine duyarlı. Yani yukarısı bıyık, aşağısı sakal... Yanlarda da favoriler var. Eh bu durumda "düşün ve yanıtları ver verebilirsen."

Sayın Bozer, sizinle Sırat Köprüsü üstende de olsa, konuşalım mı biraz?

Bakan Bozer önce gülüyor, ardında gelen yanıt olumlu.

— Efendim, dokuz yıl aradan sonra ilk kez toplanan Karma Parlamento Komisyonu (KPK) toplantısından dönüyorsunuz. Bu sonuncusu da dahil olmak üzere Topluluk üyeleri en çok hangi konular üzerinde duruyorlar?

— Üyelerin en çok üzerinde durdukları konular, TCK'nın 141-142. maddeleri (163 daha az gündeme geliyor), gözaltı süresi, Komünist Parti'nin kurulması ve işkence... Bunların gündeme gelişi zamana göre değişiyor. Bu sözlerimden yoğun biçimde gündemde oldukları anlamını çıkarmayın.

— Böyle bir anlam çıkarmıyorum sayın Bozer.

— Ayrıca şunu belirtmek istiyorum. Topluluk üyelerinin bu konulara iki türlü yaklaşımları var. Birinci tür yaklaşım sahipleri muttali oldukları olayları, Türkiye'de mutlaka cereyan ediyor şeklinde muttala ediyorlar. İkinci tür yaklaşım gösterenler ise, bu tür olaylara, Türkiye'de anormal şekilde cereyan eden olaylar gibi bakmıyorlar. Her iki yaklaşım sahiplerinin ortak tavrı, çeşitli vesilelerle muttali oldukları olaylarda AYDINLANMAK İÇİN SORU SORMALARI ve her iki yaklaşım sahiplerinin anlaşıkları ortak nokta Türkiye'de "insan haklarına dayalı, demokratik parlamenter düzende önemli gelişmeler olduğunu" kabul etmeleri. KPK'nın kurulması da bunu teyid ediyor.

Bakan Ali Bozer sık sık, bu konuların her zaman aynı şiddet ve yoğunlukta gündeme gelmediğini vurguluyor konuşması boyunca devam ediyor:

"Sorulanlara bilgili ve dürüst cevap vermek durumundasınız. O takdirde sonuç mutlaka faydalı oluyor."

Fotoğraf: Bülent Akyöndem

▶ *Ali Bozer, Avrupa Topluluğu üyelerinin en çok üzerinde durdukları konuların TCK'nın 141 ve 142. maddeleri, gözaltı süresi, komünist partinin kurulması ve işkence olduğunu söylüyor...*

Bozer'in tam bilgiyle yanıt verdiği yadsınamaz bir gerçek. Ama ülkemizde yaşanan öyle olaylar var ki, örneğin son günlerin insanlara dışkı yedirilmesi olayı gibi, bunlara ilişkin bir soruyu kim olsa DÜRÜST yanıtlayamaz diye düşündüğüm için, mutlaka sormak istiyorum. Sormak dürtüsü ve yanlış olacağı düşüncesi içimde boğuşuyor. Sonra bir çırpıda soruyorum:

"Yanlış algılamayacağınıza ve olumsuz bir yorum yapmayacağınıza inanıp güvenerek, DÜRÜST YANIT VERİP VEREMEDİĞİNİZİ öğrenmek isterdim."

Yine önce bir gülüş ve ardından yanıt:

"Evet, dürüst cevap vermeye çalışıyorum."

— Çalışıyorum sözcüğü bir zorlanmayı anlatıyor ama..

— Hayır, hayır zorlanmıyorum... Kompleks de duymuyorum.

Anımsayacaksınız, devletin ve hükümetin en yetkili iki insanı, Cumhurbaşkanı ve Başbakan bir süre önce -yurt dışında bile olsa- Türkiye'de de Komünist Parti'nin kurulması gereğinden sözettiler. Yurda dönüşlerinde de bu sözler üzerine değişik yorumlar yaptılar. Özellikle Başbakan, Sovyetler'in yerine Fransa'nın komşusu olsaydık Komünist Parti'nin çoktaaan kurulmuş olacağını söyledi. Önce konunun mutlaka halkoylamasına götürülmesi gereğini ortaya attı. Ardından sorunun çözüm yerinin TBMM olduğunu bildirdi. Cumhurbaşkanı halkoylamasına gidilmesi görüşüne daha yakın göründü. Bu oylama sonucunun olumlu çıkmaması durumunda "topluluk üyelerine dönüp, halkımızın KP'nin kurulmasını istemediğini söyleriz" dedi. Başbakan son basın toplantılarından birinde ise başka bir düşüncesini dile getirdi:

"Komünist Partisi de kurulur, merak etmeyin. Kurulunca da oy oranlarının yüzde ikiyi üçü geçeceğini sanmıyorum. Zaten bizim seçim sistemimiz bu partinin Meclis'e girmesine engeldir."

Bir partinin hem kurulmasını istemek, hem de varolan sistem sayesinde onun TBMM'ne giremiyeceğinden emin olmak.. Bu da bir demokrasi anlayışı olsa gerek. İnsanın aklına, iktidar olması bir yana, TBMM'ye girmesinin bile bu derece olanaksız olduğuna inanılan bir partinin kurulmasından neden çekinildiği geliyor. O zaman ister istemez soruyorsunuz.

"Türkiye'de yöneticiler Komünist Parti'nin iktidarından değil de muhalefetinden mi korkuyorlar?"

—Sayın Bozer, bu çelişkili tutum ve sözler elbette Topluluk üyelerince de izleniyor, gözleniyor. Bu durumda, konuya ilişkin demeçlere inanıyorlar mı? Ayrıca, ANAP Genel Başkan yardımcılarından Mehmet Keçeciler'in "Komünist Parti'nin kurulması konusunda Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde taahhütte bulunduk" sözlerini nasıl karşıladılar?

— İnanın, bana böyle bir kaygıyı açık açık belirtmek bir yana, ima bile etmediler. Sayın Keçeciler o sözleri Komisyon'daki konuşmasında söylemediği için nasıl karşıladıklarını bilemiyorum. Sanırım, Komisyon toplantısı dışındaki görüşmelerde söylemiştir. Bir şeyi daha belirtmek istiyorum. Topluluk üyeleri soruna Komünist Parti değil, siyasi temayüllerin rahatça açıklanabilmesi açısından yaklaşıyorlar.

— Sorunu Türk aydınları, emekçileri de öyle görüyorlar. Tüm siyasal düşüncelere örgütlenme özgürlüğünün tanınması. Komünist Parti'nin kurulması da bu özgürlüğün bir başka sonucu..

— Efendim AT üyelerinin bir bölümü, bütün siyasi temayüllerin Meclis'e yansımasını istiyorlar. Bir bölümü de buna katılmakla birlikte, böylesi bir yaklaşımın koalisyonlar getirdiğini ve koalisyonların da farklı dozda olsa bile her yerde biraz istikrarsızlık yarattığını (bu istikrarsızlık bizim gibi ülkelerde daha da sancılı yaşanıyor) dikkate alarak "barajlar koyalım" diyorlar, "bu barajı aşamayacak güçte partiler Meclis'e girmesin"

İçimden sorular, sorular, sorular geçiyor. Yanıtlarını rahatça alamayacağımı kesin olarak bildiğim sorular. Yalnızca birini soruyorum. Türk Anayasası hakkında AT üyelerinin ne düşündüklerini. Bazı kesimlerin, örneğin Sosyalist ve Komünistlerin 1982 Anayasası'na sıcak bakmadıklarını anlatıyor Bozer. Yeşillerin ise "Türkiye'yi her konuda eleştiriyoruz, ama bu arada Topluluk biraz da kendini eleştirmek durumundadır" dediklerini, Türkler'in serbest dolaşım hakkının gerçekleşmemiş olmasından rahatsızlık duyduklarını söylüyor ve ekliyor:

"KPK, sürekli bizi eleştiren bir kurul olmamalı elbette. KPK'nın ortak değerleri vardır. Bu değerlere tüm ortaklar açısından ve aynı standartla yaklaşılmalıdır."

Aklıma o anda Türkiye'deki çifte standartlar geliyor. Örneğin, Uluslararası Af Örgütü'nün Bulgaristan'daki Türklere uygulanan baskılara ilişkin raporlarına baktığımızda bu örgütü baştacı, Türkiye'deki işkencelere ilişkin raporlar gelince de "tu kaka" ilan edişimiz.. Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi ve öteki bölgeler geliyor. Bunları sormuyorum. Ama basına uygulanan baskıları, basındaki tekelleşme tehlikesini, cezaevlerindeki çağdışı uygulamaları, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ndeki bitmez tükenmez davaları, sekiz yıldır sona erdirilmeyen yargılamaları, yargılanan gazetecileri, yazarları, yayıncıları... vb.. Soruyorum. Hem de "Sayın Bozer, bir an kendimi sizin yerinize Topluluk üyelerinin karşısında düşünüp, ürperdim, çünkü bu sorulara zorlanmadan yanıt vermek çok zor" diyerek...

— Size tamamen karşı değilim. Elbette basında tekelleşmeden ben de endişe duyarım. Hiçbir hükümetin bunu desteklemesi düşünülemez, çünkü tekelleşme hükümetin çıkarlarına ters düşer her şeyden önce. Sonra, kendi içinde istikrara kavuşmamış, içerde ve dışarda istikameti belirlenmemiş bir Türkiye, Batı'nın çıkarlarına uygun düşmez. O nedenle Batı, Türkiye'nin istikrara kavuşmasına yardım etmek zorundadır. Bölge barışı açısından da böyle bir Türkiye'yi şart görüyorlar.

— AT üyelerinin Türkiye'deki hızlı nüfus artışı, Başbakan'ın bu artışı durduracak önlemler getirmek yerine özendiren ve sık sık yüzyılın sonunda 70 milyonluk bir Türkiye'den sözeden demeçleri, Topluluğun, gelişmekte olan üyelerine mali yardım sorunu, kültür ve din farklılığı gibi konularda kaygı ve ürküntüleri var mı? Sürekli olarak "AT"nin sınırlarını genişletmek istememelerinden" sözetmelerinin nedenleri bunlar olabilir mi? vb. sorular... ama yanıtlarının en azından şimdilik alınamayacağı kesin... O nedenle bir başka konuşmaya kalsın diyorum.

— Teşekkür ederim Sayın Bozer.□

Mehmet Keçeciler

141, 142 ve 163 KALDIRILABİLİR

Anavatan Partisi Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler İngiliz yayın kurumu BBC'ye verdiği demeçte Türkiye'de Komünist Partisi kurulamamasının 2. Dünya Savaşı sonrası koşullarından kaynaklandığını belirterek şöyle dedi:

"Şimdi perestroyka ve glasnost politikası ile Sovyetler'in değiştiği söyleniyor. Buna kuşku yok. Özellikle silahsızlanma konusunda kendisinden beklenmeyen adımlar atılıyor. Türkiye'de Komünist Partisi'nin yasaklanması kuzey komşumuza karşı alınmış bir tedbirdir. Sovyetler Birliği bu tedbiri gerektiren politikasından vazgeçerse Türkiye de bu tedbirden vazgeçebilir. 141, 142 ve 163 beraber olmak kaydıyla kaldırılabilir. '141, 142 kaldırılmalı,

163 kalmalıdır' diyen Sayın Cumhurbaşkanı'nın görüşlerine katılmıyorum. Biz çoğunluk partisi olarak bunu katiyen kabul edemeyiz."□

Kuruluşunun 22. yılında

DİSK'İN AÇILMASI SAVAŞIMI VE SENDİKAL BİRLİK

DİSK ve bağlı sendikalarının açılma istemi, öncelikle, 12 Eylül'ün işçi sınıfının sendikal hareketine yönelttiği saldırının yok edilmesidir... Bunu başarmak, DİSK ve bağlı sendikalarının, Türk-İş ve Bağlı sendikaları ile tüzel kişilikler olarak da birleşmelerini önümüze koymak, açık hedef olmalıdır.

■ Özcan Kesgeç

DİSK'in kuruluşunun 22. yılını kutladığımız 13 Şubat 1989'da, ülkemiz nesnelliğinde, sendikal hareketin birliğinin gerekliliği ile DİSK'in açılması -daha doğru bir deyimle, DİSK ve bağlı sendikalarına konan faaliyet yasağının kaldırılması- savaşımının ilişkisi ve birbiri ile çelişmemesi üzerinde açık ve net olarak durmak, bir zorunluluk ve görev olmaktadır.

Bu zorunluluk ve görevi; açık, yalın ve net anlatımlarla ortaya koymadıkça, DİSK'in kuruluşunu kutlamakta, açılması için verilmesi gerekli savaşımı kavramakta, sendikal birliği bir slogan olmaktan kurtarmakta yetli yerine oturmayacak, önümüze anlaşılır net hedefler koymamızı sağlayamayacaktır.

İşçi sınıfı hareketinin birliği asıldır. Bu birlikte, ideolojik temel birliktelik kadar, tek örgütlülük de asıldır. Sendikal hareketin birliğinde ise tek örgütlülük baştadır ve asıl noktadır. Çünkü sendikalar, ideolojik birlik esasına göre oluşmayan kuruluşlardır. Sendikalarda demokratik sendikal ilkeleri egemen kılma savaşımı, sendikaları, işçi sınıfının ekonomik ve demokratik istemlerini tutarlı biçimde savunan, barış ve demokrasi savaşımının eksenine oturan kuruluşlar haline getirme uğraşları, onların üyelerinin ideolojik birliği temelinde bir araya gelmelerini gerektirmez. Bu yazılanların bilinmiyor olması ve hemen hemen herkesin söylüyor ve yazıyor olması da, yapılanların veya yapılmak istenenlerin buna uygun olduğu anlamına da gelmiyor.

Bugün ülkemizde işçi sınıfının sendikal birliği fiili olarak Türk-İş'te sağlanmış durumdadır. Büyük gövde oradadır. Nesnellik budur. İşkolu düzeyinde de birlik, Türk-İş'e üye işkolu sendikalarında oluşmuş durumdadır. Otomobil-İş, Laspetkim-İş, Banks gibi bağımsız ilerici sendikaların varlığı, bu olguyu ortadan kaldırmaz. Ayrıca bu sendikalar için de işkollarında tek sendikayı, ilkeli ve gönüllü birliğe dayalı olarak yaratma sorunu vardır ve ortadadır.

Sonuç olarak bugün Türk-İş'te konfederal düzeyde, bağlı sendikalarda işkolu düzeyinde sendikal birliğin sağlanmış olduğu somut bir durumdur. Bunu geliştirmek, ilerici sendikal ilkeleri egemen kılmak için mücadele ise önde duran amaç ve görevdir.

Şimdi şu soruyu sormak gerekir: DİSK ve bağlı sendikaların açılması istemi, bu saptama ve olgu ile çelişir mi?

Yanıtımız kısa ve açık olmalıdır. Hayır. Çünkü; DİSK ve bağlı sendikalarının açılması istemi, otomatik olarak bugün, 12 Eylül öncesindeki gibi varlıklarını ayrı olarak sürdürme istemi demek değildir.

DİSK ve bağlı sendikalarının açılma istemi, öncelikle, 12 Eylül'ün işçi sınıfının sendikal hareketine yönelttiği saldırının yok edilmesidir. Mal varlıklarının geri alınıp, işçi sınıfının sendikal hareketine geri verilmesinin sağlanmasıdır. Onun üyeleri başta olmak üzere, kamuoyunda zaten var olan haklılığının ve meşruiyetinin yasal zeminde de tescil edilmesidir. Özeti, demokrasi savaşımımızın önemli ve temel bir öznesinin, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün ve onun ayrılmaz parçalarından birisi olan, sendikal özgürlüklerin kazanılması savaşımıdır.

Bunu başarmak, DİSK ve bağlı sendikalarının, Türk-İş ve bağlı sendikaları ile tüzel kişilikler olarak da birleşmelerini önümüze koymak, açık hedef olmalıdır.

Türk-İş ve bağlı sendikalarının, bu açıklık ve netlik karşısında DİSK ve bağlı sendikalarının açılması savaşımında aktif ve etkin yer almaları, yöneticiler olarak demokratikliklerinin, sendikalar olarak birlikten yana olup olmadıklarının, sendikal hareketi, işçi sınıfının ekonomik demokratik, yığınsal çıkar örgütü görüp görmediklerinin, ölçütü ve ayracı olacaktır. Bu ölçüt ve ayracın bizler için de geçerli olduğu, açık yüreklilikle söylenmelidir.

DİSK ve bağlı sendikaların açılması savaşımına katılmayan, açılması sonrası birliğe böyle yaklaşmayan Türk-İş ve bağlı sendikalar ise tasfiyeci konumunda olacaklardır.

Böylesi bir ortam ise, ayrı örgütlenmelerin varlığını ister istemez taşıyacaktır. Örgütlenme nesnel gereksinimlere dayanır. Toplumsal alanda örgütlenmenin boşluğuna tahammül olmaz.

Yöneticilerinden birisi olmakla onur duyduğum DİSK'in kuruluşunun 22. yılında, konuyu böylesi somutlulukla tartışmanın, onun mücadelesine saygı olduğuna inanıyorum.□

Fotoğraf: Tufan Sağu

▶ Taşkızak işçileri, topluca Harb-İş yöneticilerine telgraf çektiler.

TERSANE İŞÇİLERİ TALEPLERİNİN GÖZÖNÜNE ALINMASINI İSTİYOR

''Yıllardır sendikamız Türk Harb-İş, bizlere sormadan, üyelerden güç almadan işverenle Toplu İş Sözleşmesi imzalamıştır'' diyen Taşkızak Tersanesi işçileri 3 Şubat günü topluca sendika genel merkezine telgraf çekme eylemi gerçekleştirdiler. İşçiler, kendilerinden güç almayan TİS'nin taleplerine cevap veremeyeceğini açıklayarak, sendikalarının ne kadar ücret zammı talep ettiğini bilmek istediklerini söylediler. Sözleşme görüşmelerinin kendilerine açık olarak yürütülmesini de isteyen işçiler, ''bizler toplu sözleşme görüşmelerinde sendikamızın yanında olmaktan başka birşey düşünmüyoruz. Sendikamızın yanında olmaktan başka birşey düşünmüyoruz. Sendikamızın yanında olmak ve ona güç vermenin ne anlama geldiğinin bilinci içerisindeyiz'' dediler.□

DELEGE SEÇİMLERİNDE BİR BIÇAĞIN BAŞARDIKLARI

Belediye-İş Ankara 2 Nolu Şube delege seçimlerinde bıçak kullanmak, sendika yönetimine 47 kişilik delege kazandırdı.

Delege seçimlerinden önce (İlkokul mezunu olan emekliye ayrılıp daha sonra emekliliğini iptal edip sözleşmeli olarak, başkanlık makamında üç yıldır müdür muavinliği görevini sürdüren ve Siyasi Partiler, Sendikalar ve Dernekler Yasası'na aykırı olarak ''Beyaz Liste'' denilen Mehmet Erol Grubu'ndan liste başı olan) Kâmil Dağcı; özellikle mevsimlik işçileri makamına çağırarak, seçim sonucunda kendi listelerinin kazanması halinde kadro verileceğini hatırlatmış. Dağcı bu hatırlatmayla da kalmayarak seçim günü sekiz saat sandık başında elinde bıçağıyla sandıkları ''terörist''lerden korumak için ve sıkışınca kadar da oy kullanacak işçiler yanlışlık yapmasın diye beyaz oyları zarfa koyup işçilerin eline tutuşturarak üzerine düşen ''kamu görevi''ni yerine getirmiş olmanın mutluluğunu yaşamış.

Beyaz liste taraftarı Dağcı'nın arkadaşı başkan yardımcısı İlhan Ünsal'da ''Ben Dağcı'dan geri kalmam'' diyerek, işçilere bu işlerin ince işler olduğunu, bu işlerle uğraşmanın insana fayda getirmeyeceğini ve işçilerin çoluğunun çocuğunun olduğunu hatırlatarak, ilerde sıkıntılar çekebileceklerini hatırlatmış.

Delege seçimleri böylesi ufak çaplı, bazen heyecandan unutulabilen hatırlatmaların yapılmasıyla gerçekleşmiş. Gerçekleşmiş ama 2050 üyeli şubede imzalara göre 1611 oy kullanılmış. Ancak 1611 oyun kullanıldığı sandıklardan 1620 oy çıkmış, daha da ilginci, Dağcı'nın başında durduğu sandıktan 500 oy çıkmış ve hepsi de ne hikmetse ''beyaz''mış.

Demokratik (!) bir delege seçimi böylece tamamlandıktan bir gün sonra, muhalefet listesinde yer alan delege adayı Nafiz Battal, rahatsızlığı nedeniyle vizite kâğıdı almaya gitmiş, gitmiş ama Dağcı'nın talimatı üzerine vizite kâğıdı yerine kocaman bir nasihat verilerek işinin başına dönmesi öğütlenmiş...□

Tek Gıda-İş Şube Seçimi

KADINLARIN CESARETİ

Geçtiğimiz günlerde yapılan Tek-Gıda İş sendikası Marmara ve Trakya Bölgesi 1 nolu şube seçimlerinde 13 yıldır yönetimde bulunan gerici yöneticiler yenilgiye uğratıldılar.

Toplam 133 delegenin katıldığı seçimlerde Cibali Tekel Fabrikası çalışanlarından oluşan 31'i kadın 50 kişilik liste kazandı. Şube başkanlığına Hatice Görgü getirildi.

Seçimler sonrasında görüştüğümüz Görgü kadın işçilerin ağırlıkta olduğu liste ile seçimleri kazanmalarını ''kadınların cesareti 13 yıllık gerici sendika yönetimini yenilgiye uğrattı'' biçiminde yorumladı.□

Bir Panel

İŞÇİ HAKLARI VE 1982 ANAYASASI

Türk Hukuk Kurumu tarafından düzenlenen ''İşçi Hakları ve 1982 Anayasası'' konulu panel, 4 Şubat 1989 tarihinde Ankara'da yapıldı. Panele konuşmacı olarak Prof. Cahit Talas, Prof. Alpaslan Işıklı, Harb-İş Genel Başkanı Kenan Durukan, SHP Eskişehir milletvekili Cevdet Selvi, DYP Sinop milletvekili Yaşar Topçu katıldılar. Paneli açan Türk Hukuk Kurumu Başkanı Muammer Aksoy, ''her çevreden rahatsızlığı duyulan 1982 Anayasa'sının değiştirilmesi zamanının gelip geçtiğini belirterek, bu konuda zaman kaybedilmeden antidemokratik maddelerin yerine, insan haklarına saygılı, sosyal haklara yer verecek demokratik maddelerin yer alması için bir komisyon kurulup, görevine derhal başlamalıdır'' dedi.

Panelde oturum başkanı Prof. Cahit Talas, sendikal haklar denince akla grev ve toplu sözleşmelerin geldiğini bu hakların demokrasilerde olmazsa olmaz koşullar olduğunu belirtti. Panelistlerden Prof. Alpaslan Işıklı ise, konuşmasında; ''Türkiye'de işçi haklarına saldırıların 1970'li yıllardan başlayarak sistemli olarak yapıldığını bitirici darbeyi ise 12 Eylül ve devamı 1982 Anayasası gerçekleştirmiştir'' dedi. Kenan Durukan ise; ''günümüzde sendikalar, bırakın işçi haklarının arttırılmasını, on yıl önceki mevcut haklarını dahi koruyamamaktadırlar'' derken çözüm için ise ''tek yanıt var: o da demokrasiyi kazanmamızdır'' diyordu. Cevdet Selvi'de ''çalışma hayatında ve iktidarın antidemokratik uygulamalarından kaynaklanmaktadır'' dedikten sonra ''bütün bunların çözümü halkın demokratik eylem ve mücadelesinden geçmektedir''i vurguladı. Son konuşmacı olan Yaşar Topçu, ''Anayasanın 'sosyal devlet' ilkesini, herkesin insan haysiyetine yakışır bir yaşam düzeyine ulaşmasını sağlayan devlet olarak anladıklarını'' ifade etti.□

ADIMLAR Ankara Bürosu/ M.Gürel

"ARA MODELLER" YASAL KOMÜNİST PARTİSİ UĞRUNDAKİ MÜCADELENİN YAN ÜRÜNLERİDİR

Bir ara modele razı olmamız önerildiğinde biz bu öneriyi kabul etmeyeceğiz.. Eğer böyle bir öneriyi kabul etseydik hele benzer öneriyi yapan DGM savcısının karşısında gerileseydik asıl o zaman en kötü uzlaşmayı yapmış olurduk.

■ Veysi Sarısözen

Hareketimizin uzun bir süredir tartıştığı, tartışmakla yetinmeyip, somut adımlarla çözmeye çalıştığı yasallaşma sorunu, Haydar Kutlu'nun DGM Savcısına verdiği yanıtla büyük ölçüde aydınlanmış bulunuyor. Yasallaşma sürecinin hangi aşamasında olduğumuz, bu sürecin güçleri, yasallaşma sürecinde tam zaferin başlıca ölçütü, söz konusu konuşmada ilkesel olarak konmuştur.

Konuşmada şöyle deniyor:

"Bay savcı gereksiz bir telaşa kapılmıştı. Biz geldiğimizin ertesi günü tabelâmızı asacak değildik. Marksist sol ve daha da geniş demokratik çevrelerle görüşüp, görüş ve amaçlarımızı anlattıktan sonra, marksist sol içinde olabilen en geniş çevreyle birlikte girişimde bulunmayı hedefliyorduk." Kutlu devamla şunları vurguluyor: "Biz özgürlüklerimizi elde edebilmek için daha iyi koşulların gelmesini beklemedik. Diğer yandan, bir fırsatını bulup partimizi kuralım düşüncesi de taşımadık, taşımıyoruz. (...) Kaba antikomünizmi geriletmek için herhangi bir ad altında değil, 'komünist partisi' adı altında politik faaliyet hakkımızı yasal olarak elde etmek için mücadele ediyoruz."

Ulaşılmak istenen amaç

Buradaki yaklaşım, genel olarak demokrasi ve özel olarak yasallaşma sorunlarıyla ilgili görüşleri, sol içi kavga konusu olmaktan çıkarıp, bunları asıl politik-sınıfsal karşıtlarımıza karşı mücadele konusu haline getirmenin gerçekten iyi bir örneğidir. Sanırım, bizimle tartışanlar, çizgimizin şu ya da bu marksist çevreye karşı hazırlanmadığını, bu çizgiye hakim olan anlayışın kaba antikomünizmi geriletmek, yasallaşma sürecinde yarım zaferle yetinmemek, onu tam zafere götürmek ve böylece ülkemizin demokratikleşmesine katkıda bulunmak kaygısı olduğunu daha iyi göreceklerdir.

Sorunlar açık olarak dile getirilmiştir. Net bir tutumla yüzyüzeyiz. Böylece, yasallaşma sürecinden bizlerin, salt TBKP'nin yasallaşmasını anladığımız yolunda ortaya çıkan ve kabul etmek gerekir ki, bu karmaşık meseleyi çözmekte gösterdiğimiz yavaşlık ve çelişkili yaklaşımların da beslediği önyargıları aşmak şimdi daha mümkün görünmektedir.

Söz konusu konuşmada, hangi tür yasallaşma modellerinin kabul edilemeyeceği ve ulaşılmak istenen amaç aydınlatılmıştır. Hemen anlaşılabilir ki, burada reddedilen modeller, birincisi, TBKP'nin kendi başına yasallaşması, ikincisi, 141-142 kalkana kadar hiçbir girişimde bulunmama tutumu, üçüncüsü, ara model, yani peşinen 141-142'ye intibak ettirilmiş, komünist olmayan partidir. Ortaya konan amaçlar da belirtilmiştir: Birincisi, kaba antikomünizmi geriletmek ve KP'ne özgürlük meselesini gündeme getirmek, hakim sınıfları, ülke çapında bu konuda mutabakata zorlamak, ikincisi, "liberal" antikomünizmi geriletmek ve KP'ne özgürlük sürecini mümkün olduğunca geciktirme ve hareketi izole edip güçsüzleştirme politikasına karşı, süreci hızlandırmak, birliğin alanını genişletmek ve kitleselleşmek. Bu amaçla, en geniş marksist çevrelerle birlikte yasal komünist partisine varacak olan süreci, yani olanaklı en geniş marksist çevreleri etrafında birleştirecek olan yasal parti kurma girişimini başlatmak...

Ara model arayışları bir rastlantı değildir

Bu çizginin hayata geçmesi tek bir partinin çabasına bağlı değildir. 16 Kasım eylemini gerçekleştirenler, kendi yaklaşımlarını ortaya koyduklarına, salt TBKP'yi yasala çıkarma ya da yasalar değişene kadar bekleme konumunda olmadıklarını, mümkün olabilen genişlikte marksist çevrelerle birlikte girişimde bulunmayı bir kere daha ve net ortaya koyduklarına göre, ara model önerilerinin de köklü bir şekilde gözden geçirilmesi, birlikte davranmak için şimdi büyük önem taşımaktadır.

Ara model arayışı bir rastlantı değildir. Birçok marksist, TİP, TSİP, TİKP ve öteki yasal partilerin deneyimini, sanırım tarihsel olmayan bir yaklaşımla ele alıyor. Oysa durum, ne 27 Mayıs sonrasına ve ne de 12 Mart sonrasına benziyor.

Ülke bir geçiş dönemi yaşıyor. Bu, tabir caizse adeta bir sürünen demokratikleşme sürecidir. Bu sürünen demokratikleşmenin ne kadar süreceği, sürünen demokratikleşmeden, ayağa kalkan, hızlanan, radikal demokratikleşme sürecine ne zaman geçeceğimiz henüz kesinlikle bilemeyeceğimiz bir sorudur. Burada birçok gelişme, emekçilerin, sol güçlerin, demokratların hiçbir kazanımla, hele ki 12 Eylülcü hukukun ve aygıtın tehdidi altındaki hiçbir fiili, kısmi kazanımla yetinmemesine, bu uğurda elden gelen her şeyi yapmasına sıkı sıkıya bağlıdır.

Fakat burada, hemen her marksist çevrede, bu geçiş dönemini hızlandırmak için yasal arenada açılan örgütlenme ihtiyacı kendisini daha etkin gösteriyor. Geçiş dönemi, hem yasal bir partiyle duruma müdahale isteğini kamçılıyor, teşvik ediyor, buna olanak sağlıyor, hem de antikomünist yasaları mümkün olduğu süre koruyarak, ara modelleri de içinde koparılmış her kısmi ödünü sürünen demokratikleşmenin organik parçası, belirtisi, kanıtı haline getiriyor. Ara modeller, genişleyen yasal çalışma olanaklarıyla, süregiden yasaklar arasında geçmiş dönemde rastlanmayan, bugüne özgü, gittikçe artan tezattan doğuyor. Demokrasi lehine bu tezadın çözümü, devrimci solun, 16 Kasım eylemini gerçekleştirenlerin, demokratların çabalarıyla ne kadar reel hale gelirse, yasal örgütlenme olanakları o ölçüde büyüyor ve ara modeller de o ölçüde çekici oluyor. Marksist çevrelerde sabırsızlık artıyor, açık eyleme geçme cesareti büyüyor ve derhal harekete geçmek için üst üste ara modeller için kafa yoruluyor.

Bizimle tartışanlar, çizgimizin kaba antikomünizmi geriletmek, yasallaşma sürecini tam zafere götürmek ve böylece ülkemizin demokratikleşmesine katkıda bulunmak olduğunu göreceklerdir.

Ara model arayışlarının evrimi

Ara model arayışı yeni bir olgu değildir. Burjuva ve sosyal demokrat partilerin yasallaştığı, fakat KP'ye özgürlüğün gündeme bugün olduğu gibi gelmediği ve KP anlayışının henüz dogmatik çevreleri kıramadığı 80 ortalarında ortaya çıkmıştır. O günden bu yana bu ara model anlayışı evrimleşmiş, "sol blok partisi", "sol parti", "sosyalist parti" arayışlarından, günümüzde "yasal marksist parti" kavramıyla ifade edilen ve açık ki komünist partisinden başka bir şeyi de ifade etmeyen bir anlayışa doğru gelişmiştir. Görülüyor ki, ara model arayışı, KP üzerindeki yasağa karşı savaşın gelişmesine paralel olarak, bizzat bu mücadelenin ulaştığı her yeni aşamada, giderek derinleşen bir içerik kazanmakta, KP kurulamayacağı için ortaya atılan ara model bizzat bu evrimledir ki, zıddına dönüşmekte, kendini inkâr etmekte ve komünist partisiyle özdeş bir anlama gelmektedir.

Kabul edilsin ya da edilmesin, TSİP'li arkadaşların ara model arayışları işte bu yönde evrimleşmiş ve onlar TBKP ile aralarına ne denli bir çizgi çizerlerse çizsinler, ara modelin kaçınılmazlıkla varacağı yer belli olmuştur. Hiçbir TSİP üyesi yasal KP özleminden, inanmak gerekir ki, vazgeçmeyecektir. Süreç özdeşliğe doğrudur.

TSİP örneğinde ara model nasıl kendi varlık gerekçesinin inkârına dönüşmekteyse, SP modelinde hızla önüne koyduğu amacına, yani ara model aracılığı ile KP üzerindeki yasağı adım adım kaldırma amacına ters düşme tehlikesiyle yüz yüzedir.

Bunun temel sebebi, SP'nin yasallaşmasında tarihsel olgular "sosyalist anayasa"nın rolünden söz edilirken, bu yasallaşmada, bugün antikomünizme karşı yürütülen mücadelenin belirleyici etken olduğunun unutulmasıdır. Sosyalist Parti'nin kendisi değil, ama onun yasallığı, komünist hareket üzerindeki yasağa karşı ülke ve dünya çapında yürüyen mücadelenin yan ürünüdür.

KP'nin üzerindeki yasağa karşı bugün ortaya çıkan ülke çapında mutabakat ortamında, hiç kimsenin gücü SP'nin kapatılmasına yetmezdi, yetmedi de. Kaba antikomünizm, "bir başka defa hesaplaşmak" kaydıyla, 12 Eylülde amansızca ezdiği bir grup insanın eylemine göz yummak zorundaydı, öyle de oldu. Liberal antikomünizme gelince..., Eğer SP "yasallaşma sorunu çözüldü, işi zora sokmanın alemi kalmadı, herkes SP'ye" sloganını yükseltirse, liberal antikomünizm o zaman, KP'ye özgürlük amacını tam zafere ulaştırma mücadelesinde hiç değilse bir kesimi nötralize etmiş olmaktan memnunluk duyacak, bundan radikal demokratikleşme değil, sürünen demokratikleşme kazançlı çıkacaktır.

Ortada böyle olasılıklar vardır.

Antikomünist yasaklara karşı tam zafer için

Tam burada marksizmin, reformlarla devrimci mücadele arasındaki ilişkiye dair ünlü tezini hatırlamak yararlıdır. 141-142'ye, komünist hareket üzerindeki yasağa karşı tam bir zafer kazanmak için mücadele, geçici ve çok özgül şekilde devrimci bir içerik taşıyor. Şundan ötürü: Yasak KP şu andaki politik güçler dengesinde sürünen demokratikleşmeden radikal demokratikleşmeye geçişin en önemli ölçütlerinden birisi olduğu için. Fakat bize artık amaca ulaşıldığı, işi zora sokmamak gerektiği, Kutlu ve Sargın'ın bu umutsuz yoldan geri dönmeleri, programında "devrim" perspektifi olan SP bile yasallaştığına göre, bir ara modele razı olmamız önerildiğinde biz bu öneriyi kabul etmeyeceğiz. Çünkü burada, reformculukla devrimciliğin programlarda hiçbir zaman anlaşılamayan, kitabi olmayan gerçek kriteri söz konusudur. Eğer böyle önerileri kabul etseydik, hele benzer öneriyi yapan DGM savcısının karşısında gerileseydik, asıl o zaman en kötü uzlaşmayı yapmış olurduk. Bugün için devrimci içerik taşıyan bir talep uğrundaki mücadeleden, bize sunulan ilk ödünle yüz geri etseydik, büyük devrimci değişimler döneminde bize sunulacak çok daha cazip ödünler karşısında devrimci amaçlarımızı terkedeceğimizi söyleyenler haklı olurlardı. Henüz antikomünist yasaklara karşı tam zafer kazanmak için her şey yapılmamışken, hareket, yenilgiyle yüz yüze gelmek şöyle dursun, yasallaşma olanakları genişlerken, tam zaferden vazgeçmek, bu devrimci eylemin yan ürünüyle yetinmek, çok ciddi ve tamiri mümkün olmayan bir reformizm sayılmasa da, rüşeym halinde reformizm olurdu.

Kutlu'nun konuşmasında bence her şey çok açık. Eğer aylar ve aylar boyunca tartışmaları içinden çıkılmaz hale getiren şu ara model meselesi doğru bir tarzda anlaşılır ve çözülürse, ve biz sözle eylemin tam uyumunu sağlayabilirsek, partisini kursun kurmasın, tüm marksist çevrelerde gerçekten güçlü bir yasal marksist, komünist partinin kuruluş sürecine başlamak hiç de uzak bir olasılık değildir. □

Yeşilyurt'ta dışkı yedirme zorbalığına karşı tepkiler

TAVIR ALMAYA ÇAĞIRIYORUZ

Diyarbakır'ın Silvan, Siirt'in Batman ve Mardin'in Cizre ilçesinde incelemelerini bitiren İHD Genel Başkanı ve beraberindeki heyet Basına bir açıklama yaptı. Yapılan açıklamada özetle şu görüşlere yer verildi:

"Hiç kimse işkencecilere arka çıkmasın, kimse Yeşilyurt'ta yaşanan pislik yedirme ve işkence olaylarının üstünü örtmeye çalışmasın. Cizre Yeşilyurt köylüleri için adeletin tecelli edeceğine inanmıyoruz. Güneydoğu'da Cizre'de Batman'da Silvan'da ve daha başka yerlerde işkencenin bir sorgulama biçimi olarak yaygın şekilde kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu olgu, imzalanıp onaylanan sözleşmelerin henüz göstermelik birer metin olduğunu gösteriyor. Bu konuda resmi açıklamalar artık inandırıcılığını yitirmiştir. Herkesi insanlık suçuna karşı tavır almaya çağırıyoruz."

Öte yandan Yeşilyurt köylülerinin avukatlığını yapan Hasip Kaplan da olayı hukuki açıdan değerlendirerek şöyle dedi: "İçişleri Bakanı, Yeşilyurt köylüleri ile görüşmüş müdür? Hayır. Olayla ilgili olarak soruşturma henüz bitmemişken, dava daha soruşturma aşamasında iken 'Dışkı yedirme ve işkence olayı gerçek dışıdır' diye belirtmesi yasalarımıza da aykırıdır. Bizzat basın mensupları huzurunda köylüler işkence ve dışkı yedirme olayını anlatmışlardır. Başkan savcı mıdır-Yargıç mıdır ki süren tahkikatı kendisi bitirebiliyor?

Yine Cizre'de sanık olarak ifadesine başvurulan Bnb. Cafer Çağlayan'ın resmini çekmey isteyen bir foto muhabirinin yzb tarafından "Resim çekersen seni alnından vururum" diye ölümle tehdit edilmesi olayı, gerek İHD ve gerekse basın mensupları tarafından kınandı..

Eski başbakanlardan ve DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel yaptığı açıklamada "Olayı araştırıyoruz. Eğer doğru çıkarsa bu işin siyasi sorumluluğu var. Burunlarından fitil fitil getiririz. Türkiye'yi yönetenlerden bunun hesabını sorarız. Meşru zeminlerde sorarız. Meclis'te sorarız. Vatan sathında sorarız. Böyle bir iktidarı zulüm yapmakla suçlarız" dedi.

DSP Genel Sekreteri Selçuk Sönmez de açıklamasında, "Olay tüyler ürperticidir. Çağ atladığı iddia edilen bir ülkede böylesine insanlık dışı uygulamaları tasvip etmek veya gözardı etmek mümkün değil. Buna sessiz kalmakta mümkün değil. Bir Demokratik Sol Parti heyeti bölgede araştırma yapıyor. Sorumluların bir an önce bulunup haklarında yasal işlem yapılmasını istiyoruz" dedi.

RP Genel Başkan Yardımcısı Rıza Ulucak, "Yeşilyurt köyünde insanlara insan dışkısı yedirilmesi, iddia biçiminde de olsa kınıyoruz. Bu insanlık dışı zulmü protesto ediyoruz" dedi.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mustafa Said Yazıcıoğlu da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde cereyan ettiği ifade olunan, bir imamın ağzına rakı dökülmesi ve muhtara insan dışkısı yedirilmesi konusuna da değinerek:

"Hangi sebeple ve amaçla olursa olsun, insan onur ve haysiyetiyle bağdaşmayan bu tür olayları ve her türlü işkenceyi İslâm hoş görmez. Her çeşit zulüm ve kötü muameleyi dinimiz yasaklamıştır" dedi.□

Diyarbakır bağımsız belediye

başkan adayı Refik Karakoç'un

BASIN AÇIKLAMASI

26 Mart 1989 tarihinde yapılacak olan Yerel Yönetim Seçimleri yaklaşırken;

1- Çağdaş Belediyecilik olarak anladığımız, Belediye olanaklarını çalışanlar yararına, çoğulcu, demokratik ve katılımcı bir tarzda kullanmak için,

2- Belediye olanaklarını en akılcı bir şekilde, halkın temel gereksinmelerini karşılamakta kullanmak için,

3- Belediye'yi özellikle 12 Eylül'den sonra koşulları yaratılan ve pervasızca uygulamaya konulan, hizmet yerine "İş bitiricilik" ve "Köşeyi dönme" anlayışının uygulama alanı olmaktan çıkarmak için,

4- Belediyeyi, seçime giren mevcut partilerde yuvalanan çıkarcı çevrelerin bir paylaşım alanı ve aile şirketi yapmalarına fırsat vermemek için,

Sosyalistlerin, ilericilerin, yurtseverlerin bağımsız adayı olarak Belediye Başkanlığına talip oldum.

Yerel Seçime giren partilerin hem öz olarak, hem de Belediyecilik anlayış ve uygulamalarında birbirlerinden önemli bir farkı yoktur. Halkımızın bu partilerden birinden ötekini tercih etme zorunluluğu kalkası diye, Halkımız Yerel Seçimlerde seçeneksiz kalmasın diye, bağımsız aday oldum.

Halk yararına bir Belediyecilik hizmeti vermek amacıyla, bugünkü mevcut partilerden birini tercih etme zorunluluğu yoktur. Duyarlı, sağduyulu Diyarbakır halkı, her zaman Sosyalistlerin, İlericilerin, Yurtseverlerin tavırları yanında yer almıştır. Desteğini esirgememiştir. Geçmiş dönemlerde bunun en güzel örneklerini vermiştir. Bu nedenle çilekeş, yoksul ve tarihte eşi görülmemiş baskı ve işkencelere maruz kalmış Diyarbakır halkının Bağımsız Belediye Başkan adayı oldum. Diyarbakır halkından destek alacağımdan kesinlikle eminim.□

Yerel seçimler öncesi bu estirilen terör bir rastlantı mı?

«YAHUDİ ZARAR EDİNCE ESKİ DEFTERLERİ KARIŞTIRIRMIŞ»

■ Ömer Ağın

Türkiye ve dünya kamuoyunun dikkati bir kez daha Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkari, Bitlis yörelerinde uygulanan barbarlığa yöneldi. Çoluk-çocuk, yaşlı-genç, kadın-erkek ayrımı yapılmadan insanlar kitlesel olarak gözaltına alınıyor, işkenceden geçiriliyor.

Yeniden alevlenen ve bugüne dek eşine az rastlanan bu baskıların sebebi nedir? Devlet "hainler"den mi temizleniyor? "Bölücüler" mi yok ediliyor? Kimi "samimi itiraflar" mı değerlendiriliyor?

Hemen söyleyelim. Halkımıza yapılanlar ne ilktir, ne de son olacağa benziyor. Bu baskılar on yıllardır devam edegeldi. Geçmişte Sason'da, Ağrı'da, Dersim'de yapılanlar unutulmadı. Dün Sıddık Bilgin'in başına gelenleri biliyoruz. Bugün ise ilerici basına da yansıyan, Şırnak'ın Balveren köyünden İbrahim Sataş'ın karakola götürülüp ailesine ölüsünün teslim edildiğini, yine Şırnak'tan Bahri Aslan, Derik'ten Emin Coşkun, Ceylanpınar'dan Adnan Tüysüz'ün benzer şekilde katledildiklerini öğreniyoruz. Doğu'da devlet terörüne "köy koruculuğu" denilen çapulcu cinayet şebekesinin keyfi uygulamaları da eklenmiştir. Federal Alman ARD Televizyonu'nda, Fransa, Hollanda, İskandinav ülkeleri televizyonlarında Kürtlere yapılan barbarlıklar sergileniyor.

Bölgeyi gezen SHP Milletvekili Fuat Atalay; "devlet, bölge halkını potansiyel suçlu kabul ediyor" derken, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şube Başkanı Mehmet Vural, "insan haklarının yokedildiğini" söylüyor. Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan'da, "şubemiz adeta varlığını sürdürme çabası veriyor. Bölgeyle ilgili gelişmeler demokratik haklar ve insan hakları açısından içaçıcı değil" diyor.

Estirilen terör bir rastlantı mı?

Yerel seçimlerin yaklaştığı bu günlerde, estirilen terör bir rastlantı mı?

Demokrasi güçleri 12 Eylül rejiminden çıkış yolu aramaya koyulduklarında, gerici egemen iktidar, politik ortamı gerginleştirmeye, tehditlerinin dozunu artırmaya başladı. Demokratik burjuva muhalefetine bile tahammül edemediler. Önce Büyük Türkiye Partisi'ni kapattılar. Ardından SODEP'i bin türlü engellerle seçimlere katmamaya çalıştılar. Ama herşeye rağmen demokrasi güçlerinin mücadelesi yokedilemedi. Demokratik burjuva muhalefeti bu dönemde etkin rol oynadı.

Bütün dağınıklığına ve zorluklara karşın, devrimci sol, 12 Eylül rejimine karşı yürütülen muhalefetin bir halkasını oluşturmaya çalıştı. Doğu'da bu, görece farklı bir seyir izledi, elbette. Yoğun baskılar, devrimci sol güçlerin büyük ölçüde dağınıklığı, burjuva muhalefetinin bu bölgeye girmesini geciktirdi. Yıllardır yürütülen antidemokratik uygulamalar, mevcut iktidarın devlet yönetimini bütünüyle eline geçirmesini ve kendi antidemokratik uygulamalarına basamak yapmasına olanak sağladı. Ama bu depolitizasyon sonsuza dek gitmeyecekti. Doğu ve Güneydoğu'da yoğun baskılara karşı oluşan Türkiye'deki ve dünyadaki yakın ilgi, halkımızın demokrasi savaşımına ivme kazandırdı. Demokratik kurumlara karşı ilgi arttı. Demokrasi savaşımıyla güncel demokratik taleplerinin birlikteliği giderek kavrandı ve güçlendi.

İşte Özal iktidarının tedirginliği bu noktada başladı. Yerel seçimlerin gündemde olması bu tedirginliği artırdı. Saldırıların özellikle kitlesel boyutlar alması, demokratik örgütlere, muhalefet partilerine yönelmesi, İktidar partisinin geçmiş seçimlerde kendisi için hiçte olumlu olmayan sonuçlardan duyduğu korkudan kaynaklanıyor.

Bir yandan halkımızın politikayla ilgilenmesi ve özellikle demokrasi savaşımına giderek katılımının artması, öte yandan bölgedeki demokratik kitle örgütleri şubelerinin genel yapılarının da ötesinde, demokrasinin birer halkalarını oluşturuyor olmaları, Özal iktidarının baskılarına maruz kalmalarına yetiyor. İşkencecilerin sorgulamaları sırasında sordukları soruları hatırlarsak, bu düşüncede ne denli haklı olduğumuz ortaya çıkar.

Gerici egemen çevrelerin korkusu

Açıkça görülüyor ki, gerici egemen çevreler halkımızın giderek politikayla ilgilenmesinden korkuyorlar. Demokratik kurumlarda yanyana gelmelerinden tedirgin oluyorlar. Gelişen ulusal bilincin, toplumsal muhalefetin maddi kaynağı olacağından ürküyorlar. Bu nedenledir ki çağdışı yöntemleri pervasızca uyguluyorlar.

12 Eylül'ün baskıcı yöntemlerini yeniden hortlatmaya çalışan Özal iktidarı, şovenizm ve bölücülük kalkanına sarılıyor, tehditler savuruyor.

Kurtçede bir ata sözü var: Yahudi zarar edince eski defterleri karıştırırmış. İşte Özal iktidarının yaptığı da budur. Ülkede bu baskıları uygularken, dünya kamuoyunda kendini şirin ve hümanist göstermekten geri durmuyor. Amerika gezisinde kendisine sorulan bir soruya verdiği yanıtta bakın ne diyor: "Kürtler Anadolu'nun Güney ve Doğu'sunda yaşamaktadırlar. Bazıları Suriye, İran, Irak ve Sovyetler Birliği'nde bulunmaktadır. Burada önemli olan Türklerle Kürtlerin aynı dinde, yani müslüman olmalarıdır. Kürtlerle Türkler, Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığı için birlikte savaş vermişlerdir. Bu nedenle Kürtlerin azınlık statüsünde olmadıklarını belirtmek isterim. Onlar, Türkiye Cumhuriyetinin ana parçalarından biridir." (15 Aralık 1988-Günaydın Gazetesi)

Dünya kamuoyu da Özal'ın ikiyüzlülüğüne kanmıyor artık. Sayısız olay gösteriyor ki, ulusal sorun, sadece halkımızın ve komünistlerin sorunu değildir. Bu sorun tüm demokratik örgütlerin, politik yapıların ve hatta burjuva demokratik akımların bir iç sorunudur. Bu sorun, çözüme kavuşmadıkça ne politik yaşamdan şiddet kalkar, ne de halkımızın üzerindeki devlet terörü son bulur. İşte Türkiye'de demokrasi savaşımının ana halkalarından birisi de budur.

Mızrak çuvala sığmıyor. Gerici militarist çevreler bilmelidirler ki, toplumsal sorunlar inkârlarla, baskılarla çözülemez. Sirk cambazları gibi hep geriye bakarak toplumsal olaylarda ilerlenemez. Dünyamız, 1914, 1925, 1938 yıllarında değildir. Artık dünyanın en ücra köşesindeki olaylar bile gizlenemiyor. Uluslararası kamuoyu, insanlık, baskılar, katliamlar karşısında duyarsız kalmıyor, tepkilerini dolaysız bir biçimde gösteriyor.

Halkımız da dostunu düşmanını tanıyor. Kurtuluşun, demokrasiyi kazanmaktan geçtiğini gün geçtikçe kavrıyor. Demokrasi, uğruna savaşım verilerek kazanılacaktır. Demokrasi güçlerinin birliği, baskı ve şovenizmin zincirini kıracaktır.□

24 Ocak kararlarının uygulanışı 8. yılını doldurdu

FATURASI ÇOK AĞIR

24 Ocak, 8. yılını geride bıraktı. Kararların görünürdeki amacı, yüksek düzeylerde seyreden enflasyonu kontrol altına almak, arz ve talep dengesini istikrarlı ve sağlıklı bir yapıya kavuşturmaktı. Diğer bir anlatımla, ithal ikameci bir model yerine, ihracata dayalı kalkınmayı amaçlayan, üretim artışı ve verimliliği artıran bir model amaçlanıyordu.

8 yıl geride kalırken, başarı gibi görünen kısmı bazı kısa vadeli iyileştirmeler ki, bunların faturası çok ağır ödenmektedir, dışında ortaya çıkan tablo 1980 öncesini aratır niteliktedir.

Ekonomide yapılacak değişiklikler ve varılmak istenen hedeflerle bunların sonuçlarını kısaca şöyle özetlemek olası.

İç pazara yönelik "ithal ikameci" kalkınma modeli yerine, "ihracata dayalı kalkınma modeli" uygulanması.

İhracata yönelik üretim yapabilecek hiçbir kapsamlı proje gerçekleştirilemedi. Büyük teşviklerle ihracat, hayalicisiyle birlikte, 11 milyar dolar düzeyine çıktı. İhracata sağlanan teşvikler ise, ücretliler üzerindeki vergi yükünü artırdı. İhracatta sanayi ürünlerinin payı yüzde 80'e çıktı diye övünülürken, İstanbul Sanayi Odası'nın belirlemelerine göre, imalat sanayinin büyüme hızı ilk kez 1988'in üçüncü çeyreğinde negatif bir düzeye indi, yani geriledi.

Aşırı değerlenmiş döviz kuru yerine, "gerçekçi kur" politikasının benimsenmesi ve bunu sağlamak için sürekli devalüasyonlardan kaçınılmaması.

24 Ocak öncesinde 47 TL olan 1 ABD Doları önce, 54 TL'ye, hemen sonra da 74 TL'ye yükseltildi. Daha sonra günlük kur belirlenmesi sistemine geçildi. Ancak, TL'nin değeri, gerçekte olması gerekenden daha düşük tutularak, böylece ihraç ürünlerinin fiyatı daha ucuz hale getirildi. Öte yandan teşviklerin giderek azaltıldığı dönemde, ihracat düşme eğilimine girdi. Bir bilimsel araştırmaya göre, 1952'de doların resmi kuru 2.80 TL ve iki ülke enflasyonuna göre olması gereken kur, 2.78 TL düzeyinde iken, bu çakışma 1987'de çok önemli bir sapma göstermiştir. 1987'de doların olması gereken kuru, 452.79 TL iken resmi kur, 875.00 TL olmuştur? TL, yaklaşık yarı yarıya değer kaybettirilmiş durumdadır.

Son sekiz yılda, 1 dolar 47 liradan 1880 liraya çıkarken, TL'nin dolar karşısındaki kaybı yüzde 4000 düzeyinde gerçekleşti. Sözkonusu süre içindeki ihracat artışı yüzde 450, fiyat artışları ise yüzde 3000 dolayında oldu.

Faizlerin serbest bırakılması ve faiz oranlarının arz ve talebe göre belirlenmesi.

24 Temmuz 1980'de başlayan ve birkaç kez tekrarlanan faizlerin serbest bırakılması girişimi, her seferinde müdahaleyle sonuçlandı. Temmuz bankacılığı kararlarının sonunda üç banka battı. Son olarak 14 Ekim 1988'de uygulanmak istenen serbest faiz politikası, Merkez Bankası'nın sınırlamasıyla karşı karşıya kaldı ve faizlere tavan getirildi.

Sıkı para politikasıyla iç talebin ve dolayısıyla enflasyonun düşürülmesi.

Kamunun büyük boyutlara ulaşan ve özellikle seçim yatırımları olarak kullanılan harcamaları ile önemli miktarlardaki bütçe açıkları sonucu sıkı para politikası izlenemedi. Ancak reel ücretlerin düşürülmesi sonucu iç talep kısıldı. Buna karşın enflasyonda başarı sağlanamayınca durgunluk içinde enflasyon yaşandı. Bu durum, stagflasyon olarak değerlendirildi. Enflasyon, 1988'de son 8 yılın en yüksek düzeyine, yüzde 85'e ulaştı.

Fiyat denetimlerinin olanaklı olduğu ölçüde kaldırılması ve fiyatların piyasada arz ve talebe göre oluşmasının sağlanması.

Fiyat denetimleri kaldırıldı ancak, fiyatlar arz ve talebe göre değil, genel enflasyon rakamlarına göre belirlendi. Nitekim satınalma gücünün gerilemesi nedeniyle talep daralırken, fiyatlarda önemli sıçramalar meydana geldi.

Kamu kesimince üretilen temel malların üretiminde ve satışında ayrılan sübvansiyonların kaldırılması ve bu mallara önemli oranlarda zamdan kaçınılmaması.

Sübvansiyonlar kaldırıldı. KİT ürünlerine özel sektör ürünlerinin üzerinde zam yapıldı. Bundan temel amaç, KİT'lerin zoraki kâra geçirilerek özelleştirilmesine hazırlık yapılmasıydı.

KİT reformu yapılarak, bu kuruluşların istihdam depoları olmaktan çıkarılması.

KİT reformu yapılmadı. Kadrolar, politik nedenlerle değiştirildi.

Bir yandan kamu harcamaları kısılırken, diğer yandan kapsamlı vergi reformları gerçekleştirilerek bütçe denkliğinin sağlanması.

Siyasi yatırımlar niteliği taşıyan kamu, özellikle belediye harcamaları, verimsiz alanlarda artarak yoğunlaştı. Diğer yandan vergi yükü sermaye gelirlerinin üzerinden ücretliler üzerine kaydırıldı. Bütçe denkliği hiçbir yıl gerçekleşmedi. 1988'in bütçe açığı Maliye Bakanı'nın açıklamasına göre, 3.5 trilyon lira düzeyinde gerçekleşti. Bütçe açığının Gayri Safi Milli Hasılaya oranı 1981'de yüzde 1.8 iken, 1988'de yüzde 4.0'e çıktı.

Yabancı sermayenin özendirilmesi, devlet tekelindeki üretim alanlarının yerli-yabancı sermayeye açılması.

Yabancı sermaye girişinde iktidarın arzuladığı düzeye ulaşılamadı. 1981-1986 arasında 2.6 milyar dolarlık yabancı sermaye girişi oldu.

Kamunun tekelindeki sigara, çay, elektrik üretimi, toplu taşımacılık, Havayolu taşımacılığı özel ve yabancı sermayeye açıldı.

Dış borçlar 14 milyar dolardan 50 milyar dolara çıktı. Dış borçların Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) oranı yüzde 58'e yaklaştı.

Gelir dağılımı daha da bozuldu, reel ücretler yüzde 52 oranında geriledi. □

Prof.Dr. İzzettin Önder(*)

SONUÇ, KORTİZON TEDAVİSİ GİBİ YÜZEYSELDİR

Benim kanaatim 24 Ocak Kararları'nın siyasal iktidarın iradi olarak aldığı karar olmaktan çok, ekonominin varmış olduğu noktada zorladığı ve empoze ettiği bir uygulama olduğudur.

24 Ocak'a gelinceye kadar, ithal ikameci ve korumacı politikalarla yabancı patentler altında öncelikle montaj sanayine dayalı, içe dönük bir sanayileşme yaşandı. Bu uygulama, iki önemli noktada ekonomiyi tıkadı. Birincisi, dış ödemeler dengesi, ikincisi, monopolcü fiyatlama mekanizmasıyla iç piyasaların daralması. Bundan çıkış yolu, ekonomiyi dışa açmak olarak belirlendi. Bu politikada etkinlik sağlayabilmek için, özellikle ihracat kesimi olmak üzere, sermaye kesimi üzerindeki yüklerin hafifletilmesi yoluna gidildi. Bu bağlamda, reel ücretler düşürüldü. Vergi yükleri hafifletildi.

Böylece ortaya çıkan bütçe açıklarının körüklediği enflasyonla bir yandan bu politikaların uygulanması kolaylaştırılırken, diğer yandan da aynı yönde önemli ivmeler sağlanmış oldu. İthal ikameci politikaların dışa açıldıklarında karşılaştıkları iki sonuç, Türkiye için de yaşanır duruma geldi. İhracatta kısa dönemli ve ani bir genişleme görüldü. Dışardan beklenilen ağırlıkta teknoloji yoğun sermaye gelmedi.

Oysa, ithal ikameci, korumacı politikadan dışa açılan bir ekonomiye çıkarken sanayi ve dış ticaretin geliştirilmesi ve bu konuda alınacak önlemler veya azaltılacak korumalar ciddi bir takvime bağlanarak, uzun vadeli ve kademeli geçiş yapılabilirdi. İhracatta büyük firma modeli yerine yarı kamusal ihracatçı birlikler ve başka bu gibi kuruluşlar oluşturularak özel sektörün de rekabetçi doku içinde çalışması ve gelişmesi sağlanabilirdi. Belirli grupların hükümete empoze ettiği çoğu anlamsız, aşırı vergi istisna ve muafiyetlerine yer verilmeyerek, bütçe açıkları belirli düzeyde tutularak, enflasyon ve ona bağlı faiz hadleri daha makul düzeylerde tutulabilirdi. Ekonominin işleyişinde ve vergi sisteminde, adil bir gelir dağılımına imkan verecek düzenlemeler yapılabilir ve ekonomi bugün karşı karşıya bulunduğu muhtemel sosyal şoklara açık olmayabilirdi.

(*) Prof.Dr. İzzettin Önder-İst.Üniversitesi İktisat Fakültesi, Mali İktisat Anabilim Dalı Başkanı

Bunlar niçin olmadı? Çünkü iktidar geniş tabana yayılmadan çok dar bir zümrenin dürtüleri doğrultusunda kararlarını oluşturdu. Bir kortizon tedavisi gibi çok kısa dönemde ve yüzeysel bazı sonuçlar alınmış gibi görüldüyse de uzun dönemde sorunlar daha da girift ve çözülmesi zor boyutlar kazanmaya başladı. □

Arslan Başer Kafaoğlu

Aslında 24 Ocak kendi amacına ulaşmıştır. Fakat bu amaç, kararlar alınırken açıklanan amaç değildir. Örneğin enflasyonu düşüreceklerini, örneğin milli geliri arttıracaklarını, örneğin karaborsayı önleyeceklerini ve gelir dağılımını dengeleyeceklerini söylediler. Bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Ama istenen de bunlar değildi zaten. Türkiye ve dünya kamuoyunda gizli tutulan istek, Türk halkının büyük bir kesimi için yararı olmasa da, uluslararası kapitalizmle birleşmekti. Bu amaca ulaşılmıştır. Çimento fabrikalarımız Fransızlar'a, meşrubat fabrikalarımız Amerikalılar'a, otomobil fabrikalarımız Amerikalılar'la birlikte yabancı sermayeye, bankacılığımızın büyük bir kesimi yabancı sermayeye kayıtsız şartsız açılmıştır. 24 Ocak'ın açığa vurulmayan bu asıl hedeflerine Türk halkının fakirleştirilmesi pahasına ulaşılmıştır. □

TEKELLER KÂRLI ÇIKTI

24 Ocak politikası, IMF tarafından ülkemize dayatılmıştır. Bu politika sadece Türkiye'ye değil, yakasını IMF'ye, öteki uluslararası finans kuruluşlarına kaptıran gelişmekte olan ülkelerin tümüne neredeyse hatfiyen dikte ettirilmiştir.

TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu, DGM'deki sorgusunda bu politikanın salt bir ekonomik politika olmadığını vurguladıktan sonra, şunları söylüyordu: "Daha tam deyişle, bu, 'yeni sağ'ın ekonomik, politik, ideolojik, askersel programıydı. Bu programın uygulandığı ülkelerde önce demokrasi yokedildi. Halkın sahiplce sömürülmesi, ezilmesi demek olan bu program, demokrasi ile birlikte yürüyemezdi."

Nitekim yürümedi de. 24 Ocak 1980'de IMF'nin dayattığı, dikte ettirdiği, adına "istikrar paketi" denilen "önlemlerin" uygulamaya konulmasından 8 ay sonra, generallerin darbesi ile programın uygulanabilirliği garanti ve güvence altına alındı.

Bu politikayla 1980'li yıllarda uluslararası tekellerle ortaklık ve işbirliği içinde olan yerli tekeller 12 Eylül darbesinin ve antidemokratik ortamın sağladığı olanaklarla daha da şişirilmiş ekonominin ve devletin yönetimindeki ağırlıklarını olağanüstü arttırmışlardır.

Bu politika, sadece bir avuç tekelciye yarar getirmiştir. Bunun dışındaki milyonlarca işçi, emekçi, memur, esnaf için 24 Ocak "daha çok fedakarlık", "daha çok kemer sıkma"dan başka bir anlam ifade etmemiştir. □

Nurettin Yalçın

HÜKÜMET VERDİĞİ SÖZÜ TUTMALIDIR

Dönüşün biçimine ve zamanlamasına farklı yaklaşımların olması doğal. Biz bu yöntemi doğru gördük ve uyguladık. Herkes kendince uygun bulduğu yöntemleri uygulayabilir. Önemli olan atılan adımların birbirini tamamlaması ve yığınsal dönüş koşullarının yaratılmasıdır.

Uzun yıllar, Yunanistan ve İsveç'te politik göçmen olarak yaşayan ve 10 Aralık 1988 günü yedi politik göçmen arkadaşıyla birlikte dönüş yapan Nurettin Yalçın, dönüşten tam 51 gün sonra özgürlüğüne kavuştu. Tahliye sonrasında Elektrik Mühendisleri Odası'nın Harbiye'deki lokalinde mühendis arkadaşlarıyla buluşan Yalçın, hep bir ağızdan söylenen "Dağlarına Bahar Gelmiş Memleketimin" türküsüyle karşılandı. N.Yalçın burada yaptığı konuşmada "biz de üzerimize düşeni yerine getirmek için geldik" dedi.

İzleyen günlerde, politik göçmenler ve dönüş sorunu üzerine Nurettin Yalçın'la görüştük.

***Adımlar:** Döndünüz, gözaltına alındınız, tutuklandınız ve tam 51 gün sonra tahliye edildiniz. Yaşadığınız bu süreci politik göçmenlerin dönüşü açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?*

N.Yalçın: Sizin de belirttiğiniz gibi değişik durumları kısa bir süreçte yaşamak zorunda kaldım. Birlikte döndüğümüz beş arkadaşımın geri gönderilmesi işin olumsuz yanı. Diğer iki arkadaşımın ve benim tahliye olmam ise olumlu. Attığımız bu ilk adımın, eksiklikleriyle birlikte başarıya ulaştığını söyleyebilirim. Dönüş hızlanarak sürecektir. Çünkü, binlerce politik göçmen ülkesine dönmek istiyor, ülkesinde yaşamak ve demokrasi mücadelesine doğrudan katılmak istiyor. "Niye gittiniz?", "Nasıl gittiyseniz öyle dönün" gibi yaklaşımları hangi sebeple söylenmiş olursa olsun akılcı bir yaklaşım olarak görmüyorum. Çünkü, kimse ülkeyi keyfi olarak terketmedi, terketmek zorunda bırakıldı.

Dönüşün biçimine ve zamanlamasına farklı yaklaşımların olması doğal. Biz bu yöntemi doğru gördük ve uyguladık. Herkes kendince uygun bulduğu yöntemleri uygulayabilir. Önemli olan atılan adımların birbirini tamamlaması ve yığınsal dönüş koşullarının yaratılmasıdır. Özetlersem, dönüş, gerek yurt içi, gerekse yurt dışında kamuoyunun malı olmuştur. Engellemek imkansızdır.

Dönüşümüzle birlikte "politik göçmenlerin dönüşü" sorunu, Türkiye'nin politik gündemine girmiş bulunuyor. Çözülene kadar da inecek gibi görünmüyor. Bu aşamadan sonra, sizce neler yapılmalı? Hükümetin yapması gerekenler nelerdir? Politik göçmenler ne gibi girişimlerde bulunabilir?

Evet, dönüş Türkiye'nin gündemine girmiştir. Bu aşamadan sonra yapılması gerekenlere gelince... Görebildiğim kadarıyla hükümet verdiği sözü tutsun yeter. Bildiğiniz gibi, dönüşle ilgili olarak Başbakan Özal ve Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın olumlu açıklamaları oldu. Özal, yeni yıldan sonraki ilk basın toplantısında, Mesut Yılmaz ise, 32. Gün Programında konuşup, "vatandaşlıktan çıkarılanların sorunu kısa zamanda çözülecektir" dediler. Sözlerini tutmalarını bekliyoruz.

Politik göçmenlere gelince; farklı görüşten politik göçmenlerin birlikte dönüşünün yaşama geçirilmesi şimdi daha da olanaklı. Bu yönde somut adımların atılacağına inanıyorum. Farklı düşünüp, birbirimizi eleştirmemize rağmen, ülkeye dönüş koşullarının yaratılması, yaratılan olanağın kalıcılaştırılması ve genişletilmesi için, ortak davranmak şimdi daha güncel bir görev haline gelmiştir. Başarılacaktır.

Dönüşün Türkiye'nin demokratik yenilenmesi ile bağlantısı hakkında neler düşünüyorsunuz?

Demokratik yenilenme farklı ve küçük küçük adımların bir dizi gelgitle yaşama geçirilmesi ile başarılacaktır. Tutukluların yaşamlarını tehlikeye atarak yıllardır sürdüregeldikleri cezaevi direnişleri hakların nasıl alınacağına çarpıcı bir örnektir. Hala binlerce tutuklu zor koşullarda mücadelelerini sürdürmektedir. Yine politik mültecilerin dönüş hakkının kazanılması da bir diğer örnektir. Deneyler şunu gösteriyor: Sürekli somut adımlar atma ve birlikte davranma. Bunlar yapılırsa, yapabilirsek genellikle başarılı oluyor. □

Fotoğraf: Tufan Şişli

Özgürce Türkiye'ye dönene kadar

İBARRURİ'NİN İZİNDEKİ TÜRKLER

Türkler nasıl Ibarruri'den habersiz olarak, onların geçtikleri yollardan Pireneler'i aşıyorlarsa, yine aynı biçimde Ibarruriler'den, çağdaşlarından, Türkiye'deki demokrasi savaşçılarından habersiz olarak, onların da yaptıkları gibi, resmi makamlar tarafından ellerine verilen iltica dilekçelerini dolduruyorlar...

■ Cüneyt Başbuğ/Paris

Dolores Ibarruri anılarında, İspanyol Cumhuriyetçilerinin, İspanya ile Fransa arasında sınırı oluşturan Pirene dağlarını ne zorluklar aştıklarını sık olarak anlatır. Geçitler, gerici güçlerin olası saldırılarının yanı sıra doğal zorluklarla da doludur. Ama ya dostların arasına katılmak için İspanya'ya geçilecektir ya da kırımdan kurtulmak için Fransa'ya sığınılacaktır.

Aynı geçitler, yasaklamalara rağmen İspanyol kardeşlerine yardım etmek isteyen Fransız ve diğer ülke ilericileri tarafından da kullanıldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında işgal Fransası'ndan kaçabilenleri de kurtuluşa götürdü.

İspanya'nın demokratikleşmesinden ve özellikle de Ortak Pazar'a üye olmasından sonra "Pireneler"i kaçak geçmenin" tarihin talihsiz anlarını çağrıştıran, eskide kalmış bir yöntem olduğu düşünüldüğü bir sırada, Ibarruri ve arkadaşlarına yol gösteren geçitler, binlerce Türk tarafından kullanılmaya başlandı. Geçenlerde İspanyol hükümeti Türklerin ülkeye girişlerini kontrol altına alıncaya dek, Pireneler binlerce Türk'e Avrupa'ya giriş kapılarını açtı.

Geçen yıl bir akrabasını alıp kaçak olarak Fransa'ya sokan bir arkadaştan dinlemiştim. Sınıra yakın bir kuytuda gece olmasını beklerlerken, sayısız Türk yanlarına gelerek, "Geçirelim ağabey, siz bilemezsiniz", diyerek, para karşılığı sınırı aşırmayı teklif etmişler. Benzer öneriler sabaha karşı, Pireneler'i aşarken de önlerine çıkan Türkler tarafından yapılmış.

Aslında insana pek inanılacak gibi gelmiyor. Yedi yıl önce, daha önce sayısız kez yurtdışına çıkmış ve dil bilen biri olarak yabancı bir ülkeye kaçak girerken yaşadığım korku ve zorluğu düşündüğümde, bir büyük kentte bile yaşamamış oldukları halde iş ve daha iyi bir hayat için insanlarımızın göze alabildiklerini anlayabilmekte güçlük çekiyorum. Daha doğrusu, ev-arsa, sahip oldukları her şeyi satarak göze aldıkları maceranın nedenlerini anlayamıyorum. Bunda yedi yıldır Türkiye'den uzak olmanın etkileri de olsa gerek.

Aylarca önce, tercüman olarak çalıştığım derneğe Sivaslı bir Türk'ü getirdiler. Hüngür hüngür ağlıyordu. Üç arkadaş İspanya üzerinden İsviçre'ye gitmek için Fransa'ya girmişler. Yolda yürürken arkadaşlarını kaybetmiş. Üzerinde pasaportu dışında hiçbir şeyi yoktu. Teselli etmekte çok zorluk çektik, sürekli eve dönmek istediğini söylüyordu. Kendisi için yapabileceğimiz en iyi şeyi yaparak, onu Sivaslıların gittiği kahveye götürüp bıraktık.

Eve dönmek için Pireneler'i tekrar aşarak, Madrid'e gitmesi ve oradan uçağa binmesi gerekiyordu. Sanırım ya arkadaşlarını bulmuş ve bir geceyarısı sınırı gizlice geçerek İsviçre'ye girmiştir ya da Fransa'da kalarak burada iltica etmiştir. İltica, köyden başlayan serüvenin son durağını oluşturuyor. Daha da doğrusu, idari makamlardan iltica hakkı için kesin karar çıkıncaya kadar sürecek yeni bir devrenin başlangıcını oluşturuyor.

Türkler nasıl Ibarruri'den habersiz olarak onların geçtikleri yollardan Pireneler'i aşıyorlarsa, yine aynı biçimde Ibarruriler'den, çağdaşlarından, Türkiye'deki demokrasi savaşçılarından habersiz olarak, onların da yaptıkları gibi, resmi makamlar tarafından ellerine verilen iltica dilekçelerini dolduruyorlar. İyi ve gözönüne alınır bir başvuru yapabilmeleri için, herşeyden önce Türkiye'deki antidemokratik uygulamaları en iyi biçimiyle eleştirmeleri gerekiyor. 12 Eylül rejiminden ne zararlar gördüklerini, neler çektiklerini anlatmaları-belgelemeleri gerekiyor. Belki dünyada eşi bulunmayan bir uygulamayla Türk konsolosluk yetkilileri gelen göçmenleri mülteci olmaya yöneltiyorlar. Yani bizzat "Türkiye aleyhine" dilekçeler doldurmaya, onları Türkiye'de demokrasi olmadığını belgelemeye çağırıyorlar.

12 Eylül sonrası politik nedenlerden iltica etmek zorunda kalmış insanlarımızın yaşadıkları ilk en zor anlar, yabancı bir ülke memuru önünde kendi ülkelerindeki durum hakkında konuşmak zorunda kalmaları oluyordu çoğu kez. Denilen her söze dikkat edilmeye, bir yabancı önünde Türkiye'nin bir bütün olarak aşağılanmasının önüne geçilmeye, Türkiye ile Türkiye'deki rejim arasındaki fark özenle belirtilmeye çalışılırdı. Oysa konsolosluk görevlileri, "Git iltica et" diyerek, ülkenin aşağılanma yolunu kendileri gösteriyor. İlticacıların birkaç ay bile olsa çalıştıklarında dövizi Türkiye'ye göndereceklerini düşünüyorlar.

Sonunu bildikleri halde, İspanyol Cumhuriyetçilerinin mücadelelerini her seferinde umutla okuyan gerçek mülteciler ise, bir yandan herşeyini satarak kendisini Avrupa'ya atmış Türk insanına, onun içine itildiği değerler karmaşasına, bizzat resmi görevlilerce sürüklendikleri "yeni kölecilik pazarlarına", kolay kavrayamayacakları dünyaya bakıyor, bir yandan da dönüş hazırlıklarını sürdürüyor. İnsanlarımızın yaban ellere savrulmalarını engelleyecek koşulların yaratılması için yapılması gerekenler arasında tüm politik mültecilerin Türkiye'ye özgürce dönebilmeleri de bulunuyor. □

BARIŞ VE DEMOKRASİ İÇİN 141-14[illegible] KOMÜNİST PARTİ

Demokratik bir rejim için

Adımlar Çıkış Şenliği'nde demokratik hak ve özgürlüklere yönelik engellerin ortadan kaldırılması için barış ve demokrasiden yana olan herkes, Yasin Bakan, Vedat Baranoğlu, Umur Coşkun, İdris Erdinç, Rasih Nuri İleri, Özcan Kesgeç, Canan Küçükbıçak, İlhan Nevşehirli, Rasim Öz, Taner Renda, Abidin Sökmen, Atilla Tanılkan, Emin Turan, M. Ata Uçum, Fatih Üstün, Haydar Yılmaz tarafından imzaya açılan aşağıdaki deklerasyonu desteklemeye çağrıldı.

Dünyanın kalıcı bir barışa, Türkiye'nin sağlıklı bir demokrasiye ekmek ve su kadar gereksinimi var! Dünya barışına azami ölçüde katkıda bulunabilmek, ülkemizin siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, ekolojik sorunlarını çözebilmek için, demokrasi elbirliği ile vazgeçilmez bir temel, ortak bir değer ve yaşam tarzı haline getirilmelidir. 2000'li yılların eşiğinde ülkemizin bütün kurum ve kurallarıyla işlerlik kazanacak bir demokrasiye kavuşması hiçbir gerekçe ile ertelenemez, engellenemez.

Bu amaçla, demokratik bir rejim için;

▶ Parlamento politik sisteminin en üst organı olmalı, parlamentonun üzerinde ve denetimi dışında hiçbir kişi, kurum ve odak olmamalıdır. Vesayet demokrasisi reddedilmelidir.

▶ Halk iradesinin parlamentoya özgürce yansıyabilmesinin önündeki bütün engeller kaldırılmalı, yasaklı bütün siyasi hareketler yasal olarak örgütlenebilmelidir. Halk yığınlarının özgürce sesini duyurabilmesi için başta sendikalar olmak üzere, kooperatifler, meslek oda ve kuruluşları, dernekler ve diğer tüm demokratik yığın örgütleri, basın, üniversiteler ve bilim, kültür, sanat, gençlik, kadın ve çevre hareketleri üzerindeki her tür baskı ve politik katılımı önleyici kısıtlamalar son bulmalıdır.

▶ Evrensel insan haklarına eksiksiz uyulmalı. Kürt halkı üzerindeki baskılara son verilmeli, Kürt halkının varlığı tanınmalı ve kültürel varlığını özgürce geliştirebilme olanakları sağlanmalıdır.

1982 Anayasası kaldırılmalı, halkın ve demokratik güçlerin katılımı ile insan haklarını, çoğulcu bir rejimi, demokratik, laik, sosyal, hukuk devletini güvence altına alacak, çağdaş, demokratik bir anayasa hazırlanmalıdır.

▶ Hukuk sistemimiz çağdaş düşünce ve insan hakları temelinde yeniden ele alınmalı, antidemokratik yasalar temizlenmeli, öncelikle demokratik bir seçim ve siyasi partiler, toplantı ve gösteri yürüyüşleri, grev ve dernekler yasası getirilmelidir.

▶ 12 Eylül 1980 sonrası antidemokratik uygulamalar bütün sonuçları ile ortadan kaldırılmalıdır.

Bugün bu hedeflere her zamankinden daha fazla yakınız. Toplumumuz demokrasi bilincinin daha da gelişme gösterdiği, demokrasi güçlerinin toparlanmasının hızlandığı, siyasal iktidarın ise demokratik rejime ilişkin temel tercih sorunu ile karşı karşıya kaldığı noktadadır.

Bu nedenle ivedilikle;

▶ Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki bütün engeller kaldırılıp, yasal bir komünist partisinin kurulması gerçekleştirilerek çoğulcu demokrasinin temelleri atılmalıdır.

▶ Demokrasi mücadelesinin odağında yer aldığı açık olan "TBKP'nin yasallaşması", yasal bir komünist partisi için mücadele eden bütün Marksistleri kucaklayacak çağdaş, demokratik, yığınsal bir komünist partisinin koşullarını hazırlayacaktır. Bu amaçla, TBKP yöneticileri Nihat Sargın ve Haydar Kutlu ile dayanışma daha da yükseltilmelidir.

▶ Bütün politik tutuklular serbest bırakılmalı, genel af ilan edilmeli, işkenceler, polisin keyfi gözaltı operasyonları, tutuklamalar durdurulmalı ve bu amaçla tüm yasal güvenceler geciktirilmeksizin oluşturulmalıdır. Siyasi göçmenlerin özgürce yurtlarına dönebilmeleri sağlanmalı, vatandaşlıktan çıkarılanların hakları iade edilmelidir.

Barış ve demokrasiden yana olan herkesi halkımızın çoğunluğunun eğilimini yansıttığına kuşkumuz olmayan yukarıdaki ana ve ivedi istemleri desteklemeye, ülkemizin aydınlık geleceğini ortak katkılarımızla hep birlikte elele, omuz omuza hazırlamaya çağırıyoruz. □

ADIMLAR ÇIKIŞ ŞENLİĞİ COŞKUYLA YAPILDI

Soğuk bir cumartesi sabahı. Günlerden 28 Ocak. Trakya'dan Güneydoğu'ya kadar Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen insanlar birer ikişer toplanıyor, İstanbul'un Yenikapı semtindeki Çakıl gazinosunun önünde. Yeni yılla birlikte yayın hayatına atılan Adımlar gazetesi'nin çıkışını kutlamak amacıyla biraraya geliyorlar. Kısa sürede oluşan kalabalık uzun bir kuyruk oluşturarak giriyor içeri. Şenliğin başlama saatinden çok önce dolup taşıyor salon. Gazinonun elektriği kesik. Üstelik jeneratör de çalışmıyor. Belli ki şenlik engellenmek isteniyor. Emniyet yetkilileri toplantının izinsiz olduğunu öne sürüyorlar. Adımların Genel Yayın Yönetmeni Umur Coşkun, yasal işlemlerin tamamlanmış olduğunu, gerekli iznin alındığını belirterek, tüm engellemelere karşın şenliğin yapılacağını açıklıyor.

Sayısı binleri aşan kalabalık ve dayanışma mesajları coşkuyla alkışlanıyor. Çeşitli ülkelerin komünist ve sosyalist partileri ile yayın organları, mesajlarında uluslararası dayanışmalarını dile getiriyorlar.

Çok sayıda yabancı konuk

Şenliğe çeşitli ülkelerden katılan yabancı konuklar arasında ise şunlar bulunuyor: Hollanda Komünist Partisi MK ve De Waarheid gazetesi temsilcisi Anne de Boer, Macaristan Sosyalist İşçi Partisi Delegesi George Rottner, Danimarka Komünist Partisi Merkez Yayın Organı Ülke ve Halk gazetesinin temsilcisi Sven Bech, Fransız Komünist Partisi MK Yayın Organı Humanite temsilcisi Françoise Germain Robin, Britanya Komünist Partisi Yayın Organı 7 Days gazetesi Yayın Kurulu Üyesi Brenda Kirsch, Britanya Komünist Partisi'nden hukukçu John Hendry, Fransız avukat Claude Dewaney, Yunanistan Komünist Partisi MK aday üyesi ve Rizospastis Yayın Kurulu Üyesi Dinos Mitsis, Yunanistan Komünist Partisi'nden Georgios Gurgaris, gazeteci Thanasis Paparigas ve Keseryani Belediye Başkanı Panayotis Mikris.

Kuzey Kıbrıs'dan Cumhuriyetçi Türk Partisi milletvekilleri Fadıl Çağda ile Hasan Erçakıca da Adımlar Çıkış Şenliği'nin konukları arasında yer alıyorlar.

Mum ışığının aydınlığında

Şenliğin sunuculuğunu yapan Julide Gülizar, açış konuşmasını yapmak üzere Umur Coşkun'u sahneye davet ediyor. Coşkun, yarı karanlık salonu aydınlatan mum ışıkları altında sesleniyor davetlilere. Adımlar'ın yayın ilkelerini açıkladığı konuşmasında, daha sonra sol hareketin tüm toplumu etkisi altında tutan başlıca şiddet odaklarını hedef almak için güçlerini birleştirmek zorunda olduğunu belirten Umur Coşkun, şöyle diyor:

"Bu mücadelede üç temel yön öne çıkmaktadır. Birincisi, 12 Eylül'ün yarattığı tüm kurum-yapı ve yasal düzenlemelerin kaldırılarak aşılması için çaba göstermektir. Yani 12 Eylül'ün aşılması. İkincisi Kürt halkının varlığının tanınması ve Kürt sorununun adil, demokratik barışçı çözümüdür. Belirleyici önemdeki üçüncü konu, düşünce inanç ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki yasal engellerin, 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılmasıdır.

▶ *Ali Haydar Üzülmez: "Ülkenin başbakanına rağmen güvenlik güçleri devlet terörü uygulayamazlar."*

▶ *Özcan Kesgeç: "Adımlar tarafsız değildir."*

Bu saydıklarımız gerçekleşmeden, ülkemizdeki hiçbir süreç, ekonomik, sosyal, bilimsel, kültürel, siyasal hiçbir süreç kendi doğallığı ve nesnelliği içinde gelişemez. Ülkenin ve halkın sorunlarının çözümü konusunda adım atılamaz. Çünkü bu şiddet unsurları sürekli bir dengesizlik ve istikrarsızlık kaynağıdır.

TBKP liderlerinin, TBKP'yi yasal olarak kurma girişimi özellikle bu nedenlerle önem taşımaktadır. Bu girişimin öneminin daha iyi anlaşılması, geniş sol ve demokratik güçlerle paylaşılması, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerinde sağlanacak mutabakat, demokratikleşme yönünde kalıcı bir adım atılmasını getirecektir. Türkiye'de bunun dışında değildir."

Adımlar tarafsız değildir

10 Aralık 1988'de yurda dönen Yüksel Selek, yıllar boyu içinde büyüttüğü özlemle "Merhaba" diyor. Yayın hayatında başarı ve uzun ömür diliyor Adımlar'a. Selek konuşmasında, "Komünist partiye, politik tutuklulara, politik göçmenlere özgürlük konuları Adımlar'ın yayın yaşamında geçici ve kısa bir süre-

yığınsal biçimde gerçekleşti

2 ve 163. MADDELER KALDIRILMALI, İSİ KURULMALIDIR

▶ TBKP Başkanı Nihat Sargın ve Genel Sekreteri Haydar Kutlu'nun çelengi.

▶ TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz Adımlar Şenliği'ni gönderdiği çelenkle selamladı.

▶ Yüksel Selek: "Komünist partiye, politik tutuklulara, politik göçmenlere özgürlük konuları Adımlar'ın yayın yaşamında geçici ve kısa bir süreyi kapsasın..."

▶ Rasim Öz: "Hayali ihracatı çok iyi yapanlar, hayali demokrasiyi de ithal ve ihraç edebileceklerini sanıyorlarsa, yanılıyorlar."

▶ Ali Haydar Üzülmez: "Türk halkı için demokrasi, Kürt halkı için devlet terörü olamaz. Sorun, Başbakanın siyaseten, bizim adil, demokratik, barışçıl olarak formüle ettiğimiz şekilde çözülmelidir."

Fotoğraf: Hüseyin Çağan

▶ Şenlik salonu sabahın erken saatlerinde dolunca, kalabalık bir topluluk dışarda halay çekerek şenliğe katıldı.

Adımlar'ın Çıkış Şenliği haberi, Yunanistan Komünist Partisi MK yayın organı Rizospastis ile Yunanistan'ın en çok dinlenen radyo istasyonlarından olan Sol FM'de yayınlandı.

▶ Şenliğin sunuculuğunu yapan Jülide Gülizar ile Genel Yayın Yönetmeni Umur Coşkun. "Yenilenen dünyanın ilerlemeden yana güçleri de yenilenmektedir. Türkiye de bunun dışında değildir."

Fotoğraf: Korom İnanç

▶ Yunanlı konuklar akşam verilen yemekte. Kaseryani Belediye Başkanı Panayotis Iliokis ve YKP temsilcisi Georgios Gurgaris.

yı kapsasın. Bu hedeflere kısa sürede ulaşılabilsin ki Adımlar amaca doğru yeni yeni ve daha ileri hedeflere ayırsın sayfalarını", diyor.

Rasim Öz ise düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önünde engel teşkil eden 141 ve 142. maddelere karşı mücadelenin önemine değinerek, şu görüşleri dile getiriyor: "Kendi çıkarları için dünü kadar coğrafi sınırlarının gerekçe göstererek demokrasiyi ülkemize sirayet edecek tehlikeli bir virüs olarak göstermeye çalışanlar, demokrasi mücadelesi yükseldikçe ağız değiştirmeye başlamışlardır. Türkiye demokrasisini Avrupa Topluluğu ile pazarlık konusu yapmak istemektedirler. Hayali ihracatı çok iyi yapanlar, hayali demokrasiyi de ithal ve ihraç edebileceklerini sanıyorlarsa, yanılıyorlar."

Ali Haydar Üzülmez, Kürt sorununun Başbakan tarafından tedirgin değil, siyaseten çözülmesi gerektiğinin belirtildiğine dikkat çekerek, sorunun yetkililerce kabul edildiğini belirtiyor. Üzülmez, son günlerde Güneydoğu'da yaşanan olaylara da değinerek şöyle diyor: "Ülkenin başbakanına rağmen güvenlik güçleri devlet terörü uygulayamazlar. Bu ülkede kendilerini parlamentonun ve hukuk devletinin üstünde görenler varsa (ki bize göre vardır) o zaman başbakanın ve diğer devlet yöneticilerinin söylediklerí inandırıcı olamaz. Demokrasi herkes içindir. Türk halkı için demokrasi, Kürt halkı için devlet terörü olamaz. Sorun, Başbakanın siyaseten, bizim adil, demokratik, barışçıl olarak formüle ettiğimiz şekilde çözülmelidir."

Şenliğin son konuşmasını yapan Adımlar Ankara Temsilcisi Özcan Keşgeç'e sıra geldiğinde elektrik nihayet gelebiliyor. Keşgeç tarafsız bir yayın anlayışı olmayacağını belirterek Adımlar'ın taraflı bir yayın olduğunu belirtiyor. "Adımlar, işçi sınıfından ve emekçi halktan, barıştan, demokrasiden yanadır. Nükleer silahlara, militarizme, işkenceye, insan haklarının ihlaline karşıdır."

Sabah Çakıl gazinosunda başlayan şenlik aynı gün akşamı kalabalık bir topluluğun katıldığı yemekle noktalanıyor.□

Fotoğraf: Korom İnanç

▶ Deolmarlis KP yayın organı Ülke ve Halk gazetesinin temsilcisi Sren Bach, Umur Coşkun ile akşam verilen yemekte.

Yunanistan Komünist Partisi MK yayın organı Rizospastis gazetesi, 31 Ocak günlü sayısında, bir tam sayfasını 28 Ocak'ta yapılan Adımlar Çıkış Şenliği'ne ve 27 Ocak'ta yapılan Kutlu-Sargın duruşmasına ayırdı. Adımlar Şenliği'ni YKP adına selamlayan MK aday üyesi ve Rizospastis Yazı Kurulu üyesi Dinos Mitsis, "Umudun Yalnız Alevleri" başlıklı yazısında, İstanbul'da katıldığı toplantıları, Sargın ve Kutlu'nun özgürlüğü, demokrasinin kazanılması ve TBKP'nin yasallaşması için yapılan yığınsal ve mücadeleci toplantılar olarak niteliyor.

Aynı sayfada, beşinci kez Kutlu-Sargın davasını izleyen gazeteci Thanasis Papariğas, "Kutlu-Sargın Davasını Uzatma Planı" başlıklı yazısında, davanın aylardır sonuçlanmasına ilişkin en küçük bir işaret olmaksızın sürdüğünü, bunun iyi hesaplanmış bir plan olduğunu vurguluyor.

Yunanistan'ın en çok dinlenen radyo istasyonlarından biri olan Sol FM'in programcılarından da olan Papariğas, 31 Ocak günkü radyo yayınının yarım saatlik bölümünde Türkiye izlenimlerini ve Adımlar'ı anlattı.□

Afrika Birliği Örgütü, Afrika Kıtası'nın çöp boşaltma alanı olmasına karşı çıkıyor

ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNE ZEHİRLİ ATIK İHRACI

Üçüncü dünya ülkeleri, zehirli atıkların çevre ve insan sağlığına zararlarının önlenebilmesi konusunda sanayileşmiş ülkelerden daha yetersiz bir donanıma sahip.

Üçüncü dünya ülkelerine zehirli atık ihracı sorunu, günümüzde, geçmişte bilinenin çok ötesinde kitlesel bir sorun. Greenpeace (Yeşil Barış Çevre Örgütü) tarafından yapılan bir çalışma, Latin Amerika ve Afrika ülkelerine son iki yıl içinde 115 çeşit zehirli atık gönderildiğini ortaya koyuyor. Çalışma, bu türden atık ihracı olaylarından çeşitli örnekler içeriyor. Bu örnekler arasında Meksika, Arjantin, Brezilya, Panama, Uruguay, Fas, Senegal, Gabon, Gine Bissau, Zimbabve ve Güney Afrika gibi ülkelere yapılan ihraç olayları yer alıyor.

Üçüncü dünya ülkelerine zehirli atık ihracı yalnızca ABD-Japonya ya da Avrupa'daki sanayileşmiş ülkeler tarafından gerçekleştirilmiyor. Tayland'da yayınlanan "The Nation" gazetesinde yer alan bir habere göre, "yanlış" işaretli, binlerce zehirli atık dolu varil yıllardır sahipsiz biçimde Bangkok'taki Klong Toey Limanı'nda yatıyor. Variller, Singapur'dan, Tayland'daki sahte şirketlere gönderilmiş. Birleşmiş Milletler uzmanlarına göre, variller yakınlarda bulunan kalabalık bir gecekondu semtinin sularını da kirletiyor.

Tayland'da yayınlanan The Nation gazetesinde yer alan bir habere göre, "yanlış" işaretli, binlerce zehirli atık dolu varil yıllardır sahipsiz biçimde, Bangkok'daki Klong Toey Limanı'nda yatıyor.
Zehirli kimyasal ya da radyoaktif maddeler ve benzeri atıklar, çoğunlukla içinde bulundukları kaptan uzun bir ömre sahip.

Atık ihracının nedenleri

Zehirli atık maddenin üçüncü dünya ülkelerine giderek genişleyen boyutlarda ihracı, sanayileşmiş ülkelerde insan sağlığı ve çevre koşulları nedeniyle zehirli atıkların elden çıkarılması konusunda getirilen sert önlemlerden kaynaklanıyor. Zehirli atıkların elde çıkarılması konusunda getirilen etkin ve ağır cezalar içeren kurallar sonucu batılı şirketler için seçilen kolay yol, zehirli atıkların geniş toprak alanlarına sahip yoksul ülkelere ihracı oluyor.

Zehirli atık ihracı, çoğunlukla, sanayileşmiş ülkelerce ödenen yüklü paralar karşılığı üçüncü dünya ülkeleri hükümetleri ya da şirketleriyle imzalanan yasal sözleşmeler yoluyla gerçekleşiyor. Bazı durumlarda ise, zehirli atık yasadışı yollarla ihraç ediliyor. Zehirli atık ihracına göz yummaları karşılığı üçüncü dünya ülkelerindeki yetkililere rüşvet veriliyor. Kalkınmakta olan ülkelerdeki yetkililerin görev alanlarının sınırlandırılmayışı ve gerekli yetkinin bulunmayışı da zehirli atık ihracında rol oynuyor.

Örneğin, Kongo hükümetince 1 milyon metrik ton sanayi atığı gizlice ülkeye sokmak için hayali bir şirket kuran bir grup hükümet yetkilisi tutuklanıyor. Tutuklanan yetkililerin, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Federal Almanya'dan depolamak ve yakmak amacıyla 1 milyon metrik ton zehirli kimyasal atığı ithal karşılığında 2.6 milyon Amerikan Doları almak üzere anlaşmaya vardıkları öğreniliyor.

Zehirli atıkların etkileri

Atıkların bir çoğunun çevreyi tehdit etmeyecek düzeyde güvenli olarak korunması ağır bir parasal yükümlülük getiriyor. Radyoaktif ya da nükleer türden atıkların ise güvenli olarak korunması olanaksız. Bu tür atıklar milyonlarca, hatta milyarlarca yıl radyoaktif kalarak önemli bir tehlike oluşturuyor. Bu tür atıkların içine konduğu kapların sağlam ve sert maddelerden yapılmalarına ve kapların özel çöp depolarında saklanmalarına karşın, atıkların güvenle korunamayacağı da bir gerçek. Zehirli kimyasal ya da radyoaktif maddeler ve benzer atıklar, çoğunlukla içinde bulundukları kaptan uzun bir ömre sahip. Bu nedenle bu tür atıklar paslanan ve parçalanan kaplardan sızarak, havaya ya da topraktan su şebekesine karışabiliyor. Atık maddeler, bu aşamadan sonra besin zincirine etkide bulunabiliyor ya da havadan solunum yoluyla insan vücuduna yerleşebiliyor.

Üçüncü dünya ülkeleri, zehirli atıkların çevre ve insan sağlığına zararların önlenebilmesi konusunda sanayileşmiş ülkelerden daha yetersiz bir donanıma sahip. Üçüncü dünya ülkelerinin karar organlarının pek çoğunda çevreye karşı duyarsızlık sürüyor. Bu ülkelerde atıkların korunması konusunda herhangi bir yasal düzenleme bulunmuyor ve hükümetler düzeyinde zehirli atıkların depolanması ve korunması alanında denetlemeler de yapılmıyor.

Üçüncü dünya ülkelerinde zehirli atıkların yetersiz olarak korunması çevre ve insan sağlığı üzerinde pek çok olumsuz etkide bulunmakla birlikte, ek ekonomik yükümlülükler de getiriyor. Zehirli atıkların insan sağlığı üzerindeki etkileri nedeniyle güvenli biçimde depolanması sorunu, bu ülkeler için önemli bir mali yük oluşturuyor. Geçmişte dikkatsizce ya da yetersiz düzeyde depolanan mevcut atıkların temizlenmesi de yeni bir parasal özveriyi gerektiriyor. Sonuç olarak, yalnızca ekonomik nedenlerle, üçüncü dünya ülkelerinin para karşılığı çöp ihracının ne denli ağır sonuçlara yol açabileceği açıkça görülüyor.

Atıklara karşı önlemler

Bazı Afrika ülkelerine yapılan zehirli atık ihracı skandalının ortaya çıkarılmasının ardından, üçüncü dünyada zehirli atık ihracı olayının önlenmesi ya da azaltılması yönünde bir dizi hareket başlatıldı.

Bu hareketlerden en önemlisi, Afrika Birliği Örgütü'nün 1988 yılı Mayıs ayı sonunda kabul ettiği Afrika kıtasının atıklar için bir çöp boşaltma alanı olarak kullanılmasını kınayan karardır.

Bu önemli karardan sonra, bir grup Afrika ülkesinin hükümetleri zehirli atık ihracı olayını soruşturmak ve önlemek amacıyla harekete geçmiştir. Afrika'ya atık ihracı olayının kamuoyunda geniş yankılar uyandırması üzerine bazı Asya ülkeleri de, kendi ülkelerine yönelik olarak yapılan benzer girişimleri durdurmak amacıyla çalışmalarda bulunmuşlardır.

Uluslararası düzeyde ise Birleşmiş Milletler Çevre Programı, uluslararası zehirli atık hareketlerini denetim altına almak için bir anlaşmaya varılması amacıyla hükümetlerle temaslarda bulunuyor. Bu amaçla Şubat ve Haziran 1988 tarihlerinde iki ayrı toplantı düzenlendi. Ayrıca anılan anlaşmanın tamamlanması için İsviçre'nin Basel kentinde, Mart 1989'da bir toplantı yapılması planlanmakta.

Avrupa kıtasında da, Avrupa Parlamentosu, Avrupa ülkelerinden üçüncü dünyaya yapılan tüm atık ihracını yasaklayan bir kararı Mayıs 1988'de onayladı. Avrupa Topluluğu ülkeleri çevre bakanları, 17 Haziran 1988'de toplanarak, Avrupa Parlamentosu kararını kabul ettiklerini ancak yasaklama kararına karşı çıktıklarını bildirdiler.

ABD, Japonya ve diğer sanayileşmiş ülkelerde ise, üçüncü dünya ülkelerine zehirli atık ihracına yasaklama getiren ya da denetim altına alan, hükümetler tarafından girişilen, herhangi bir çabada bulunulmadığı gözleniyor. □

"Third World Features"dan aktaran
Ahmet Okutan

Kürdistan Yurtsever Birliği Genel Sekreteri Celal Talabani sorularımızı yanıtladı

ULUSAL SORUNU DÖRT PARÇADA BİRLİKTE ÇÖZME OLANAĞI YOKTUR

Bugün şu ortaya çıkmıştır: Ulusal hareketin belirgin kesiminde egemen ulusların devrimci güçleriyle dayanışmanın zorunluluğu görülmüştür.

Adımlar'ın Ortadoğu muhabiri İsmail Yılmaz, Kürdistan Yurtsever Birliği Genel Sekreteri Celal Talabani ile görüştü. Muhabirimizin soruları ve Talabani'nin bunlara verdiği yanıtlar şöyle:

Adımlar: Kürt ulusal hareketinin dünü ile bugünü arasında nasıl bir yenilik görüyorsunuz?

Talabani: Kürt ulusal hareketi bölgede yeni boyut kazanmış ve yenilenme sürecine girmiştir. Hareket, aşiretlerin etkinliğinden çıkıp yığınsal, ulusal nitelik kazanmıştır. Bu durum, ideal olan değil, olumlu bir boyuttur.

Kürdistan'daki sosyal yapı ilerleyip gelişmekle birlikte, sınıflar istenilen düzeyde modernleşerek ayrışamamıştır. Bu durum, siyasal hareketlere de yansımıştır. Bu nedenle ulusal partiler henüz olgunlaşıp sınıfsal zeminde kurumlaşamamıştır. Bu durumu Türkiye Kürdistanı'nda daha rahat görmek mümkündür.

Geçmişte ulusal harekette dağılma yaşanırken, bugün birleşme süreci yaşanıyor. Buna kanıt, Irak Kürdistan Cephesi ile Türkiye'de TEVGER gösterilebilir. Bu birlik ve birleşme süreci sadece parçalarda değil, parçalar arasında da yaşanıyor. Örneğin geçmiş dönemde diğer parçalar Irak Kürdistanı'na tabi olarak biçimlenirken, bugün her parça kendi özgülünde şekillenme süreci yaşıyor.

Bugün şu ortaya çıkmıştır: Ulusal hareketin belirgin kesiminde egemen unsurların devrimci güçleriyle dayanışmanın zorunluluğu görülmüştür.

Türkiye'deki durumu yakından bilmiyorum. Ancak, İran ve Irak Kürdistanı'nda dini hareketin etkinliğine karşın, ulusal hareket daha güçlüdür. Konumuz dışı olması nedeniyle bunun üzerinde durmayacağım.

Adımlar: Kürt ulusal sorununun çözümünü nasıl düşünüyorsunuz? Dört parçada bir çözüm mü öngörüyorsunuz, yoksa her parça kendisine özgü bir çözüm süreci mi yaşayacak?

Talabani: Bana göre ulusal sorunun dört parçada birlikte çözümlenme olanağı yoktur. Kürt ulusu bir bütündür ama parçalanmışlık da bir gerçektir. Bu nedenle her parçada demokrasi ve Kürt halkının ulusal haklarının kazanılması mücadelesi gündemde olmalıdır. Bu durum, parçalar arası dayanışmayı dışlamıyor. Egemen ulusun devrimcileriyle bağlantılar sürerken, parçalar arasında da sürmelidir. Yani, bir eliyle egemen ulusun devrimci güçleriyle kenetlenirken, diğer eliyle parçalardaki ulusal hareketle kenetlenmelidir.

▶ *Celal Talabani: "Sınırlara rağmen Kürt halkı arasında bağlar varlığını korumuştur. Irak ve Türk hükümetleri de bu gerçeği çok iyi kavramışlar. Örneğin, 1983 yılında biz Bağdat ile anlaşma masasına otururken, Ankara'nın müdahalesiyle, anlaşma yokuşa sürüklendi." Fotoğrafta, Talabani karısı "Hero" ile birlikte.*

Sınırlara rağmen Kürt halkı arasında bağlar varlığını korumuştur. Irak ve Türk hükümetleri de bu gerçeği çok iyi kavramışlar. Örneğin, 1983 yılında biz Bağdat ile anlaşma masasına otururken, Ankara'nın müdahalesiyle anlaşma yokuşa sürülmüştür.

İran İslam devriminin olumlu bir yanı, Ankara, Bağdat ve Tahran'ın Kürtlere karşı birliğini bozmak olmuştur. Bu, bizim için değil, onların çıkarları nedeniyle gündeme gelmiştir.

Adımlar: Bugün ulusal harekete farklı güçler ilgi duyuyor. Bu ilginin nedenlerini nasıl açıklıyorsunuz?

Talabani: Ulusal harekete artan ilginin nedenleri üzerine şunlar söylenebilir:

Genelde ulusal hareketin kitleselleşmesinin yanısıra, İran'daki devrimler, Irak Kürdistanı'ndaki mücadeleler ve Türkiye'deki kimi silahlı eylem, ilginin artmasının nedenleri arasındadır.

İkinci Dünya Savaşı döneminde Kürt nüfusu 4 milyondu. Bugün 20-30 milyon civarındadır. Bölgeyle ilgilenen her devlet, Kürt sorununun stratejik konumunu görmek zorundadır. Kürdistan'ın yer altı zenginliği ve petrol bakımından da bu böyledir.

Dünyanın dört bir yanına yayılmış olan Kürtler de, hareketin etkisinin artmasına etki ediyor. Ayrıca hareketlerin çeşitli düzeyde ilişkileri de var.

Kürt sorunu niçin Batı'da gündeme geldi?

— Batı'nın çok desteklediği Şah'ın yıkılması, bunu yıkan güçlerin Batıya karşı olması ulusal hareketin Avrupa'da yayılmasına neden oldu.

— ABD, Türkiye'nin kendisinden uzaklaşıp Avrupa ülkeleriyle bütünleşme korkusunu taşıdığından, Kürt sorununu Türkiye'ye karşı baskı unsuru olarak kullanıyor.

— SSCB'nin yeni politikasıyla, sistemler arasındaki çelişkilerin çözümü politik ilişkilerde görülmeye başlamıştır. Bu da önemli bir faktör.

— Batı'nın SSCB'ye karşı propagandası insan hakları ve demokrasi temelinde sürdürülüyor. Batı, Polonya ve Yugoslavya sorununu gündeme getirirken, Türkiye ve Şili gibi Batı bloku ülkelerinde gündeme gelen uygulamalar görmezlikten gelinemezdi. Bu zeminde Kürt sorunu değişik güçlerin ilgisini çekmeye başlıyor.

— Bugüne kadar Kürt kamuoyunda ABD düşman olarak görülmüştür. ABD, Carter döneminden itibaren bu durumunu değiştirmek istemiştir. Ve Kürt kamuoyuna düşman olmadığını kanıtlamaya çalışmıştır.

— Bugüne kadar Filistinlilerin dostları İsrail'deki olumsuzlukları kamuoyu gündemine getirirken, İsrail'in dostları da Arap ülkelerindeki olumsuzlukları gündemleştiriyorlar.

— Çeşitli sosyal demokrat partilerle ilişkilerimiz gündeme geldi. Fransız Sosyal Demokratlarıyla ilişkilerimiz iyidir. Dünya Sosyal Demokrat hareketi içerisinde önemli bir kişi olan Kreisky'nin bana ve Mesut Barzani'ye özel mektupları vardır. Sosyal demokratların etkinliği, Kürt sorununun Avrupa'da yaygınlaşmasını sağlamıştır.

— Türk ve Irak hükümetlerinin bize karşı uyguladıkları, gerçekçi olmayan politikalar da Kürt sorununun Batı kamuoyunda gündemleşmesini sağlıyor. Örneğin benim ABD'ye ziyaretim sırasında Tarık Aziz ve Kenan Evren'in ABD'yi protesto etmeleri...

— Komünist partileri ve Yeşiller hareketinin Kürtler lehine olumlu propagandaları da sorunun gündemleşmesinde bir faktördür.

Adımlar: Bölge komünist hareketi ile Kürt ulusal hareketi arasında nasıl bir ilişki düşünüyorsunuz?

Talabani: Irak'taki durum çok olumludur. IKP (Irak Komünist Partisi) ile ilişkilerimiz çok olumlu düzeye varmıştır. IKP'nin cephede yer alması bunun açık örneğidir. Cephe programımız Irak'ta demokrasiyi kapsamakta ve uzun erimli bir süreci içermektedir. Irak proletaryası ve ulusal hareketin ittifakı stratejikleşmiştir. İlişkinin bu düzeyi, Irak'ta bugüne kadar yaşanmamış bir durumdur. Buna karşın İran ve Türkiye'de bunu görmek mümkün olmuyor. İran'daki durum üzerine somut olarak durabilirim. Türkiye üzerine söyleyeceğim genel olacak, çünkü bilgim yeterli değil.

Bana göre, komünist hareketle ulusal hareketin ilişki düzeyi İran ve Türkiye'de de Irak'ın düzeyine varmalıdır. Bu dostluk ve dayanışma ilişkisi, kendi kaderini tayin hakkı ve ülkede demokrasi temelinde olmalıdır. Ülkede demokrasi ulusal hareketin gelişimine yardımcı olacak, ulusların kaderini tayin hakkı da ülkede demokrasinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Bu her iki güç, bu konudaki yükümlülüklerini çok iyi bilmek ve stratejik dost olduklarını görmek zorundadırlar. Ulusal ve komünist hareket birbirlerini iyi anlamalıdır.

Adımlar: Ulusal hareket açısından bundan sonraki süreçte nasıl bir gelişim öngörüyorsunuz?

Talabani: Şimdiden bir proje çizmek mümkün değildir. Bu konuda gelişen koşullara göre birşeyler söylemek mümkün olabilir.□

Filistin'in "Türkiye Büyükelçiliği" konusu bunalıma gebe..

BÜYÜKELÇİLİK STATÜSÜ NEDEN VERİLMİYOR?

Filistin devletini ilk tanıyan ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin, Filistin Kurtuluş Örgütü Temsilciliği'ni "Büyükelçilik" statüsüne yükseltmeyi geciktirmesinden sonra, Yaser Arafat'ın, yakında Kıbrıs Rum kesimine giderek, Filistin Büyükelçiliği'ni bizzat açacağı öğrenildi. Bu arada, üst düzeyde bir İsrail yetkilisinin, Ocak ayının başında Ankara'ya gelerek Türk Dışişleri yetkilileriyle "gizli görüşmelerde bulunduğu" ileri sürüldü.

Edinilen bilgilere göre, Kasım ayı sonunda Atina'ya yaptığı ziyaret sırasında Arafat, Vasiliu'dan bir davet aldı. Arafat, Kıbrıs Rum kesiminde Büyükelçilik açmak üzere aldığı daveti kabul etmeden önce, Türkiye'deki temsilciliğin statüsünün yükseltilmesi konusunda işaret bekledi. Ancak bu süre içinde bir gelişme olmayınca, FKÖ lideri, Kıbrıs Rum kesimine gitmeye karar verdi.

Ankara'daki diplomatik çevreler, Filistin devletini ilk tanıyan beş ülke arasında yeralan Türkiye'nin, Büyükelçilik statüsü konusunda belirsiz bir tutum sergilemesinin ve konuyu sürekli ertelemesinin, FKÖ yöneticileri arasında ciddi bir rahatsızlık yarattığını belirtiyorlar.

İsrail ile gizli görüşme

Özal hükümeti'nin FKÖ Temsilciliği'nin statüsü ile ilgili tutum konusunu, İsrail ile diplomatik ilişkiler sorunu ile bağlantılı olarak ele aldığı yolundaki iddialar sürerken, İsrail'den üst düzey bir yetkilinin, kısa bir süre önce Ankara'ya gelerek Türk Dışişleri yetkilileriyle "gizli" görüşmelerde bulunduğu ileri sürüldü. Söz konusu yetkilinin, Sovyetler Birliği ile İsrail arasındaki yakınlaşma görüşmelerinde aktif rol oynadığı belirtilen Ariel Levi olduğu da iddia edildi. Ariel LEvi ve beraberindekilerin, görüşmelerde bulunmak üzere geldiği Ankara'da, "dikkat çekmemek" için Tunalı Otel'de kaldığı kaydediliyor.

İsrail yetkilisi ile yapılan gizli görüşmede, Filistin Devleti'nin kuruluşu, FKÖ'nün Ankara Temsilciliği'nin statüsü ve Türkiye-İsrail ilişkilerinin ele alındığı ifade edildi.

Dışişleri ne diyor?

Öte yandan, Türk Dışişleri'nin üst düzey bir yetkilisi ise, İsrailli Ariel Levi'nin Türkiye'ye geldiği yolundaki bilgilerin doğru olmadığını savundu.

İsrail'in Ankara Maslahatgüzarı Yehuda Millo da Ariel Levi'nin, ülkelerinin Moskova'daki misyonu olduğunu belirterek, görüşme ve ziyaret için "yanlış bilgi" demekle yetindi.□

Türkiye'yi kim karalıyor?

▶ 10 Aralık 1988 günü İstanbul Atatürk Havalimanı'nın dışında politik göçmenleri karşılamak için saatlerce soğukta bekleyen binlerce insanın coşkusu...

BBC'DE "AYDINLIK TÜRKİYE"

"Türkiye'yi karalamak" sözünün üzerinde biraz durmak gerekiyor. Bugünkü rejimin savunucuları yurtdışında ülkemizdeki antidemokratik, insanlık dışı uygulamaların sergilenmesini, eleştirilmesini hep böyle nitelediler. Ama gerçekler gizlenemiyor...

■ Cahit Baylav/Londra

"Türkiye programını ulanarak izledik..." Mehmet Ali Birand, 17 Ocak günü BBC'de yayınlanan 40 dakikalık bir programla ilgili yazısında, bu sözü başlık olarak kullandı. Programın konusu, 10 Aralık 88 günü ülkeye dönmek üzere İstanbul'a kadar giden, ancak havaalanından geri gönderilen politik göçmenlerden Nafiz Bostancı'nın dönüş girişimi etrafındaki olaylar ve buna bağlı olarak Türkiye'deki "demokratik rejim"in sergilenmesi idi.

Birand yazısında -haklı olarak rejimin sorumlularını eleştirmekle birlikte- Türkiye'yi bundan daha inandırıcı biçimde karalayan başka bir yayın düşünülemezdi" diyor.

Buradaki "Türkiye'yi karalamak" sözünün üzerinde biraz durmak gerekiyor. Bugünkü rejimin savunucuları yurtdışında ülkemizdeki antidemokratik, insanlık dışı uygulamaların sergilenmesini, eleştirilmesini hep böyle nitelediler. Ama gerçekler gizlenemiyor. Dünyamız küçüldü. Ülkemizin insanı da Avrupa insanı da, neyin "Türkiye'yi karalamak", neyin "Türkiye'deki rejimi eleştirmek" olduğunu çok iyi biliyor, görüyor. Nitekim son Avrupa Parlamentosu Karma Parlamento Komisyonu'nda özellikle SHP'li üyelerin "Türkiye'yi karalamama" düşüncesiyle "milli formayı giymemelerini", kendi düşüncelerini açıkça ortaya koymalarını Sayın Birand da başka bir yazısında övdü.

BBC filmine dönecek... Gerçekten de ülkemizdeki durumu böylesine çok yönlü sergileyen bir program daha önce yapılmadı. Zaman zaman yapılmış olan filmlerde Türkiye'deki baskılar sergilenir, rejim eleştirilirdi. Son filmde buna önemli bir boyut eklenmişti: Rejimin sahiplerinin ve onların İngiltere'deki destekçilerinin yanında, demokrasi güçleri ve onların İngiltere'deki destekçileri.

"9 yıldır bana pasaport vermeyip şimdi de oğlumu iğne deliğinden göstermeyenler; bunlar taştan mı yapılmış, bu kadar da zalim olunur mu? Bu hükümet için utanç duyuyorum" diyen Şükriye Bostancı ve programın sonunda "Mutlaka Türkiye'ye döneceğiz, demokrasi mücadelesine doğrudan katılacağız" diyen Nafiz Bostancı...

Programda tüm bunları dinlerken, DGM salonunda görülen Sargın ve Kutlu'nun yüzlerindeki kararlılık ve soğukkanlılığı, cezaevlerindeki açlık grevleriyle dayanışma eylemlerini, 10 Aralık sabah saat 6'da Bostancı'yı uğurlamak üzere Londra Heathrow Havaalanına gelen yüzlerce Türkiyeli göçmenin sevgi gözyaşlarını, İstanbul Atatürk Havalimanı'nın dışında politik göçmenleri karşılamak için saatlerce soğukta bekleyen binlerce insanın coşkusunu izlerken ülkemizin "aydınlık yüzü"nü görüyor ve gurur duyuyorsunuz.

Bırakalım, "karanlık Türkiye"nin sorumluları, ülkemizi işkenceciler ülkesi, geçim için böbreğini Londra'nın lüks hastanelerine satmak zorunda bırakılan insanların ülkesi durumuna düşürenler, ABD'nin emirkulu haline getirenler utansın!□

İngiliz aydınlarının özgürlük bildirgesi

İNGİLTERE'DE ANAYASA HAZIRLAMA ÇAĞRISI

■ Enis User

Yazılı bir anayasası olmamakla da tanınan İngiltere'de 241 aydın bir bildiri yayınlayarak, yönetimin, giderek artan otoriteleşmesine "Hayır" dedi. The Guardian gazetesinde yeralan İngiltere aydınlarının çağrısında, politik haklarla insanlık ve yurttaşlık haklarını garanti altına alan bir anayasanın hazırlanması istemi yeraldı.

Gazetede tam sayfa yayınlanan çağrıyı imzalayanlar arasında tanınmış tiyatro yazarı, insan hakları savunucusu ve İngiltere'de Türkiye'nin Dostları Derneği'nin de başkanı olan Harold Pinter ve uluslararası üne sahip film sanatçısı Julie Christie'nin yanısıra çok değişik politik görüşlerden aydınların imzaları da bulunuyor.

İngiltere aydınlarının bildirisi, özgürlüklerle ilgili düşüncelere atıfla başlıyor ve şu tespitlere yer veriliyor.

"Bizler İngiltere'de özgür olduğumuza; Parlamento'nun demokrasinin anası olduğuna; özgür oluşumuza dünyanın gıpta ile baktığına; yargı düzenimizin herzaman adil olacağına; güvenliğimizin bekçisi olan polis ve güvenlik örgütlerinin demokratik ve yasal kontrola tabi olduğuna; bürokrasimizin tarafsız olduğuna; kent ve mahallelerimizin gururlu bir kişiliğe sahip olduğuna; basınımızın cesur ve dürüst olduğuna inandırılarak yetiştirildik.

Bugün bu düşüncelere inanılması gittikçe güçleşmektedir. (Aynı zamanda) Özgürlük adına, daha da azaltılması gerekirken, yürütmenin gücü artırılmış -ve daha da artırılırken- politik, insani ve sosyal haklarımız kısıtlanmaktadır."

1970 öncesi başlayan ve şimdilerde daha da önem kazanan bir sürecin mevcut özellikleri yok ettiği görüşünün de yeraldığı bildiride, Thatcher Hükümeti'nin bilimsel özerkliği, toplantı, düşünce, anlatım, haberleşme, sendika, yerel yönetim, seyahat ve hasta doğum hakkına ilişkin özgürlükleri ortadan kaldırdığı belirtiliyor. Bildiride söz konusu kısıtlamaların belirli sayıda kişiler için getirilmesinin, herkesin özgürlüğünü tehdit anlamını taşıdığı da vurgulanıyor.

Yazılı bir anayasanın olmayışının, otoriter devlete karşı savunmayı da olanaksız kıldığına dikkati çeken aydınlara göre, 1688 devrimi sonuçta mutlak otoriteyi monarşinin elinden almakla birlikte, sonuçta onu gidip parlamenter oligarşinin eline teslim etmiştir. Bu bakımdan bugünkü iktidarı İngiltere'nin karakterine yabancı bir ara dönem gibi görmemek gerekiyor. Çünkü, hükümet özgürlük adına özgürlükleri yok ederken, anayasal düzenin bu karanlık boşluklarından yararlanıyor.

Aydınlar bildirisinde, "seçilmiş diktatörlük" konusu ise şu satırlarla yeralıyor:

"1688 anlaşmasının içine yerleştirilmiş mekanizmalar bugünkü hükümete, toplumu kendi amacı doğrultusunda disipline etmek, bürokrasiyi kontrol altına almak, bağımsız basını korkutmak, üniversite ve okullardaki özgürlükleri tehdit etmek, ulusal güvenlik adına yasadışılıklara başvurmak fırsatı vermiştir. Bu bakımdan İngiltere'nin yakın geçmişinin gelişmeleri onun 'seçilmiş diktatörlüğe' karşı nasıl korunmasız olduğunu göstermesi bakımından öğreticidir. Sonuçta İngiltere günümüzde demokratik ve politik haklar bakımından tüm Avrupa ülkelerinin gerisine düşmüştür.

İngiltere'de otoriter yönetimin kök salması son yıllarda başlamıştır. Onu değiştirmenin zamanı şimdidir. Ancak, bu geçmişe özlem duyularak yapılamaz. 300 yıllık tepeden inmeci keyfi yönetim artık yeter! Yürütmenin başıboş tahakkümünü sona erdirecek demokratik bir programa ihtiyaç vardır... Özgürlüklerimiz tahmin ettiğimizden daha kısıtlıdır. Şimdiye kadar tattığımız özgürlükler yöneticilerin cömertliğine tabidir. Özgürlüklerimiz her zaman onların mülkiyetinde olmuş ve bizlere, vatandaşların doğal hakkı olarak değil de, tebasına karneyle verilmiş gibi sunulmuştur. Bir zamanlar garanti olarak gördüğümüz özgürlükleri gerçek haline getirebilmek için onları artık önce kendimizin kazanması gerekmektedir. İngiltere'de politik, vatandaşlık ve insan haklarını talep etmenin zamanı gelmiştir. Atılacak ilk adım onları Anayasal olarak düzenlemektir. Bu şekilde özgürlüklerimiz hükümet ve idarenin keyfi diktasına maruz kalmaktan kurtulacaktır."

Bildiride anayasada yeralması istenen önlem ve haklar şöyle sıralanıyor:

▶ **Toplantı, örgütlenme, düşünce, kişi dokunulmazlığı ve ifade özgürlükleri ile haksızlıklara karşı korunma, mahkemeye çıkarılmadan tutuklanmaya karşı koruyacak özgürlüklerin kutsal kabul edilip, anayasal çerçeveye alınması,**

▶ **Yürütmenin uygulamalarının hukukiliğinin sağlanması,**

▶ **Haberleşme özgürlüğünün ve "açık hükümet" ilkesinin sağlanması,**

▶ **Lordlar Kamarası'nın kaldırılarak, demokratik oluşmuş, mirasla değişmeye son veren bir üst meclisin getirilmesi,**

▶ **Hükümetin demokratik olarak kurulmuş bir parlamentonun kontrolüne verilmesi ve tüm devlet organlarının kanuna tabi olması,**

▶ **Mahkemelerin yeniden düzenlenerek bağımsızlığının sağlanması,**

▶ **Yöneticilerin kanun dışı davranışları için tedbirler alınması,**

▶ **Yerel, bölgesel ve merkezi yönetim arasındaki kuvvet paylaşımının dengelenmesi.**□

İKİ NAZİ SAVAŞ SUÇLUSU SERBEST BIRAKILDI

■ Semra Ulusoy/Hollanda

Hollanda'da politik atmosferi son derece kızıştıran tartışmanın ilk raundu tamamlandı. Parlamento 55'e karşı 85 oyla, iki Nazi savaş suçlusunun serbest bırakılmasına karar verdi.

Hugo aus der Fünten ve Franz Fischer iki Alman, iki Nazi savaş suçlusu. Birincisi 1949'da, ikincisi 195"de ömür boyu hapis cezasına çarptırılmışlar. Suçları, on binlerce Nazi karşıtı ve yahudinin ölüm kamplarına gönderilmesinden sorumlu olmak.

Geçtiğimiz 21 Ocak günü Hollanda hükümeti (Hıristiyan Demokrat ve Liberal koalisyonu) Parlamento'ya beklenmedik bir öneriyle geldi. İki savaş suçlusunun "insani nedenlerle" serbest bırakılması önerisi, Hollanda televizyonu ve radyo programlarında yoğun tartışmalara yol açtı. Hükümetin acelesi neydi? Neden bu zamanı seçmişti? Ve nasıl olurdu da savaş suçlularını salıvermeyi düşünebilirdi?

Eski direnişçi örgütleri, ilerici politik partiler, çeşitli kuruluşlar ve yayın organları bu öneriye şiddetle karşı çıktılar. Genel kanı, halkın büyük çoğunluğunun da bu pervasız öneriye karşı olduğu yönündeydi. "İnsanlık suçu işleyenler"e karşı "insani nedenler" ileri sürülerek af istenebilir miydi?

Ama iktidar ve iktidar partilerinin üyeleri bildiklerini okudular. Hollanda halkının gün boyu televizyon ve radyodan canlı yayın olarak izlediği tartışmalardan sonra öneri kabul edildi. (27 Ocak Cuma)

Önerinin kabul edilmiş olması bu konunun kapandığı anlamına gelmiyor. Önümüzde 25 Şubat anma günü var. 25 Şubat 1941'de Hollanda dok işçileri Nazilere karşı genel greve gitmişti. Önümüzde 5 Mayıs var, Hollanda'nın Nazi işgalinden kurtuluş yıldönümü. Hollandalı anti-faşistler, bu anlamlı günlerde Hükümet'in oldu-bittisine güçlü yanıtlar vermeye hazırlanıyorlar.

Garip dünya! Bir yanda insanlar düşüncelerinden ötürü içeri alınıyorlar, öte yanda onbinlerce katilleri dışarı çıkarıyorlar! Acaba Kohl ağabeyi Lubbers kardeşine ne armağan verdi?□

ŞİLİ

Şili'de yaklaşık bir aydır tutuklu bulunan Halk Cephesi liderleri kefaletle serbest bırakıldı. Şili Komünist Partisi'nin 15. Kongre belgelerini bir basın toplantısında açıklamaları üzerine hükümeti devirmek ve şiddeti haklı göstermek suçlarıyla tutuklananlar arasında Halk Cephesi eski milletvekillerinden Mireya Baltara ve Americo Zorilla ile birlikte iki lider daha bulunuyordu. □

JAPONYA

Japonya Sosyalist Partisi'nin kongresinde bu yılki eylem programı kabul edildi. JSP, nükleer silahların kaldırılması ve silahsızlanma mücadelesine katkıda bulunmak için Japonya'nın nükleere silah üretmemesi, bu tür silahlara sahip olmama ve ülkeye nükleer silah sokmama prensiplerine uyması için mücadele edileceğini belirtti. Kongrede Japon adalarındaki ABD üslerine karşı aktif mücadele kararı da alındı. □

FRANSA

Fransız Komünist Partisi ile Fransız Sosyalist Partisi mart ayında yapılacak yerel seçimlerde işbirliği yapacaklar. Ortak açıklamada her iki partinin kent ve kasabaların yüzde 80'inden fazlasında ortak liste çıkaracakları belirtildi. FKP ile FSP arasındaki işbirliği seçimin her iki turunda da gerçekleştirilecek. İki parti arasındaki işbirliğine sol radikaller ve diğer demokratik kuruluş ile kişiler de katılacak. □

PARAGUAY

Paraguay Komünist Partisi, diktatör Stroessner'in devrilmesi üzerine halkı gerçek bir demokrasinin kurulabilmesi için aktif mücadeleye çağırdı. Parti başta KP yöneticilerinden Maydana olmak üzere kaybolanların akıbetleri üzerine açıklama yapılmasını istedi. □

İRAN

Tahran radyo-televizyonunun yönetici ve çalışanlarından dört kişi Humeyni rejimince cezalandırıldı. İranlı kadını tanıtmayı amaçlayan bir program nedeniyle suçlanan televizyonculardan biri beş yıl hapis cezası alırken, diğer üçü dörder yıl hapis ve 50 kırbaç cezasına çarptırıldı.

Öte yandan SBKP Merkez Komitesi bir bildiri yayınlayarak İran'da politik tutukluların idam edilmelerini kınadı. □

Sosyalist ülkeler ordularını tek taraflı azaltıyorlar

SİLAHSIZLANMA GİRİŞİMLERİ YANKILAR YARATTI

Alman Sosyal Demokrat Parti'nin silahsızlanma uzmanı Egon Bahr, Varşova Paktı üyelerinin saldırı yeteneğinin hemen hemen kalmadığına işaret etti ve NATO'nun da bu girişimlere Avrupa'daki taktik atom silahlarını önemli ölçüde azaltarak yanıt vermesini istedi.

■ Ali Söylemezoğlu

Ocak ayının ilk haftaları peşpeşe gelen silahsızlanma, daha doğrusu silahları azaltma haberleri ile yankılandı. Şimdilik bu kararlar tek taraflı olarak sosyalist ülkelerden geliyor. Fakat NATO ülkelerinde de bu olumlu adımlara aynı yönde cevap verilmesini isteyenlerin sayısı her geçen gün artıyor.

Sovyetler Birliği'nin geçen yıl sonunda silahlı kuvvetlerinde yarım milyonluk bir azaltma yapacağını (bu örneğin, Federal Almanya'nın bütün silahlı kuvvetlerine eşit bir güç) açıklamasından sonra Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC) de ordusunda tek taraflı bir azaltma yapacağını bildirdi. Ardından Çekoslovakya ve Bulgaristan da aynı yönde açıklamalar yaptılar.

ADC'nin planladığı silahları azaltma girişiminin ayrıntıları şöyle: 1990 yılının sonuna kadar silahlı kuvvetlerde 10 bin kişilik bir indirim yapılacak, böylece silahlı kuvvetler 163 bin kişiye düşürülecek. Ayrıca 6 tank alayı ve bir hava alayı dağıtılacak, 600 tank ya sivil işlerde kullanılacak gibi tadil edilecek ya da imha edilecek. 50 savaş uçağı hizmetten çıkarılacak ve savunma harcamaları da yüzde 10 azaltılacak. Buna ek olarak, ordunun yapısı savunmaya yönelik olarak (saldırı savaşında kullanılamayacak gibi) değiştirilecek.

Çekoslovakya hükümetinin Ocak sonunda açıkladığı silahları azaltma planı şunları içeriyor: 1990 yılına kadar savunma giderleri yüzde 15 azaltılacak. Ordunun muharebe birliklerinin mevcudu 12 bin kişi azaltılacak, buna karşılık ordunun inşaat birliklerinin mevcudu 20 bin kişi arttırılaccak. 850 tank, 165 zırhlı araç ve 51 savaş uçağı imha edilecek. Zırhlı alayların ve hava alaylarının sayısı azaltılacak. Üç motorize tümen dağıtılacak, bunların silah ve teçhizatı depolanacak, bakım ve denetim için gereken miktarda personel dışında kalanlar terhis edilecek. Tümen ve alay düzeyindeki manevralar yüzde 50 azaltılacak, atış talimleri yüzde 25-30 azaltılacak. İhtiyatların sayısı da 15 bin kişi indirilecek.

Bulgaristan hükümeti de 1989 yılında savunma harcamalarında yüzde 12'lik bir azaltmaya gideceğini açıkladı. Bu bağlamda silahlı kuvvetlerin mevcudu 1990 sonuna kadar 10 bin kişi azaltılacak. 200 tank, 200 topçu sistemi, 20 savaş uçağı ve beş gemi hizmetten çıkarılacak.

Sosyalist ülkelerin birbiri ardından gelen ve tek taraflı yapılan (yani karşılıksız!) bu silahsızlanma girişimleri NATO ülkelerinde, özellikle Federal Almanya'da geniş yankı yaptı. Sosyal Demokrat Parti'nin (SDP) silahsızlanma uzmanı Egon Bahr, böylece Varşova Paktı üyelerinin saldırı yeteneğinin hemen hemen kalmadığına işaret etti ve NATO'nun da bu girişimlere Avrupa'daki taktik atom silahlarını önemli ölçüde azaltarak yanıt vermesini istedi. Gerçekten de gerek Sovyetlerin, gerekse diğer sosyalist ülkelerin silahsızlanma önlemlerinin politik mantığı saldırı yeteneği olmayan ve ancak savunmaya yönelik bir ordu yapısı oluşturmak. Yapılan azaltmalarda modern tankların, çıkartma yapmaya yarayan amfibik güçlerin ve nehir geçmeye yarayan teçhizatın önemli bir yer tutmasının nedeni de bu.

Buna karşılık ABD hükümeti Avrupa'daki kısa menzilli nükleer silahların modernize edilmesinde ısrar ediyor. Sovyetler ellerindeki bütün kimyasal silahları imha edeceklerini açıklarken, ABD önümüzdeki yıllarda 3 milyar dolar değerinde yeni cins kimyasal silah üreteceğini açıklıyor. Üretilmesi planlanan yeni tür silahlarla askersel üstünlük kazanmayı amaçlıyor.

Amerikan hükümetinin bu politikası Avrupa'da giderek artan tepkilere yol açıyor. Tutucu partilerin yönetimine kadar uzanan çok geniş kesimler sosyalist ülkelerin silahsızlanma girişimlerine olumlu cevap verilmesine istiyor. □

Sosyalist ülkelerin birbiri ardından gelen ve tek taraflı yapılan silahsızlanma girişimleri, NATO ülkelerinde geniş yankı yaptı.

Avrupa'da tutucu partilerin yönetimine kadar uzanan çok geniş kesimler, sosyalist ülkelerin silahsızlanma girişimlerine olumlu cevap verilmesini istiyorlar.

İşçilerden istikrar programına hayır

YUNANİSTAN'DA EMEKÇİLERİN GÜNÜ

■ Güleney Öztürkçü/Atina

Yunanistan'da toplu sözleşmeler döneminin başladığı, bundan birkaç gün önce de PASOK hükümetinin 1989'da yürürlüğe koyacağı gelir politikasının açıklandığı, bunun yanısıra ortaya çıkan skandallarla hükümetin zor anlar yaşadığı, tüm muhalefetin erken seçim istemini yükselttiği bir zamanda ülke çapında yüzbinlerce emekçinin katıldığı grevlerle, yaşam felce uğradı.

40 işçi merkezi ve 27 federasyon çağrısıyla 2 Şubat günü, gece yarısından itibaren uçaklar pistte, trenler garlarda, gemiler limanlarda demirli kaldı. Kent içi ulaşım araçları 5 gün süreyle kontaklarını kapatırken, esnaf işi yavaşlattı. Bankalar, elektrik işletmeleri, PTT çalışanlarıyla, öğretmenler de grevdeydi. Hastahanelerde yalnız acil hastalara bakılıyordu.

Greve katılma oranının geçen yıllara göre çok yüksek olduğu belirtilirken, grevin diğer bir ayırdedici özelliği olarak da emekçilerin istemlerinin toplumsal ve politik yaşamın en can alıcı sorunlarını kapsayan istemler olması vurgulandı. 1985 yılında PASOK hükümetinin "istikrar programı" adı altında aldığı kararlar, Eşel Mobil sistemini ortadan kaldırmış, bu süre içinde sanayicilerin karı % 142 artarken, işçilerin gündelikleri 2700 drahmiden 2365 drahmiye düşmüştü.

2 Şubat grevinde emekçiler ücret artışının yanısıra Eşel Mobil sisteminin yasalarla güvence altına alınmasını, kemerleri sıkma politikasına son verilmesini, YSE'ye (Yunanistan Genel İşçi Konfederasyonu'u) yönelik müdahalelerin durdurulmasını, yıllık iznin 5 haftaya çıkarılmasını, vergi sisteminin emekçiler yararına düzenlenmesini, eğitim, sağlık, konut, çevre korunması ve hava kirliliği için bütçeden yeterli payın ayrılmasını istiyorlardı. Bunun yanısıra ülkeyi ilgilendiren skandalların açığa çıkartılması ve nispi seçim sistemiyle derhal erken genel seçimlere gidilmesi de öne çıkan istemlerdi.

Grevler sırasında Yunanistan'ın 48 kentinde yapılan mitinglerde yüzbinlerce emekçi bakanlık ve valiliklere yürüdüler, istemlerini dile getirdiler. Sendika temsilcileri Çalışma Bakanı ile yaptıkları görüşmede istemlerini ilettiler. Bakan yaptığı açıklamada hükümetin bu istemlerini reddettiğini belirtti. Seçimler konusunda yetkili olmadıklarını iddia etti.

Sendika temsilcileri de görüşmeden sonra basına yaptıkları açıklamada grev ve işçi eylemlerinin daha da yükselerek süreceğini vurguladılar. □

İlhan Tekeli ile yerel yönetimler konusunda söyleşi

KATILIMI GERÇEKLEŞTİREN BELEDİYELER DEMOKRATİK OLACAK

Katılımın geliştirilmesi, yerel yönetimlerin üzerinde ciddiyetle düşünmeleri gereken bir konu. Türkiye'de bu konuda yapılan bazı denemeler başarıya ulaşmadı. Bunlara bakarak kolayca halkın katılım konusunda bir talebi yok denilebiliyor.

Birleşmiş Milletler'in ilan ettiği Dünya Kültürel Gelişme On Yılı (1988-1997) ile ilgili ülkemizdeki sessizlik sürüyor. Konunun ilgilisi olan çevrelerden, kişi ya da kurumlardan hiçbir ses çıkmıyor. Oysa dört ana hedefte somutlanan Kültür On Yılı, kültürel gelişme açısından dünyaya yeni ufuklar açıyor. Bu dört hedeften biri olan "Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi" konusunu, geçtiğimiz günlerde başlayan ve giderek hareketlenecek olan yerel seçimler ortamı nedeniyle, gündeme getirmek istedik. Kentbilimci Doç.Dr. İlhan Tekeli'ye yerel yönetimlerin kültürel yaşama katılım konusunda neler yapabileceği, kent kültürü oluşturulması konusunda sorular yönelttik.

İlhan Tekeli: "Köyden gelen, iki üç nesil kentte yaşamış bu grupların kültürü artık köylü kültürü değildir.

Adımlar: *Biliyorsunuz, 1988-97 yılları BM tarafından UNESCO öncülüğünde gerçekleştirilmek üzere, Dünyada Kültürel Gelişme On Yılı olarak ilan edildi. Bu On Yıl'ın dört ana hedefinden biri de, "Kültür yaşamına katılımın genişletilmesi". Yerel yönetimler bu konuda neler yapabilir, ellerindeki olanaklar nelerdir?*

İlhan Tekeli: Katılımın genişletilmesi, yerel yönetimlerin üzerinde ciddiyetle düşünmeleri gereken bir konu. Türkiye'de bu konuda yapılan bazı denemeler başarıya ulaşmadı. Bunlara bakarak kolayca halkın katılım konusunda bir talebi yok denilebiliyor. Oysa çoğu kez halka sunulan katılım, angaryaya katılım düzeyinde kalmıştır. Ya da araçsal düzeyde ondan bilgi sağlamaya dönük olmuştur.

Katılımın anlamlı hale gelebilmesi için karara katılımın birlikte geliştirilen yaratıcı bir faaliyete katılım niteliğini kazanması gerekir. Bu birlikte bir şey yaratmanın heyecanının halka aşılanabildiği ölçüde başarılı olacaktır. Böyle birlikte yaratmanın heyecanını duyan bir kimse, bu yaratılacak şey için fedakarlıkta bulunabilecektir.

Bu anlamda bir katılımı gerçekleştiren belediyeler gelecekte demokratikleşmiş olacaktır. Böyle bir katılımı gerçekleştiremeyen bir belediyenin merkezi yönetimden pek bir farkı yoktur. Ama bu kolay değildir. Katılımı gerçekleştirilmesi gereken bir proje olarak ele almak gerekir. Özenle gerçekleştirilecek başarılı katılım örnekleri zaman içinde yaygınlaştırılmalıdır.

Yerel yöneticilerin hemşehrileriyle bağlarını güçlendirecek bu tür girişimlere en büyük engeller kendi partilerinden gelmektedir. Merkezi politikacılar yerel politikalarda denetimlerini sürdürebilmek için genel olarak İl Başkanlarını ve Belediye Başkanlarını partinin değişik gruplarından seçmektedirler. Parti içi çatışma bir denetim aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye'deki deneylerde, katılımı kullanan ve güçlenen başkanlar kendi partileri içinden engellerle karşılaşmaktadır.

Bu nedenle katılım siyasal dengelere dikkat edilerek gerçekleştirilecek bir proje olarak ele alınmalıdır diyorum. Bunu gerçekleştirecek örgütlenme ise, mahalle düzeyinde başlamalıdır. Kurulacak merkezlerin kültür ve sanat alanıyla sınırlanmaması gerekir. Çok yönlü çeşitli faaliyetlere dönük olarak kurulmalıdır. Faaliyet alanları da katılımcı biçimde belirlenmelidir. Bu yolla kentin değişik bölgelerinde orasının gereksinimlerine daha uygun gelişmeler olacaktır.

Adımlar: *Ülkemiz açısından sağlıklı bir kentleşmeden söz edilemiyor. Sağlıksız bir kentleşmenin önemli bir parçası da kent kültürünün oluşmamış olması. Kentlerin çevresinde yaşayan ve bu nedenle, bir kentsel mekanda yaşıyor olsa da, kentleşmemiş insanlarımız var. Bu insanların da sahip olacağı bir kent kültürünün de oluşması için yerel yönetimler nasıl bir yol izleyebilir?*

Tekeli: Türkiye'de hızlı kentleşme olgusunun yaşandığı İkinci Dünya Savaşı sonrasında, kente yeni gelen grupların zaman içinde kentli kültürü benimseyeceği, kentli değerlere, davranış kalıplarına, tutumlara sahip olacağı ve kentlileşeceği varsayılıyordu. Oysa geçen kırk yıllık sürede kente gelenlerin yaşadığı dönüşüm varsayılan doğrultuda olmadı. Bu gruplar kente geldikten sonra, ikinci hatta üçüncü kuşaktan kentli oldular. Kentli kurumlarını kullanıyorlar, fırsatlarından yararlanıyorlar. Ama büyük ölçüde burjuva kültürel değerleri ile paralellik gösteren kentli kültürü benimsemediler. Bu ayrımın sürmesi toplumumuzda batı toplumlarında olmayan kentlileşme teriminin doğmasına neden oldu. Örneğin İngilizce kentleşme, kentlileşmeyi de içeren bir terim. Oysa kentlerde nüfus yığılmasının kültürel değişmeyi beraberinde getirmesi türkçede kentlileşme teriminin doğmasına neden olmuştur.

Köyden gelen, iki üç nesil kentte yaşamış bu grupların kültürü artık köylü kültürü değildir. Yeni bir kültür oluşmuştur. Ve bu kültür kendisini sürekli olarak yeniden üretebilmektedir. Bu kültürün gelişmesinin daha önce öngörülen kentli kültürü yönünde mi olacağı, yeni bir başka gelişme çizgisi mi izleyeceği konusunda ciddi olarak düşünmek gerekir. Bu yeni oluşan kültür hakim olmasa bile en yaygın kültür haline gelmiştir.

Böyle bir kültürel oluşuma nasıl müdahale edilebileceği konusunda bir reçetem yok. Başkalarının da olduğunu sanmıyorum. Ama yerel yönetimlerin bu konuda denemelere girmelerinin çok yararlı deney ve bilgi birikimi sağlayabileceğine inanıyorum. Bir beş yıllık uygulama sonucunda belki de böyle bir yaklaşım üzerinde konuşabilecek hale geliriz.

Adımlar: *Yerel yönetimlerin kültürel yaşama katılımın yükseltilmesi konusunda, yapacakları çalışmalar sürecinde sendikalar, meslek odaları gibi demokratik kitle örgütleriyle birlikte iş yapma olanağı olabilir mi?*

Tekeli: Demokratik kitle örgütleriyle, kooperatiflerle yerel yönetimlerin işbirliği yapması, yerel yönetimlerin mantığına çok uygundur. Ama şimdiye kadar bu konuda yeterince sağlıklı işbirliği kurulamamıştır. Kanımca bu işbirliğinin somut projeler üstünde ve bu projenin başarısını ön planda tutan biçimde kurulması doğru olacaktır. Siyasal kaygıların ön planda tutulduğu iş birlikleri başarılı olamamaktadır. Bu tür iş birliklerinin sürdürülmesini yakın başarındı. ☐

Kadınlar, kadın olma bilincini kazandırmak için yeni girişimler yaratıyor, toplumsal bir hareketlilik yaratıyorlar.

İstanbul'da Kültürevi

KADINLAR, KENDİ SESLERİNİ BULMAK İSTİYORLAR

Birlikte ya da tek tek gerçekleşen oluşumlarla, kadınlar toplumda kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı çıkıyor, birarada olabilmenin koşullarını yaratmaya çalışıyorlar.

Son günlerde değişik kadın kesimleri etkinliklerini giderek artırıyorlar. Birlikte ya da tek tek gerçekleşen kimi oluşumlarla, kadınlar toplumda kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı çıkıyor, birarada olabilmenin koşullarını yaratmaya çalışıyorlar.

Kadınlar eskisinden daha güçlü bir şekilde sorunlarına sahip çıkıyorlar. Kadınlar kendi seslerini bulmak istiyorlar. Kadınlara kadın olma bilincini kazandırmak, giderek daha da yükseltmek için yeni girişimler yaratıyor, toplumsal bir hareketlilik oluşturuyorlar. Sayıları giderek artan kadın merkezli oluşumlara geçtiğimiz günlerde çalışmalarını tamamlayarak biri İstanbul'da diğeri Ankara'da iki yeni girişim daha katıldı.

"Böyle sürmesin istedik. Biz kadınlar istedik ki; artık evlerimizden çıkalım, varlığımız bilincimize yükselsin. İstedik ki, yaşantımıza sahip çıkalım. Bir yerimiz olsun, bir yerden başlayalım istedik... ve KADIN KÜLTÜREVİ'ni oluşturduk."

Amaçlarını böyle açıklayan Kadın Kültürevi 4 Şubat 1989 tarihinde İstanbul'da açıldı. Açılış nedeniyle 4 ve 5 Şubat günlerinde söyleşi, sergi, müzik dinletisinden oluşan açılış etkinlikleri düzenlendi. Salonu küçük bir kafe şeklinde düzenlenen Kadın Kültürevi'nde ayrıca, bir kitaplık, elemeği ürünlerinin sergilenip satıldığı bir köşe bulunuyor. Kültürevi yetkilileri çocuklar için de bir oyunodası oluşturma hazırlıkları içinde olduklarını belirtiyorlar.

Kadın Kültürevi Müdürü Canan Tokson, "Biz kadınlar biliyoruz ki kültür birikimimizi ulusal ve evrensel kültürle zenginleştirmeden, sorunlarımızın çözümü için bu günden sesimizi yükseltmeden yaşamlarımıza sahip çıkamayacağız. Bu anlamda Kültürevi'nin önemli bir köşetaşı olacağı inancındayım ve Kadın Kültürevi'nde hep birlikte olmak istiyoruz", diyor. Bu yüzden aydın, sanatçı, işçi, emekçi, tüm kadınların çeşitli konularda yetişmiş kadınların; bilgi, ilgi, destek, enerji ve deneyimlerinin kültürevinde birlikte üretebilmek için değerlenmesini istiyorlar.

Saat 11.00-19.00 arası açık olan Kadın Kültürevi'nin adresi:

Şahkulu Mahallesi, İlk Belediye Caddesi No: 10 D: 2 Beyoğlu-İstanbul.

Ankara'da

KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ

Ankara'da biraraya gelen bir grup kadın ise, Kadın Dayanışma Derneği'ni oluşturdular. "Dayanışma Ağını Kuruyoruz" sloganıyla derneklerini açan kadınlar, "Bağlılığımızın sadece dışsal nedenlerden kaynaklanmadığını, kendimize baktığımızda içimizin derinliklerindeki bölünmüşlüğü ve parçalanmışlığımızı da görüyoruz. Bu nedenle kendi benliklerimizi bulmak için de birbirimize ihtiyacımız var" diyorlar. Başkanlığını Müzeyyen Aytaç'ın yaptığı Kadın Dayanışma Derneği'nin adresi:

Meşrutiyet Caddesi 54/9 Ankara. ☐

2-12 Mart arasında bol filmli günler

2. ANKARA FİLM ŞENLİĞİ BAŞLIYOR

Şenlik etkinlikleri arasında ayrıca kısa film yarışması ve sinema karikatürleri yarışması ile yarışmaya katılacak yapıtların sergilenmeside yer alacak.

■ Ankara/Adımlar

İki geçen yıl yapılan ve BİLAR, Mülkiyeliler Birliği Vakfı ve Bilim ve Sanat dergisi tarafından düzenlenen 2. Ankara Film Şenliği, bu yıl 2-12 Mart tarihleri arasında gerçekleşecek.

Birinci Ankara Film Şenliği'nde "ilk yönetmenler" yarışması, bu yıl yeterli sayıda ilk yönetmen olmadığı için kaldırıldı. Geçen yıl bu alanda **Orhan Oğuz** Herşeye Rağmen filmiyle birincilik, **Engin Ayça** Bez Bebek'le ikincilik ve Dolunay filmiyle **Şahin Kaygun** üçüncülük ödüllerini paylaşmışlardı. Bu yıl tüm yerli filmlere açık olarak yapılacak yarışmalı bölümde ilk olarak; en iyi kadın oyuncu, en iyi erkek oyuncu, en iyi yönetmen, en iyi yardımcı erkek ve kadın oyuncu, en iyi görüntü yönetmeni, en iyi sanat yönetmeni, en iyi özgün müzik, en iyi özgün ve uyarlanmış senaryo, en iyi stüdyo ve ayrıca ilk defa en iyi ışıklandırma ve kurgu dallarında birincilikler verilecek.

Şenlik etkinlikleri arasında, ayrıca kısa film yarışması ve sinema karikatürleri yarışması ve yarışmaya katılacak yapıtların sergilenmesi de yer alacak. Diğer bir sergi ise "Fotoğraflarla Türk Sineması".

Açık oturum ve panellerin de düzenleneceği film şenliğinde, yönetmen **Lütfi Akad**'ın "Türk Sinema Tarihinden" adı altında toplu filmlerinden örnekler de yer alacak. Diğer bir gösterim ise, **Charles Chaplin**'in filmlerinden seçilen örneklerle gerçekleşecek.

2. Ankara Film Şenliği'nde gösterilecek uzun metrajlı yarışma filmleri şunlar:

1- Düttürü Dünya (Yönetmen: Zeki Ökten), **2- Polizei** (Şerif Gören), **3- Dünden Sonra Yarından Önce** (Nisan Akman), **4- Arkadaşım Şeytan** (Atıf Yılmaz), **5- Hanım** (Halit Refiğ), **6- Melodram** (İrfan Tözüm), **7- Reis Bey** (Mesut Uçakan), **8- Kırmızı Fistan Mor Kadife** (Ahmet Yüzüak), **9- Av Zamanı** (Erden Kıral), **10- Üçüncü Göl** (Orhan Oğuz), **11- Yarın Cumartesi** (Bilge Olgaç), **12- Yasemin** (Tamer Aşkın).

Şenlikte İtalyan komedi filmleri toplu gösterimi ve dünya sinemalarından örnekler bölümünde, **Z, Sıkıyönetim, Çağdaşlar, Sıradan Faşizm, Potemkin Zırhlısı, Kızıl Tahtın Tarlaları, Pişmanlık, Kaos, Kurban** gibi sinema tarihi ve sanatı açısından önemli filmler de gösterilecek.

Devlet Tiyatroları'nın 40. yılı için

TOBAV'IN "PAZAR SÖYLEŞİLERİ" BAŞLADI

Devlet Tiyatroları 1988-89 sezonunda 40. yılını kutluyor. Devlet Tiyatroları Opera ve Balesi Çalışanları Yardımlaşma Vakfı (TOBAV), 40. yıl kutlamaları nedeniyle 15 Ocak 1989 tarihinden başlayarak nisan ayına kadar sürecek her pazar günü saat 17.30'da Ankara Sanat Kurumu'nda gerçekleşecek Pazar Söyleşileri düzenliyor.

TOBAV bu konuda yaptığı açıklamada; Devlet Tiyatroları'nın ülkemizde tiyatro sanatının yayılmasına, olmayan bir tiyatro seyircisinin oluşmasına öncülük ettiğini ve ayrıca, tiyatro sanatçılarının, yazar ve adamlarının yetişmesine katkıda bulunduğunu belirterek, gerek ülkenin gerek kurumun değişen koşulları nedeniyle, varılan 40 yıllık sürecin sonunda Devlet Tiyatroları'nın yeniden kendini değerlendirme ve yeni bir yapılanma noktasına gelmiş olduğunu vurguladı.

Sözkonusu yeni yapılanmada, devletin öncülüğünden ödün verilemeyeceğini de belirten TOBAV, Pazar Söyleşileri'nin, 40. yıl kutlamaları içinde sorunları gündeme getirmek, irdelemek, yeni fikirler, öneriler üretmek için düzenlediğini açıklayarak; ülkemizde henüz yeterli kökleşmeye, yaygınlaşmaya ulaşmamış, değiştirilemez gelenekleri oluşmamış bir tiyatro yaşamının varlığı nedeniyle Devlet Tiyatroları'nda yeni yapılanma üzerinde duruyor.

Bugüne değin "Devlet Tiyatroları ve Repertuvar", "Devlet Tiyatroları ve Seyirci" konularında yapılan Pazar Söyleşileri'nin diğer konuları da şunlar: DT ve Tiyatro Eğitimi, DT ve Oyun Yazarı, DT ve Seyirci, DT ve Tiyatro Mimarisi, DT ve Kurumlar İlişkileri, DT ve Uluslararası İlişkiler, DT ve Akçasal Sorunlar, DT ve Eleştiri, DT ve Sanatsal Sorunlar, DT ve Yasal Düzenlemeler ve 1989'dan 2000'e Devlet Tiyatroları. Pazar Söyleşileri nisan ayına kadar sürecek. □

"Dünyayı Sarsan On Gün" İstanbul sinemalarında

*Ülkemizde daha önce gösterilen "Meksika Alevler İçinde" filminden sonra Amerika'lı gazeteci **John Reed**'in aynı adlı eserinden uyarlanan "Dünyayı Sarsan On Gün" filmi Büyük Ekim Devrimi'nin görkemli bir portresidir.*

John Reed'in, "Kavga sırasında sevgim bağımsız kalamadı. Ama bu büyük günlerin tarihini yeniden yazarken, gerçekleri saptamaya uğraşan titiz bir tarihçi olarak olayların üzerine eğildim", sözlerinden yola çıkarak, Dünyayı Sarsan On Gün filmini ünlü Sovyet yönetmen Sergei Bondarchuk gerçekleştirdi. "Harp ve Sulh", Çehov'un "Step" ve Şolohov'un "Vatanları İçin Öldüler" gibi önemli filmleri için dikkatleri üzerine çeken Sergei Bordarchuk Dünyayı Sarsan On Gün filmi için Leningrad'ı 3 yıl stüdyo olarak kullanmıştır. Görkemli sahneleri ve gazeteci gözüyle anlatımı ile dikkat çeken filmde, İtalyan oyuncu Franco Nero ve Amerika'lı oyuncu Sidney Romm baş rolleri üstlenmiştir. Film İtalya, Meksika, Sovyet ortak yapımıdır. Büyük harcamalardan kaçınmaksızın gerçekleştirilen film, Beyoğlu Dünya, Kadıköy Hakan sinemalarında gösterimde bulunuyor. ■

Bir anı, bir roman, bir belge

STALİN'İ NASIL TARTIŞABİLİRİZ?

Tarihte kişilerin rolü küçümsenemez. Tarihi yalnız kitleler değil, örgütleriyle ve önder kişileriyle kitleler yapar. Ama kişilerin rolü, ne olursa olsun sınırlıdır. Sınırsız bir yetkiyi, gücü bir kişiye veren de kitlelerdir, onları harekete geçiren yapılarıdır.

■ **Serhat Bayhan**

"Her halde şimdiye kadar anlattığım sayısız ölümle yorulmuşsunduz. Yaşamı iyi bitmiş tek kişi tanıyor musunuz? Sanki babam karanlık bir çemberin ortasındaydı ve içine giren veya yaklaşan yok oluyor, mahvoluyor veya şöyle veya böyle zarar görüyordu."

Svetlana Alliluyeva babasını yani Stalin'i, anılarını mektuplar biçiminde yazdığı kitabında böyle özetliyor. Stalin'i, yani "tek sosyalist ülke"nin birinci adamını.

Okuyunca bile kabul edebilmek çok zor, peki yaşarken?

Stalin'i tartışıyoruz. Kiminde bir genel çerçeve yetebiliyor bu tartışmamıza, kiminde gazetelerde neredeyse hergün çıkan ilgili haberler malzeme olabiliyor. Ama kabul etmeliyiz, Stalin'i, Stalin olgusunu pek tanımıyoruz, bilmiyoruz.

Ama Türkçede de önemli bir toplam oluşmuş durumda. Düşün Yayınları Kudret Emiroğlu'nun Türkçesiyle **Svetlana Alliluyeva'nın Mektupları**'nı, Cem Yayınları Uğur Büke'nin çevirisiyle üzerinde çok söz edilen **Arbat Çocukları**'nı (Anatoli Ribakov) 1988'in sonlarında yayınladılar. Amaç Yayıncılık da, Tarık Demirkan'ın hazırladığı **Bitirilmemiş Devrim**'i ocak ayı içinde okura iletti.

Adı üzerinde, biri mektuplar biçiminde yazılmış anılar. Diğeri roman. Üçüncüsüyse, dönemin birinci ağızlarından ve belgelerden yapılmış bir derleme. Kabaca yaklaşıldığında, "işte bugünün ilgi konusu ya, ardı ardına çıkıyor", diye ele alınabilecek üç kitap. Ama üç değerli ve okunması, Stalin dönemini anlamak istiyorsak, zorunlu olan üç kitap. Stalin'i, Stalin dönemini tartışıyoruz, tartışabiliyoruz. Belirtiler o ki, giderek daha yoğun biçimde gündemimize girecek. Bu tartışmanın böyle genişlemesinde, tabii, kendi ülkesinde tartışılabiliyor olması etkili oluyor. Ama en az o kadar etkili olan bir diğer etken de, insanlığın daha açık bir döneme girmekte olması. Bilimin, teknolojinin ve iletişimin akıllara sığmaz ilerleyişi. Bu ilerleme kapalı toplumları tek tek açıyor, insanları birbirine daha yaklaştırıyor. İnsanlar, en azından dünyanın büyük bölümünde, yalnızca kendi dar çevrelerinde olan bitenle ilgilenme konumundan, bütünle ilgilenme durumuna geçiyor. Doğal olarak Stalin de tartışılıyor.

Peki Stalin ve Stalin olgusu neydi, nedir? Türkçeye çevrilmiş üç kitaptan yola çıkarak neler düşünülebilir?

"1924 yılı sonlarıydı. Leningrad grubu işin başında Troçki'nin partiden ihracını öneriyorlardı... Bizler, yani Merkez Komitesi'nin çoğunluğu bu öneriye katılmadık... Tutup atma, ihraç etme, -onların istediği kurbandı- tehlikeli ve bulaşıcı bir şeydir... Çok iyi aklımdadır, bazı yoldaşlar, örneğin Ekim 1917'de öyle büyük hatalar yapmışlardı ki, onların yanında Buharin'in hataları devede kulak kalır... Sizin oluşturduğunuz platformun anlamı nedir? Bu işin sonu nereye varır? Bu iş eninde sonunda partiyi Rikov, Kalinin, Tomski, Molotov ve Buharin olmadan yönetmeye kadar gider... ama yoldaşlar, şimdi adını saydığım yoldaşlar olmadan bu parti yönetilmez."

Okuyunca şaşırmamak elde değil, bu sözleri 1925'de 14. Kongrede yaptığı konuşmada söyledikten sonra, Stalin, 1930'da başlayan karalama ve ihraç, yargılama ve sürgün/ölüm furyasına nasıl gelmişti. Tarık Demirkan'ın hazırladığı **Bitirilmemiş Devrim**'den aldığımız bu bölümü, **Arbat Çocukları**'nda anlatıldığı biçimiyle, bir "O"nun, "herşeyi bilen ve herşeye kadir olan..." bir "O"nun kişisel özelliğiyle açıklayabilir miyiz? Ya da kızının anılarında dile getirdiği gibi, "Beriya'nın sinsi tuzağı"na düşmüş birinin "kaçınılmaz" sonu mudur? geldiği nokta?

Tarihte kişilerin rolü küçümsenemez. Tarihi yalnız kitleler değil, örgütleriyle ve önder kişileriyle kitleler yapar. Ama kişilerin rolü, ne olursa olsun sınırlıdır. Sınırsız bir yetkiyi, gücü bir kişiye verebilen de kitlelerdir, onları harekete geçiren yapılarıdır. O halde Stalin'in adıyla anılan, en azından milyonlarca olduğu söylenen insanın kurban edildiği dönemdeki yanlışlar, trajik olaylar nasıl yorumlanabilir? Olan bitende Stalin'in "öznel" katkısı ne kadardır? Dönem, parti, toplum ne kadar sorumludur?

Bitirilmemiş Devrim'in girişinde Tarık Demirkan şunları yazıyor: "Öncelikle dünü dün yapanlara başvurarak, onların ağızlarından, kalemlerinden aktararak tartışmak..." Bu cümle aslında yöntemi belirliyor, bize tartışma biçimi için yol gösteriyor. Sözgelişi, Sovyetler'de yapılan bir incelemenin haber haline gelmesiyle, üstelik üçüncü elden geçmiş biçimiyle yetinerek yapılan değerlendirmelerin eksik kalacağını anlatıyor.

Gerçekten haklı da, örneğin **Arbat Çocukları**'nda çizildiği biçimiyle Stalin, bir "O"dur, "O"nun dışında "O"nu oraya getirenler pek sorgulanmaz, sessizlik, "O"nun oraya gelişinden sonra kurduğu 'gizli iç yapı' irdelenmez. Bu eksiklik, romanın değerini elbette düşürmez, ama daha önemlisi, eksik kalanla birlikte, Stalin'in tam olarak kavranamayacağıdır.

Svetlana'nın Mektupları'nda ortaya çıkansa biraz yetişme koşullarının olumsuzluğunu taşıyan, sert, mutsuz ve güvensiz ama en önemlisi "Beriya'nın sinsi tuzağı"nda olan bir babadır. Oysa ne "O"dur ne de "baba". **Bitirilmemiş Devrim** derlemesinden ayırdına vardığımız gibi, bir dönemin adıdır, Stalin.

Stalin rahatlıkla Çin için Mao'dur. Kuzey Kore'de Kim İl Sung olabilir. Arnavutluk'da Enver Hoca'dır. İktidar olmayan partilerin de birçok lideridir. Stalin, en önemlisi bir "tek" değildir. Ve yine en azından şu ana kadar çıkan bilgilerin ışığında, o olmasaydı, yerinin bir başka "o" tarafından kolayca doldurulabileceğini, bir varsayım olarak söylemek de çok zor değildir. Stalin kendince "katkı"larda bulunmuştur. O bir yanlıştır. Ama toplumun, partinin, sosyalizmin yanlış ele alınışıdır. Stalin yanlışa kendince "katkı"larını eklemiştir. Sonuçları trajik boyutlarda olduğu için (yalnızca insani sorunlarla ilgili değil, sosyalizmin insanlık için bir umut ışığı olma niteliğini sarsmasıyla) söylenenler, yazılanlar hiç de haksızlık ediyor diye değerlendirilemez. Tek ülkede korunan, tüm işçilerce korunan, komünistlerce korunan, geniş cephelerce korunan sosyalizmin birinci adı olduğu için de, sosyalizme karşı yapıkları affedilemeyecek boyutlardadır. Ama tüm bunların ötesinde, "o"nu partisi yaratmıştır.

İnsanlığın, toplumsal savaşımlarının geldiği aşamada çıkan bir üründür. Lüksemburg'un anlatımıyla, "demokrasi deneyimi olmayan bir ülke" olan Rusya'da iktidarı yönetmiş olmanın "talihsizliği"ni yaşamaktadır. Zengin bir kültüre karşı devasa bir cahilliğin kol gezdiği ülkede yapılan devrimin ürünüdür. "Emperyalizm tarafından yürütülen iç savaşta biçilen bolşevik önderliğin yarattığı boşluğun" bir ürünüdür. Ama "tek" değildir. Suçlar ve yanlışlar da "tekil" değildir.

1989'da olayı nasıl tartışabiliriz? "Kötü"le mi, "ne olursa olsun Hitler'i ezen, feodaliteden sanayi toplumuna geçiren" bir "kahraman" nitelemesiyle mi? İkisi de değil. **Bitirilmemiş Devrim**'de önerilen çerçeveden bakılırsa, sosyalizmin 1930'lardaki bir olgusu olarak bakılabilirse, dönüp dönemin liderlerinden, ideologlarından yola çıkarak bakılabilirse, belgelere, tümüyle belgelere inilirse; Stalin'e Stalin olarak bakmak gerektiği de ortaya çıkar. Bunda ne kaçınılacak ne de "karşı tarafa malzeme" olabilecek bir şey yoktur. Çünkü sosyalizm halen çok gençtir. Marks'a Lenin'e dönerek, atılanan, imhal edilen temeller de görülecek yeniden önemli adımlar atmaktadır. Ve hiç kuşku yok, kendisini bu kadar açık eleştirebilen, ameliyat masasına yatırabilen bir düşünce, eylem, bir sistem, bugünlerde gösterilmeye çalışıldığı gibi zayıf ve geçmişe ait değil, güçlü ve gelecek içindir.□

YANKILAR

Reha İsvan, Milliyet Yayınları, 1988 Aralık

Reha İsvan'ın yeni kitabı. Daha çok günlük-deneme tarzı bir biçimde yazılan ve özyaşamsal temaların ve olayların işlendiği bir kitap. Önsöz'de Reha İsvan şöyle diyor: "Sık sık Metris'e dönüyorum yazarken. Bu, arada olmuş olmam beni yücelttiği için değil. Metris'e dönüp baktıkça, duyuyorum.

"Duydukça seslendiyorum. Seslendikçe, sesler yankılanıyor".

Biraz ironik, biraz trafik şöyle bağlıyor sözünü İsvan: "...12 Eylül zorbalığına, emperyalizmin ülkemde üretmeyi başardığı zihniyete, tabir caizse, borçluyum yazıyor oluşumu."□

BİZE ÖZGÜRLÜK VERDİLER

Ahmet Kahraman, Milliyet Yayınları, 1988 Kasım

Ahmet Kahraman'ın kitabı, Türkiye'nin son on yıllık politik ortamı üzerinde yazılan denemesel yazılardan oluşuyor. Kitabının önsözünü yazan İlhami Soysal kısaca yapıtı şöyle özetliyor: "Vatan, Millet, Sakarya nutuklarının ardında ne kirli emeller saklanmış? Anarşi nasıl tırmandırılmış; 12 Mart ve 12 Eylül'e nasıl gelinmiş? Daha TİP'in ilk kuruluş günlerinden başlayıp süren taşlı-sopalı saldırılar komünizmi telin mitingleri: TBMM çatısı altında linç girişimleri, gece ne yapacağı belli olmayan eşkiyanın öküz altında buzağı arayışları (...) CIA tezgahları, Alevi-Sünni çatışmasını görükleyenler..."□

SEÇİLMİŞ ÖYKÜLER

Bekir Yıldız, Cem Yayınları, 1989

Türk edebiyatının son yıllardaki önemli öykücülerinden biri Bekir Yıldız. Cem Yayınevi, yazarın kendisinin seçtiği öykülerini toplaca yayımlamış. Yazar, öykülerini Reşo Ağa, Kara Vagon, Kaçakçı Şahan, Sahipsizler, Beyaz Türkü, Dünyadan Bir Adı Geçti, Demir Bebek, Mahşerin İnsanları, Bozkır Gelini adlı daha önce yayımlanan kitaplarından seçmiş. Önsözü de Atilla Özkırımlı yazmış. Böylece kitap, Bekir Yıldız öykücülüğünü bütünlüklü olarak okurun önüne getiriyor.□

SALOZ'UN MAVALI

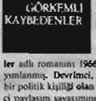
Peter Weiss, Türkçe söyleyen: Can Yücel, Gözlem Yayıncılık, 1988 Ekim

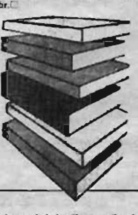
Daha önce, 1980 12 Eylül öncesi, Tepebaşı Deneme Sahnesi'nde oynanan oyunun kitabı. Kitaba, 1973 yılında Sıkıyönetim Komutanlığınca dava açılmış, ancak daha sonra beraat kararı verilmiş. Peter Weiss Alman edebiyatının önde gelen isimlerinden biri. Bu kitabını diktatör Salazar yönetimli Portekiz sömürgelerindeki "yaşam" üzerine kurmuş. Can Yücel de Türkçe'ye özgün bir tarzla çevirerek, ona bir başka boyut katmış. Başka başka kesitlerde hâlâ güncelliğini koruyan bu kitap, bir ibret dersi vermesi açısından oldukça önemli.□

GÖRKEMLİ KAYBEDENLER

Leonard Cohen, Türkçesi: Nezih Onur, Stüdyo İmge Yayınları, 1989

Kanadalı ünlü, şair, yazar besteci ve yorumcu Leonard Cohen'in ikinci romanı Görkemli Kaybedenler adlı romanını 1966 yılında yayımlanmış. Devrimci, başkaldıran bir politik kişiliği olan Cohen ikinci paylaşım savaşımının acılarıyla, yokluklarıyla ve yıkımlarıyla yaşamış bir kuşağın temsilcisidir. Bu romanı biraz ayla, karamsar ama, duyarlı ve coşkun bir aşkın anlatımıdır.□

TRT'nin ilk Genel Müdürü Adnan Öztrak

ÖZERKLİK BİR KALKANDIR

Adımlar: Özerklik nedir sayın Adnan Öztrak?

Öztrak: Her şeyden önce demokrasinin uygulanabilirliği açısından geçerli ve çok gerekli bir kavram. Özerklik, kurumların ve kurum çalışanlarının, bütün dış müdahalelere karşı kalkanıdır. Hükümetin, Meclis'in, siyasi partilerin, benzeri kurum ve kuruluşların delemeyeceği bir kalkan. Onu delecek tek güç yargı gücüdür. Ben yedi yıl iki ay süren TRT Genel Müdürlüğü görevimde, kurum dışı müdahalelere karşı açılan davalarda, TRT'ye tanınmış özerkliği böyle savundum. Elbette çeşitli tipte özerklikler vardır, ama en mükemmeli vaktiyle bizim TRT için düşünülmüş olanıydı. Yani Anayasa ile kabul edilmiş, hemen hemen tamamen özgürlüğü hedef alan özerklik.

Adnan Öztrak: TRT Genel Müdürü olduğu dönemde, kurumun özerkliğini korumak için gösterdiği çabaları anlattı.

TRT'nin ilk Genel Müdürü'ydünüz. Kurum ve çalışanları "özerklik" kavramının acemisiydi, siz de, kendiniz böyle diyorsunuz, kurumun. Sağ basın başta olmak üzere çeşitli çevreler tüm antenlerini TRT'ye çevirmişlerdi. Türkiye siyasal bir kargaşanın ortasında çalkanıp duruyordu. Sonunda 12 Mart darbesi geldi. Malûm çevreler bu noktaya gelişin neredeyse tek nedeni gibi TRT'yi gösterdiler. TRT'nin üst düzey yöneticilerinin birçoğu da bu suçlamalardan etkilenerek anlamsız bir suçluluk duygusuna kapıldılar. Özerklik konusunda ülke yöneticilerinden tepki ya da müdahaleler geldi mi?

Hem de pekçok.

Nasıl üstesinden geldiniz bunların?

Anayasayla kuruma tanınmış özerklik hakkını hiç gözardı etmeyecek. Yani Anayasanın gereğini yerine getirecek. Size ilginç olan birkaç tanesini kısaca anlatayım.

Ürgüplü hükümeti döneminde, Zonguldak'da bazı işçi hareketleri olmuştu. Haberi geldiği zaman olayların araştırılmasını ve konuya ilişkin ilk yayının öğle haberlerinde verilmesini bildirdim. Amacım hem haberleri doğrulamak hem de hükümete zaman kazandırmaktı. Çok geçmedi Başbakanlık'dan çağırdılar. Gittim ve kararımı anlattım. Kesinlikle yayın yasağı konulmamasını rica ettim. Aksi takdirde bu yasağın kaldırılması yoluna gideceğimi söyledim.

TRT'ye döndüğüm zaman habere yayın yasağı geldiğini öğrendim. Derhal Danıştay'a başvuru yaparak gereğinin yapılmasını diledim.

Biz ilk haberleri o gün öğle bülteninde verdik. Amacım şu veya bu maksatla inatlaşmak değil, "halkın haber alma ve olaylara ilişkin bilgi edinme hakkını gerçekleştirmekti."

Bir Turizm Bakanı programları incelemek üzere müfettişlerini göndermişti. Maliye Bakanı da hesapları incelemeye kalkışmıştı. Müfettişlere birer kahve ikram edip gönderdim.

Biliyorsunuz 1967'de çok ağır bir felç geçirmiştim. Görevi o halimle iki yıl daha sürdürdüm. 1970'de istifa etmek istedim. Demirel önledi. Sağlık durumumun artık beni zorladığını anlatınca da, hiç değilse bir süre daha kalmamı istedi. O bir sürenin sonunda da 12 Mart geldi. Bu defa ayrılma isteğimi Başbakan Erim'e bildirdim. Erim çok yakın arkadaşımdı. O nedenle kendisine, "zaten bana tahammül de edemezsin" dedim. "Ederim" dedi, "edetim ve iki arkadaş olarak çok da uyumlu çalışırız." Bir ay sonra benden şikâyetlere başladı. Şikâyetleri bir özerklik üzerineydi. Sağlığım iyice bozulmuştu. 71 Temmuz'unda istifa ettim.

Sayın Öztrak, o yıllarda Çankaya'da bir brifingde bazı olaylar olduğunu duymuş, ama aslını öğrenememiştik. Şimdi anlatır mısınız?

Efendim, 1968 sonları ve 1969 başlarıydı. Çankaya Köşkü'nde Milli Güvenlik Kurulu'na çeşitli kuruluşlar, "Seferberlik Durumu"yla ilgili uygulamaları anlatıyordu.

Sıra bana gelince TRT'nin seferberlik durumu uygulamasını anlatmaya başladım. Bu arada elimdeki Anayasa'nın 26. ve 121. maddelerini okuyarak özerklikten söz etmeye başladım. Birden Genelkurmay Başkanı Cemal Tural elini garip bir şekilde kaldırıp bana doğru uzatarak, "ne özerkliği be, yok öyle şey, bunları sen uydurup söylüyorsun" dedi. Ben de kendisine dönerek, "Paşam Paşam" dedim, "ben askerliği bilmem, siz de TRT'yi bilmezsiniz, ben hukukçuyum ve bu işlerden anlarım, herkes kendi anladığı işi yaparsa iyi olur."

Tartışmamız araya girenlerin de yardımıyla orada kesildi. Çalışmalara ara verildiği zaman Köşkün holüne çıkarak birer çay içtiğimiz sırada etrafta bulunan bazı subaylar, "biz bunu hazmedemeyiz, bizim komutanımızla böyle konuşulur mu" filan diyerek beni dövmeye kalkışmışlar. Benim haberim yok tabii. Sonradan öğrendim. Yani TRT uğruna özerklik gazisi veya şehidi olmaktan yine bazı komutanların bakanların sayesinde kurtulmuştum.

1972 Anayasa değişikliklerinde TRT'nin özerkliği kaldırıldı. Özerk olmayan bir TRT'nin ne olduğunu da anlatır mısınız?

Evet, hem te tek cümleyle. Efendim, özerk olmayan bir TRT gele gele bugünün TRT'sine dönüştü, kimseyi memnun etmeyen bir TRT'ye yani. □

PAZARTESİ FİLMLERİ

■ Nuray Koçeci

Pazartesi akşamları televizyonun ikinci kanalında "Türk Sinemasından" başlığı altında, genellikle sinemamızın "klasikleri" gösteriliyor.

Geçen pazartesi de Lütfi Akad'ın çektiği **Üç Tekerlekli Bisiklet** adlı filmini izledik. Filmi Orhan Kemal'in yapıtından Vedat Türkali senaryolaştırmış, son bölümü de Memduh Ün çekmiş. **Üç Tekerlekli Bisiklet**, Lütfi Akad'ın ilk dönem filmlerinden. Yalın ve gerçekçi bir anlatımın egemen olduğu filmde Akad, aynı zamanda "oyuncu yönetiminin" de en güzel örneklerinden birini veriyor.

Akad, üçlü bir sevgi temasını işliyor, kadın olgusuna, yerleşik değer yargılarının dışına çıkarak bakıyor. Kısaca, yenilikçi bir film **Üç Tekerlekli Bisiklet**. Filmin döneminde de beğeni kazandığını; 1965'te 2. İzmir Fuar Film Yarışması'nda en iyi film ve başkadın oyuncu Sezer Sezin'in en iyi kadın oyuncu ödüllerini aldığını da ekleyelim.

Üç Tekerlekli Bisiklet, her ne kadar üçüncü kez gösteriliyorsa da, bu seçimden dolayı TRT'yi kutlamak gerek. Ayrıca, filmin başındaki tanıtım izlencesi de oldukça yerinde. Ne var ki, daha iyi hazırlanmalı; örneğin daha önce izlediğimiz Mimar Sinan Üniversitesi Sinema Bölümü'nce hazırlanan tanıtım filmleri gibi dinamik olmalı.

"Pazartesi Filmleri"nde daha önce **Gurbet Kuşları**'nı da izlemiştik. O da, Akad'ın filmi gibi başarılı bir seçim olarak beğeni toplamıştı. Ancak, bu filmlerin televizyonda gösterileceği saat de çok önemli. Çünkü bu filmler 2. kanalda saat 20.45'de gösteriliyor. Aynı anda 1. kanalda yaygın olarak izlenen bir yabancı dizi (**Savaş ve Anılar**) yer alıyor. Bu tür filmlerin geniş kitlelerce izlenmesi için gösterileceği saatler daha iyi düzenlenmeli.

Bundan sonraki "Pazartesi Filmleri"ni ilgiyle beklerken, Türk Sineması'nın yüzakı Yılmaz Güney'in filmlerinin de gösterilmesi gerektiğini belirtelim ve umalım (!). □

▶ ALTIN KALEM ÖZGÜRLÜK ÖDÜLÜ VERİLDİ

Altın Kalem Özgürlük Ödülü Sovyetler Birliği'nde yayınlanan bağımsız **Glasnost** dergisinin kurucusu ve yayıncısı Sovyet yazar Sergei Grigoryants'a verildi.

Merkezi Paris'te olan **Uluslararası Gazete Yayıncıları Birliği** tarafından verilen ve amacı, basın özgürlüğünü ve yeni yayıncıların bu özgürlük için zorunlu koşul olan ekonomik özgürlüklerini savunmak ve ilerletmek olan ödülün Sergei Grigoryant'a veriliş nedeni ise, "söz özgürlüğüne yürekten bağlı olması" şeklinde açıklandı.□

▶ JOHN CASSAVETES ÖLDÜ

Amerikalı yönetmen, sinema oyuncusu **John Cassavetes** öldü. Hollywood sinemasının yerleşik kalıplarına boyun eğmeyen, kimi eleştirmenlerce "ukela" olarak nitelenen Cassavetes, 1929 yılında doğdu.

Cassavetes'in çağdaş bir görsel estetiğe yönelik ve psikoloji ağırlıklı kimi ünlü filmlerinden bazıları şunlar: **Bekleyen Çocuk, Yüzler, Etki Altındaki Bir Kadın, Açılış Gecesi, Aşk Irmakları.**□

▶ REKLAM-SANAT MERKEZİ KİTAP YAYININA BAŞLADI

İzmir'de çalışmalarını sürdüren **Reklam Sanat Merkezi (RMS)** kuruluşunun beşinci yılında kitap yayıncılığına başladı. İzmir'in kültür ve yayın yaşamındaki boşluğu bir parça da olsa doldurmak üzere kitap yayıncılığına başladıklarını açıklayan RMS'nin ilk kitabı **Mehmet Şakir'in Gavur İzmir'den Güzel İzmir'e/İmbatın Türküsü** kitabı. On ayrı bölümden oluşan kitapta, ekonomisiyle, tarihsel geçmişiyle, kültürel yönleriyle İzmir ve Ege'nin panaroması çiziliyor.□

▶ YILMAZ GÜNEY İÇİN MOSKOVA'DA GECE DÜZENLENDİ

9 Eylül 1984 tarihinde Paris'te ölen büyük sanatçı **Yılmaz Güney**'in anısına Moskova'daki Dostluk Evi'nde bir gece düzenlendi. Ünlü tiyatro ve sinema yönetmeni **Nikolay Obenko**'nun başkanlığında Sovyet Filmciler Derneğince organize edilen gecede, ünlü Sovyet sanatçıları, şarkıyatçılar, Asya ve Afrika Enstitüsü Türkoloji bölümlerinde okuyan öğrenciler biraraya geldiler.

Gecede sözalan konuşmacılar, pek çok uluslararası ödüle sahip Yılmaz Güney'in yeni Türk sinemasının kurucusu olduğuna dikkat çekerek, **Umut, Yol, Düşman** gibi filmlerinin dünya çapında tanındığını belirttiler.

Asım Kaya

miki fa

Cemil Cahit

Halil İncesu

Dün, bugün, yarın

DAHA NET BİR DNA GÖRÜNTÜSÜ

İnsanın anne ve babasından aldığı tüm genetik özellikleri taşıyan DNA (Dezoksi Ribo Nükleik Asit) molekülü, keşfinden bu yana bilim adamlarını uğraştırıyor. Bunun nedenlerinden biri de, bu olağanüstü molekülün net ve ayrıntılı bir görüntüsünü elde edebilmekti güçlük. Çünkü, elektrik iletmeyen DNA'yı elektron mikroskobunda görebilmek için, onu önce altın ve platin bir yaprağa sarıp, elektrik iletmesini sağlamak gerekiyordu. Bu yöntemle elde edilen görüntüler de bulanık ve biçimsiz oluyor, ayrıntılar kayboluyordu.

Geçen yıl Lawrence Livermool Laboratuarı'ndaki Amerikalı bilim adamları, California Üniversitesi'ne bağlı Lorence Barcley Laboratuvarı'ndaki araştırmacılarla işbirliği yapmış ve bilgisayar yardımıyla üç boyutlu bir DNA görüntüsü elde etmeyi başarmıştı.

Yine California Üniversitesi'nden bir öğrenci, Troy Wilson daha ayrıntılı bir DNA görüntüsü elde etti. Gece tek başına laboratuarda uğraşırken bir çoraba doldurulmuş tenis toplarına benzettiği DNA molekülünün 400×400 Angstrom (bir angstrom, bir atomun yarıçapının büyüklüğünü simgeleyen ölçüdür) boyutlarında bir görüntü elde etti. Artık bir DNA görüntüsünün 400 A. uzunluğunda ve 400 A. genişliğinde olduğu biliniyor.□

KAYIP ÇOCUKLARIN KİMLİĞİNİN SAPTANMASI İÇİN DNA

Bilim adamları, Arjantin'de sekiz yıl süren askeri yönetim sırasında kaçırılan kayıp çocukların kimlik saptaması sorunundan yola çıkarak, yeni ve ilezi bir yöntem geliştirdiler.

Çocuğun her hangi bir hücresindeki, Mitokondria adı verilen özel bir bölümdeki DNA molekülü inceleniyor ve anne veya anne tarafından bir akrabasın aynı yerdeki DNA molekülü ile karşılaştırılıyor.

San Francisco Üniversitesi profesörlerinden Anne Mary King, her çocuğun anne veya anne tarafındaki akrabalarından mitokondriada bulunan belirli bir molekül grubunu alarak biyoloji uzmanı Christin Orezo ile yaptığı bir çalışma sonucunda, çocuk ve anneannesinden alınan örneklerin birbirinin aynısı olduğunu ortaya koydu.

King'in yönetimi, küçük yaşta kaçırılan ve sonradan bulunan bir çocuğun hangi aileye ait olduğunun belirlenmesi açısından büyük önem taşıyor. Özellikle Arjantin'de sayıları binleri aşan kayıp çocuklar ve onların aileleri için. Nitekim Arjantin'de hükümetçe oluşturulan Ulusal Genetik Bilgi Bankası, çocukları kaybolan ailelerden kan örneklerini toplamaya başladı. Böylece, aileler kendileri öldükten sonra bile çocuklarının bulunabileceğini ve hiç olmazsa hangi aileye ait olduklarını öğrenebileceklerini umuyorlar.□

SAĞIRLAR İÇİN KONUŞAN ELDİVEN

Sağırlar için konuşan eldiven yapıldı. Parmak hareketlerinden duyargaçlarla alınan veriler bilgisayarlarca harflere, sonra da bunlar biraraya getirilerek yapay sözcüklere çevriliyor. Sağır bir kişiye bir şey anlatmak içinse, onun taşıdığı küçük bir klavyeden yazılanlar yine onun kolundaki bir sıvı kristal ekran bilezikten okunabiliyor. Sağır kişi aynı zamanda körse, beline taktığı ve klavyeden yazılanları Braille alfabesi harflerine dönüştüren bir aygıt ile söylenenleri öğrenebiliyor.

Ayrıca körler için geliştirilen bir aygıt, kör kişinin küçük bir klavyedeki dokuz tuşu kullanarak mors alfabesi ile yazdıklarını küçük bilgisayar ekranında gören kişilerin anında okuyabileceği normal harflerle yazılmış yazıya çeviriyor. Aygıt, kör kişinin yazdığını kontrol etmesi için de ona morsla yazdıklarını tekrar ediyor.□

Bayrampaşa'dan

Bayrampaşa Cezaevi'nde 31.12. 1988'de askerlerin gaz bombaları, cop ve kalaslarla koğuş basması sonucu yaralananların listesini yollamış Yaşar Yıldız. Sunuyoruz:

Cengiz Kumanlı: Her iki göz vurulan darbe ile kapanmış.

Bülent Pak: Sol gözü kapalı.

Mürsel Göleli: Sağ kolu şiş ve hareketsiz. Yüz ve altında şişlikler var.

Musa Erdem: Sağ el parmakları kalas ve coplarla parçalanmış.

Alaattin Yıldırım: Kafada ve boyunda şişlikler, cop izleri.

Mustafa Dalkıran: Yüzün sol tarafı şiş ve sol kol ile sırtta cop izleri.

A. Şener Yıldırım: Bir göz kapalı. Kafada kalasla darbe sonucu yarık, vücutta cop izleri, kafada darbeler nedeniyle beyin sarsıntısı.

Arif Hikmet Asma: Sırtta cop izleri. Kaval kemiğinde yarık, altında ve yüzde cop izleri, boyunda şişler.

Mehmet Aslan: Kafada yüzde şiş ve yarık. Vücutta cop izleri.

Ahmet Çelik: Kafada şişler, kol ve bacaklarda ezilme.

Aziz Demirayak: Sağ elde kesik, kafada şiş, sırtta cop izleri.

İlhan Taşmerdivenli: Sağ elde kesik, kafada şişler, cop izleri.

Kadir Kaya: Başta ve yüzde şişme, vücutta cop izleri.

Abidin Çubuk, Mehmet Doğan, Hami Özsomer, Ali Delice, Selahi Kayadibi, Mehmet Kılıç, Ali Osman Köse ve Murat Söneri'nin kafalarında şişlikler, yarık ve çürükler bulunmaktadır. E Blok yaralılarından oluşan bu listedeki kişilerin durumlarına tabib asteğmen Celal Bağdatoğlu ve Gökhan Adaş tanıktırlar.

Okurumuz yukarıdaki haberi ilettikten sonra bir de yazı göndermiş. Aşağıda yazısından bölümler yayınlıyoruz:

"1987 yılının Kasım ayından bu yana, ulusal ve uluslararası demokratik kamuoyunun gündemine Türkiye'de yasal komünist partisinin kurulup kurulmaması girdi. Onyıllardır Türkiye Komünist hareketinin yasallaşma çabaları, önüne konulan yasa ve yasadışılıkları aşma yönünde adımlarla çetin bir mücadele içinde geçmiştir. Legale her çıkış ağır adımlarla çetin bir mücadele içinde geçmiştir. Legale her çıkış ağır hapislerle, işkence ve cinayetle sonuçlanmıştır" dedikten sonra, "Burjuvazimiz kendi iç dinamiklerinden, burjuva kültüründen yoksunluğun sancılarını onyıllardır taşıyor. İthal Mc Carthy politikaları ile halkımız bugüne kadar baskı altında alındı. Burjuvazinin her kesiminin siyasi temsilcilerini gördü. Fakat bugüne kadar halkımız legal politika alanında işçi-emekçi halkımızın politik kadrolarını göremedi, tanıyamadı" ve okurumuz yazısını "Her gün yeni Adımlar'la ortaya çıktıkça, demokrasinin kalıcı olarak yerleşmesi için adımlar da atılacaktır. Demokrasi özgürlüklerle kazanılacaktır" diyerek bitiriyor.□

Düşünüyorumda

K. Maltepe'den yazan Nuri Bilgiç Düşünüyorum başlığıyla bir yazı göndermiş yayınlıyoruz:

Büyük Yas

Evet tüm gazeteler yazıyorlar büyük manşetlerle elim bir trafik kazasında Samsunspor'lu futbolculardan üç kişi ölmüş, bazıları yaralanmış, ölenlere "şehitlik mertebesi" veriliyor.

Aynı günlerde İskenderun'da da bir iş kazasında 11 kişi ölüyor. İnsan olarak tümüne üzülmeliyiz. Fakat gazetelerde yas falan yazmıyordu, sadece "onbir kişi öldü".

Türkiye'nin dört bir yanından Samsunspor'a yardım yağıyor. Günaydın gazetesi elli milyon ile kampanya başlatıyor Hülya Avşar ve devam ediyor.

Fakat işçilere yardım kampanyası Yoook! Yoksa işçilerimiz çok zenginlerde futbolcularımız mı çok fakir? Bu ne biçim çelişki?

Sendikalar, kitle örgütleri onlar nerede? Niçin, neden böyleyiz? Ülkemizde üretim için canlarını verenler, ülkemizin kalkınmasında emeklerini bedavaya satanlar, bu insanlara niçin değer verilmiyor? Basınımız, ülkemiz aydınları, demokratik müesseseler, partiler işçilere neden hor bakıyor, bu çelişki niye? Yoksa ben normal mi düşünmüyorum? Düşünüyorum niyeeee?□

Gençliğe söz hakkı

Osman As "İşkencenin, baskının, daha azgın ve açık sömürünün devam ettiği, gençliğin haklı istemlerine kulak tıkandığı, köylülüğün dramının hiçe sayıldığı ve kadın haklarına saygı gösterilmediği ve tüm bu sorunlar sürerken Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın Türkiye'ye gelmesi ile birlikte demokratikleşme adına toplumsal ve politik güçlerin daha aktif, itici ve müdahaleci rol oynadığı elbetteki yadsınamaz", diyor ve devamla "Adımlar"gazetesinin bu süreç içerisinde kendine düşen görevi yerine getireceğine yürekten inanıyor ve bu uğurda başarılar diliyorum" diyerek önerilerini sıralıyor. Dikkate alıyoruz.□

Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa

▶ *İmralı Yarı Açık Cezaevinden yazan, okurumuz İsak Altınsoy'un isteğini yerine getirmeye çalışacağız.*□

▶ *Hüsnü Yahşi'nin önerilerini ilgili servislerde değerlendiriyoruz.*□

▶ *M.Mehmet Meriç'ın de önerilerini değerlendiriyoruz. Meriç'in sözünü ettiği yazıda, "pluralizm" çoğulculuk anlamında kullanılmaktadır.*□

▶ *Gaziantep Özel Tip Cezaevinden yazan okurumuz Sefer Atalay gelemediği şenliğimizde bulunma isteğini ifade ediyor. Duygu ve düşüncelerine yürekten katılıyoruz.*□

▶ *Nazilli E Tipi Cezaevi'nden yazan okurumuz Vedat Pekel önerilerini iletmiş, dikkate alıyoruz. "1989 iyi bir yıl olacağa benziyor. İyimser olmak için epey neden var. Adımlar'ın çıkışı da bunlar arasında", diyor okuyucumuz. Yeni yazı ve mektuplarda görüşme umudunu taşıyor.*□

Ortak savaşım

Kırşehir'den yazan genç okurumuz Ebuzer Saray "Türkiye'de bazı gazete ve dergilerin yayın hayatına başlamasıyla düşünce ve yazı özgürlüğünün az da olsa filizlenmesi beni mutlu ediyor ve gazeteniz de buna en güzel örneklerden" diyor. Ben ve her yaşta, Türkiye'nin her yerinden gençlere de gazetenizde yer verilmesini bilgilerinize sunarım" diyen okuyucumuzun düşünce ve dileklerine içtenlikle katılıyoruz.□

Yadsınamayacak olan

Remzi Erdoğan bir Kürt yurtseveri. Okurumuz 2. sayımızdaki Diyarbakır Cezaevi direnişi sayfamızı vurgulayarak "ortak savaşım için nedenlerden biri de 'güven' konusudur. Bunu sağlayacak olan güç, içerde omuz omuza mücadele veren 12 Eylül'zedelerdir! Barış ve demokrasi mücadelesinde verilecek olan her eylemin, sesimizin daha gür çıkması için Adımlar'ın her adımını destekler, yanınızda olduğumu bildiririm. Dostça selamlar." diyor.□

Çokseslilik

Tarsus'tan M. Deniz "141-142'nin kaldırılması, tüm düşünce suçlularının ve TBKP önderlerinin serbest bırakılması ve buna bağlı olarak yasal KP'nin kurulması, Kürt halkı üzerindeki şovence ve barbarca kıyımların sona erdirilmesi ve adil demokratik barışçı bir çözüme kavuşturulması, sendikal hak ve özgürlüklerin kazanılması, kadın sorunu, eğitim, çevre sorunu, işkencelerin son bulması, genel affın çıkartılması vs. eğer bu çokseslilik sağlanırsa ki Adımlar'ın bunu süreç içerisinde kazanacağına inanıyorum, demokrasi mücadelesine gereken katkı sağlanmış olacaktır" biçiminde dile getiriyor düşüncelerini.□

Cezaevlerindeki direniş

Son günlerde yaşadığımız direnişler ve kazanımlara ilişkin, bazı gelişmeleri anlatma gereğini duyuyoruz. Duyuyoruz, çünkü, direnişlerimizle elde ettiğimiz haklar yeniden çeşitli bahanelerle geri alınmak istenmekte.

Ülkemiz devrimci hareketin tarihinde ilk defa 2000 kişinin katılımıyla aylarca süren açlık direnişi olmuş ve sadece direnişçilerle sınırlı olmayıp demokrasi güçlerinin aktif dayanışmasıyla, demokrasi savaşımının günlük talebi haline gelmiştir. İHD, TAYAD, Barolar Birliği, Tabipler Birliği, Sendikalar vb. Demokratik kitle örgütleri ve yurdun dört bir yanından tek ya da gruplar halindeki destek gazete ilanları, bir anda sorunun boyutunu cezaevlerinin dışına çıkarmış ve Özal Hükümeti'nin tüm oyunlarının bozulmasını sağlamıştır. "işkence yok", "cezaevleri Avrupa standardındadır" şeklindeki hükümet görüşü, 2000 kişinin insanca yaşam için başlattıkları birleşik eylemlerle iflas etmiştir. Bu arada direnişin hedefini saptırmak için büyük gazetelerde çıkan "Bu örgüt işidir" gibi hükümet kaynaklı haberlere de hiç kimse inanmadı. Cezaevlerindeki Birleşik savaşımın, demokratik kamuoyunun desteğiyle elde ettiği kazanım küçümsenemez. Kuşkusuz esas talep olan 1 Ağustos Genelgesi'nin kaldırılması çözümlenmedi. Ancak fiilen işlemez hale gelmiştir. Genelge ile gaspedilen tüm haklar birleşik direniş sonunda geri alınmıştır.

Çeşitli cezaevlerinden Ceyhan Özel Tip Cezaevlerine gelen siyasal mahkumların başlattığı açlık grevlerine, Antakya ve Mersin'den gelenlerinde katılımıyla, direniş nicelik ve niteliksel olarak farklı boyuta ulaştı... İsteinlerimizin kabul edilmesi sonucu açlık grevine son verdik.

Bu arada siyasal mahkum sayısının çok olduğu cezaevlerinde 1 Ağustos Genelgesi'ni hedef alan direnişler devam etmekteydi. Ayrıca, demokratik kamuoyu desteği, bir çok cezaevinde başlayan açlık grevi, sorunu, demokrasi güçleriyle anti-demokratik güçlerin savaşımı haline getirdi. Kısacası, direnişin yaygınlaşarak sürmesi karşısında tavırsız kalamazdık. Her ne kadar bizim sorunlarımız çözümlenmiş olsada 1 Ağustos Genelgesi halen yürürlükteydi. Bu durum hem kazanılmış haklarımızın garantisi olmuyor hem de genel direnişin tek hedefi olarak 1 Ağustos Genelgesi öne çıkarılmıştı. Bundan dolayı 150'ye yakın kişinin katıldığı destek açlık grevine başladık. Özellikle 1 Ağustos Genelgesi'ni hedef alan Nazilli, Eskişehir, Diyarbakır cezaevlerini temel kıstas olarak belirlemiştik. Bu cezaevlerindeki gelişmelere göre durum değerlendirmesi yapacaktık.

Nitekim Nazilli, sonra da Eskişehir'in bırakmasıyla biz de bıraktık. Her ne kadar 1 Ağustos Genelgesi kalkmamış olsa da, fiilen işlemez hale gelmişti. Kısaca anlattığımız son direniş sonunda neler kazandık?

1- İlk defa çeşitli cezaevlerindeki değişik görüşteki devrimciler her türlü pratik olumsuzluklara rağmen (haberleşme-eşgüdüm) birleşik savaşımın örneğini verebildiler. Dışarda bir türlü sağlanamayan sol güçlerin eylem birliği, en insancıl talepler doğrultusunda, içerde sağlanabiliyor.

2- Cezaevlerindeki direnişlere genel demokratik kamuoyu tarafından sahip çıkılması ve demokrasi savaşımının gündemine girmiş olması, rejimin, demagojik silahını elinden almıştır.

3- Direnişler süresince SHP yönetiminin yakındığı tavırdan güç alan Özal hükümeti, genelgeyi geri çekmeyerek "sonuna kadar" direndi. Ama bu direniş sadece görünüşteydi. 1 Ağustos Genelgesi'yle kaybedilen tüm haklar her cezaevinde geri alındı.

4- Genelgenin kalkmamış olması, kazanımlarımızı boşlukta bırakıyor. Her an yeni bir hak gaspı gündeme gelebilir. Nitekim geliyor da.

5- SHP'nin il ve ilçe örgütlerinin açlık grevlerine gösterdiği desteğe rağmen, SHP yönetimi insan hakları konusundaki duyarsızlığıyla ANAP'ın bu tavırdan güç alarak "direnmesine" neden olmuştur.

6- 2000 kişinin yürüttüğü açlık eylemi, insanın yaşama hakkını savunmanın demokratik bir görev olduğuna inanan herkesi, direnişle dayanışmaya itmiş ve ilk defa güçlü bir demokratik direniş örneği ortaya çıkmıştır.

7- Son direniş hepimize bir kez daha gösterdi ki ortak hedeflere, ancak ortak savaşımla varabiliriz.

Başta da belirttiğimiz gibi cezaevlerindeki mücadele genel demokrasi kurulabildiği zaman kalıcı sonuçlar elde edilecek.□

Ceyhan Özel Tip Cezaevinden
Mirza TURGUT
CEYHAN

adımlar

Sa Basın Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: Şafak Çakıl □ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Zeki Demirbilek □ Genel Yayın Yönetmeni: Umur Coşkun □ İşletme Müdürü: [illegible] □ Ankara Temsilcisi: Orhan Koçak □ Teknik Yönetmen: Feridun Ertaşkan □ Dizgi-Film-Montaj: [illegible] □ Baskı: Son Havadis Web Ofset □ Dağıtım: GAMEDA □ Yönetim Yeri: [illegible] İstanbul [illegible] ADANA [illegible] BURSA [illegible] GAZİANTEP [illegible] BAKIRKÖY/İSTANBUL [illegible] DİYARBAKIR [illegible] KOCAELİ [illegible] SAKARYA [illegible] ÇEKMEKÖY/TEKİRDAĞ [illegible] ZONGULDAK [illegible] B.ALMANYA [illegible] B.BERLİN [illegible] AVUSTURYA [illegible] BELÇİKA [illegible] DANİMARKA [illegible] FRANSA [illegible] HOLLANDA [illegible] İNGİLTERE [illegible] İSVEÇ [illegible] YUNANİSTAN [illegible]

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ
adımlar

MERCEK

Hazırlayan: Seçkin Cömert

Ajan avcılarına dikkat

Yukarıda fotoğrafını gördüğünüz **Zühtü Kayalı**, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nden ayrılma bir genç. Şu sıralar harıl harıl iş arıyor. Ankara Emniyeti'nin kulağı delik-gözü açık görevlileri de bunu bildiklerinden olacak, geçen gün "zorunlu bir misafirlik" sırasında Zühtü Kayalı'ya "ajanlık" önermişler.

Fotoğraf: Bülent Alyörüncem

Ajanlık önerileri şu sıralar pek revaçta. 1. Şube görevlileri, gözlerine kestikdikleri gençlere sıklıkla aynı öneride bulunuyorlar. Son önerinin bize ilginç gelen yönü, Zühtü Kayalı'ya "görev" teklif edilirken, işin içine bir de "**Türk kanı**"nın karıştırılmış olması...

"Bu da nereden çıktı?" diye soruyorsanız, söyleyelim:

Zühti Kayalı polislere "mırın kırın" edince, görevliler yüreklendirmek istemişler kendisini:

"Üzülme canım, ajanlık kötü bir meslek değildir. Türk kanı taşıyan herkes yapabilir."

Zühtü Kayalı, bu, bu "ajanlık" öyküsünü Mercek'e şöyle anlattı:

"28 ocak 1989 gecesi, **İMBAT Fuarcılık Şirketi'nin Zafer Çarşısı'nda düzenlediği 'Kitap Fuarı'ndan çıkmış, eve gidiyordum. Sivil polisler elimdeki poşetir bahane dergi ve kitaplar nedeniyle, beni Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şubesi'ne götürdüler. Poşette Amaç Yayınları'nın kitaplarıyla Adımlar ve Söz Hakkı gazeteleri vardı. Beni sorguladıktan sonra, evime götürüp arama yaptılar. Yeni Açılım'ın 8. sayısını 'Toplatılmış' olduğu gerekçesiyle aldılar. Emniyet'te 16 saat gözaltında tuttuktan sonra, 'Hiçbir şiddetle karşılaşmadığımı' ilişkin bir belgeye imza attırarak salıverdiler. Tabii bu arada, daha önce anlattığım 'ajanlık'' önerisinde bulundular.**□ A.A.

TORBA

Kalan

Böyle bir başbakan görmemiştir Türkiye.

Konuştukça küçülüyor. Küçüldükçe konuşuyor.

Öyle ki, geriye kala kala bir "Küçük Turgut" kaldı.

●

Geçlik

Avrupa'ya yetişeceğiz, geçeceğiz diye diye oldu işte:

Fiyatlarda Almanya'yı geçtik.

Ücretlere kadar!

●

Söz

Konuşan Türkiye istiyorduk, oldu işte.

Ülkücü Baba konuşuyor. Provakatör MİT ajanları konuşuyor.

"Konuşursam çok kişiyi yakarım" diyenler konuşuyor.

Sonunda gerçekleşiyor: Söz milletindir. Millet nedir?

Ahmet Bülent

İsrail ajanları için savurganlık

Türkiye'nin ABD'deki çıkarlarının korunması amacıyla, **Enternational Advisor Incoporated (IAI)** şirketiyle anlaşmaya varıldı.

Yunanistan'da yayınlanan **Ta Nea** gazetesi, Türkiye'nin IAI ile yaptığı anlaşmaya geniş yer vererek, şirketin gerçek patronunun, ABD Savunma Bakanlığı eski yardımcısı **Richard Perle** olduğunu yazdı.

Gazete, Perle'nin İsrail savaş sanayi yetkilileriyle "**yakın temasları**" bulunduğunu ve uzun süredir İsrail şirketleri ile Türk askeri yetkilileri arasında gizli görüşmeler düzenlenmesine aracılık yaptığını da öne sürdü.

Bu arada, şirketin başkanı olarak gösterilen **Douglas Feith'in 1978-82 yılları arasında İsrail adına casusluk yapmakla suçlandığı, "ancak Perle'nin yakın arkadaşı olması nedeniyle, hakkındaki suçlamalarla ilgili tüm belgeleri yok ettiği" de belirtildi.**

Bu perde arkası öykümüz sürüyor...

Şirketin önde **gelen adlarından Marc Feldman** ve **Michael Mobbs**'un da gene İsrail'le "**yakın ilişkileri**" olduğunu da yazan Ta Nea, şirket ile **Türkiye** arasında imzalanan anlaşmanın 10. maddesinin, Türk büyükelçiliği ya da hükümetinin şirkete vereceği bilgilerin gizli kalmasını öngördüğünü belirterek, şu yorumu yapıyor:

"Ancak bu durumda İsrail Türkiye hakkında epeyce bilgi sahibi olacaktır."

Ta Nea'nın verdiği bilgiler doğru mudur?

Ya doğruysa! O zaman Türkiye'nin kendi aleyhine casusluk yapılması için olur olmaz yerlere para dağıttığı anlamı çıkar ki, bu ayrıca kamu kuruluşlarına ve bakanlıklara gönderilen tasarruf genelgesiyle de hiçbir biçimde bağdaştırılamaz.

Savurganlığa son verilmelidir!□

T.Ş.

Ya camiden gelmişse

Seçimler'den sonra belli yerlerde sayısız kere yinelenmiş, bilinen bir soru vardır. "tezgah"dakine sorulan;

— Hiçbir şey bilmiyorsun, camiden mi getirdiler seni?

Acaba 12 Eylül'ün icra-ı sanat eyleyen kara kafalıları, aynı soruyu, ağzına rakı döktükleri İMAM'a da sormuşlar mıdır?□ A.K.

Göreli ahlakın böylesi

Gazeteci arkadaşımız **Hasan Uysal**, İsveç'te yayınlanan **Yeni Birlik** dergisinin 11. sayısında yayınlanan 'Türkiye Mektubu'nda ilginç bir ahlak anlayışını hicvediyor:

Dış borçları 55 milyar dolara ulaşmış ülkenin Maliye Bakanı övünüyor:

— Borç miktarı hiç önemli değildir. Borç ödeyebilene, dışarda prestiji olana verilir. Birçok ülke bize borç verebilmek için yarışıyor.

Borçlu isen haysiyetin var. Yoksa? Haysiyetsizsin. Daha ne günler göreceğiz.

Mişon evlenmiş. İlk gece karısına önerisini getirmiş:

— Seninle her beraber olduğumuzda şu kumbaraya on lira atayım.

Aradan bir ay geçmiş ki kumbara ağzına kadar dolu. Oysa Mişon bir ay içinde beş, hadi bilemedin altı kez beraber olmuş Rabeka ile. Meraklı sormuş kumbaranın nasıl dolduğunu. Rabeka omuz silkerek yanıtlamış:

— Herkes senin kadar pinti dir?"□

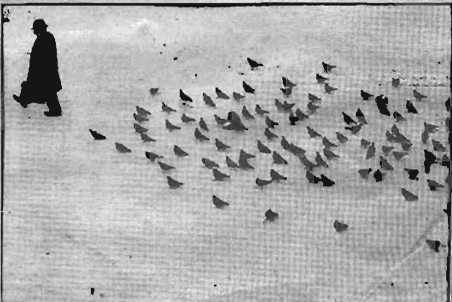
Yaptıklarından pişmanlık duymuyorlar

Aylık Fikir ve Sanat Gazetesi **Cönk**, ilk sayılarında **"Nerede Yanlış Yaptık?"** sorusuyla, 70'li yılları çeşitli kişiler arasında tartışmaya açtı. Bu tartışmada, Cönk'ün "siyasal yelpazesi"nin genişliği Ülkü Ocakları'na kadar uzanıyordu. İkinci sayısında, Cönk'ün sorusuna yanıt verenler arasında, Ülkü Ocakları eski genel başkanı **Nihat Çetinkaya** da bulunuyordu.

Tabii söz konusu zat, soruyu kendince yanıtlarken, eski "icraatları"nı da bir güzel savunuvermiş.

"Yaptığımız yanlışlıklar konusuna gelince," diyor Çetinkaya, **"Biz henüz yanlışlık yapıldığı konusunda kanaat oluşturmuş değiliz. Bizce eksiklikler, yetersizlikler söz konusudur."**

70'li yıllarda **binlerce** insanımızın **kanı** üstüne söyleniyor bu sözler. "Ülkücü" militanın zikri, yalnızca fikrini ifade etmiyordu kuşkusuz. Kaldıkları yerden sürdürme kararlılığı var bu sözlerde.□

AÇIK YOLUN ŞARKISI

Fotoğraf: Mehmet Ünal (FSAK ARŞİVİ)

Yayan olarak, yüreğim sevinç içinde çıkıyorum açık yola.
Sağlıklı, özgür, bütün dünya önümde,
Uzun, toprak rengi patika önümde, nereye istesem götürür beni.
Bundan böyle talihin arkasına düşmeyeceğim, ben kendim talih'im.
Bundan böyle sızlanmayacağım, işimi geri bırakmayacağım,
hiçbir şey istemeyeceğim.
Çalı altındaki mızmızlıklardan, kitaplardan, her şeye bir
kusur bulan kurallardan bıktım artık.
Güçlü, doygun, açık yolda yürüyorum.
(...)
Hayat! kim olursan ol, gel, benimle yürü!
Benim yürürken, insanı hiç yormayan, bıktırmayan şeyi
bulursun.

Walt Whitman